

POLITYKA RACHUNKOWOŚCI

W KSZTAŁTOWANIU OBRAZU JEDNOSTKI GOSPODARCZEJ

Redakcja naukowa

Marzena Remlein

Marek Masztalerz

WYDAWNICTWO UEP

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W POZNANIU

POLITYKA RACHUNKOWOŚCI

W KSZTAŁTOWANIU
OBRAZU
JEDNOSTKI GOSPODARCZEJ

POLITYKA RACHUNKOWOŚCI

W KSZTAŁTOWANIU OBRAZU JEDNOSTKI GOSPODARCZEJ

Redakcja naukowa

Marzena Remlein

Marek Masztalerz

WYDAWNICTWO UEP

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W POZNANIU

Poznań 2024

Komitet Redakcyjny

Barbara Borusiak, Szymon Cyfert, Bazyli Czyżewski, Aleksandra Gawel (przewodnicząca),
Tadeusz Kowalski, Piotr Lis, Krzysztof Malaga, Marzena Remlein,
Eliza Szybowicz (sekretarz), Daria Wieczorek

Recenzja

Józef Pfaff

Projekt okładki

Boobry Group
Marta Brzóstowicz

Redakcja i korekta

Anna Grześ

Sugerowane cytowanie:

Remlein, M. i Masztalerz, M. (red.). (2024). *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1>

ISBN 978-83-8211-218-4

eISBN 978-83-8211-219-1

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1>

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Poznań 2024

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

WYDAWNICTWO UNIwersYTETU EKONOMICZNEGO W POZNANIU

ul. Powstańców Wielkopolskich 16, 61-895 Poznań

tel. 61 854 31 54, 61 854 31 55

<https://wydawnictwo.ue.poznan.pl>, e-mail: wydawnictwo@ue.poznan.pl

adres do korespondencji: al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

Skład: Wydawnictwo eMPI²

Reginaldo Cammarano

Druk: Zakład Graficzny Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

ul. Towarowa 53, 61-896 Poznań, tel. 61 854 38 06

SPIS TREŚCI

WSTĘP (<i>Marzena Remlein, Marek Masztalerz</i>)	9
Bibliografia	14
1. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W TEORII I PRAKTYCE RACHUNKOWOŚCI (<i>Marzena Remlein</i>)	15
Wprowadzenie	15
1.1. Istota, cel i rodzaje polityki rachunkowości	16
1.2. Polityka rachunkowości w teorii rachunkowości	19
1.3. Polityka rachunkowości w praktyce rachunkowości	22
Podsumowanie	26
Bibliografia	27
2. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE WYCENY AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ (<i>Marek Kawacki</i>)	29
Wprowadzenie	29
2.1. Podstawowe definicje i zagadnienia dotyczące wyceny aktywów i zobowiązań	31
2.2. Wycena początkowa i bilansowa aktywów	32
2.3. Wycena początkowa i bilansowa rezerw i zobowiązań oraz rozliczeń międzyokresowych	39
Podsumowanie	41
Bibliografia	42
3. AKTUALIZACJA WARTOŚCI AKTYWÓW W WARUNKACH KRYZYSU GOSPODARCZEGO (<i>Marzena Remlein, Kateryna Romanchuk</i>)	44
Wprowadzenie	44
3.1. Przegląd literatury	46
3.2. Odpisy z tytułu utraty wartości składników majątkowych	48
3.3. Odpisy aktualizujące wartość należności	50
3.4. Wpływ odpisów aktualizujących wartość należności na sytuację majątkowo-finansową spółki Click – studium przypadku	53
Podsumowanie	55
Bibliografia	56
4. PODATKOWE ODDZIAŁYWANIE NA POLITYKĘ RACHUNKOWOŚCI (<i>Artur Jastrzębowski, Dawid Obrzeżgiewicz, Jarosław Szyszka</i>)	57
Wprowadzenie	57
4.1. Relacje pomiędzy rachunkowością a opodatkowaniem	58
4.2. Ujawnione w polityce rachunkowości różnice w zasadach wyceny składników bilansowych	62

4.3. Badanie polityki rachunkowości w zakresie podobieństwa rozwiązań do prawa podatkowego	65
Podsumowanie	73
Bibliografia	73
5. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE OCHRONY ZASOBÓW INFORMATYCZNYCH RACHUNKOWOŚCI (Elżbieta Izabela Szczepankiewicz) ..	75
Wprowadzenie	75
5.1. Zapewnienie podstawowych środków ochrony zasobów	77
5.2. Rozwiązania fizyczno-techniczne, organizacyjno-administracyjne i programowe w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości	78
5.3. Polityka rachunkowości w zakresie ochrony zasobów informatycznych	85
Podsumowanie	89
Bibliografia	90
6. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE ŁADU KORPORACYJNEGO ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU (Joanna Błażyńska)	91
Wprowadzenie	91
6.1. Istota i podstawy prawne polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju	92
6.2. Obszary i zasady kształtowania polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego przez spółki notowane na GPW w Warszawie	95
6.3. Polityka rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego spółek notowanych na GPW w indeksie WIG-ESG	97
Podsumowanie	103
Bibliografia	104
7. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE UJAWNIEŃ DOTYCZĄCYCH ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU (Ewa Różańska, Łukasz Matuszak) .	106
Wprowadzenie	107
7.1. Definiowanie polityki rachunkowości a cele sprawozdawczości niefinansowej i sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju	108
7.2. Elementy składowe polityki rachunkowości wynikające z uregulowań NFRD i CSRD – analiza porównawcza	110
7.3. Implementacja polityki rachunkowości dopuszczonej przez NFRD w praktyce jednostek	113
7.4. Wyzwania wiążące się z ujawnianiem polityki rachunkowości i jej zmian w świetle CSRD	115
Podsumowanie	116
Bibliografia	118
8. KOMUNIKOWANIE POLITYKI RACHUNKOWOŚCI – NOWE TRENDY (Marek Masztalerz)	120
Wprowadzenie	120
8.1. Informacja dodatkowa jako narracja o polityce rachunkowości	121

8.2. Nowe trendy w raportowaniu polityki rachunkowości	122
8.3. Analiza przypadku	126
Podsumowanie	129
Bibliografia	130
9. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W KREOWANIU WIZERUNKU JED- NOSTKI GOSPODARCZEJ I ZARZĄDZANIU WRAŻENIEM (<i>Katarzyna Czajkowska</i>)	131
Wprowadzenie	131
9.1. Istota kreowania wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzania wrażeniem	132
9.2. Cele polityki rachunkowości	134
9.3. Kształtowanie wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzanie wrażeniem za pomocą polityki rachunkowości	136
9.4. Instrumenty polityki rachunkowości w kreowaniu wizerunku i zarządzaniu wrażeniem	137
Podsumowanie	142
Bibliografia	143
10. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W BADANIU SPRAWOZDANIA FINAN- SOWEGO (<i>Beata Zyznarska-Dworczak</i>)	145
Wprowadzenie	145
10.1. Funkcje polityki rachunkowości w sprawozdawczości i rewizji finansowej	146
10.2. Procedury badania dotyczące polityki rachunkowości	150
10.3. Wnioski biegłego rewidenta dotyczące polityki rachunkowości w sprawozdaniu z badania	154
Podsumowanie	156
Bibliografia	157
ZAKOŃCZENIE (<i>Marzena Remlein, Marek Masztalerz</i>)	160
Bibliografia	162

WSTĘP

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/0>

 Marzena Remlein

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marzena.remlein@ue.poznan.pl

 Marek Masztalerz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marek.masztalerz@ue.poznan.pl

*(...) polityka rachunkowości jest sztuką nie tylko tego, co możliwe,
ale także sztuką tego, co prawem dozwolone (...)*

K. Sawicki

Stosowanie w nauce rachunkowości zarówno teorii normatywnych, jak i poznawczych powoduje, że rozwiązania problemów rachunkowości przybierają postać twierdzeń, które odnoszą się do faktów oraz propozycji, które są przedmiotem wyboru decydentów danej jednostki gospodarczej. Wybór proponowanych rozwiązań jest dokonywany w ramach polityki rachunkowości i powinien być dostosowany do wielkości podmiotu oraz rodzaju prowadzonej działalności.

Polityka rachunkowości z jednej strony jest elementem polityki funkcjonowania całej jednostki gospodarczej oraz środkiem realizacji przyjętych celów biznesowych, z drugiej zaś stanowi istotną, integralną część systemu rachunkowości warunkującą prawidłowe jej prowadzenie. Zatem polityka rachunkowości powinna być gwarantem rzetelnego działania w ramach systemu rachunkowości oraz kluczem do zrozumienia sprawozdania finansowego.

Przedmiotem zainteresowania autorów niniejszej monografii jest polityka rachunkowości rozumiana jako świadomie wybrane przez podmiot raportujący zasady i metody rachunkowości na potrzeby prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzenia sprawozdania finansowego.

Problem badawczy monografii sprowadza się do zbadania polityki rachunkowości w procesie kształtowania obrazu jednostek gospodarczych. Głównymi przesłankami wyboru podjętego w monografii problemu badawczego stało się przekonanie o:

Sugerowane cytowanie:

Remlein, M. i Masztalerz, M. (2024). Wstęp. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 9–14). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/0>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

- niekwestionowanej roli polityki rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej;
- wzroście zainteresowania i stosowania instrumentów polityki rachunkowości, w szczególności w sytuacjach kryzysowych ostatnich lat;
- konieczności uwzględnienia w polityce rachunkowości rozwiązań w zakresie ładu korporacyjnego oraz ujawnień zrównoważonego rozwoju;
- braku zwartych, aktualnych opracowań naukowych poświęconych polityce rachunkowości.

Celem monografii jest wielowymiarowe przedstawienie miejsca i roli polityki rachunkowości oraz możliwości stosowania instrumentów polityki rachunkowości w procesie kształtowania obrazu jednostki gospodarczej. Realizacja tak określonego celu wymaga odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- P1. Jaka jest relacja pomiędzy polityką rachunkowości a teorią i praktyką rachunkowości?
- P2. Jakie instrumenty polityki rachunkowości są stosowane w zakresie wyceny aktywów i pasywów?
- P3. Jaki wpływ na sytuację majątkową i wynik finansowy mają materialne instrumenty polityki rachunkowości, a w szczególności odpisy z tytułu utraty wartości?
- P4. W jakim zakresie rozwiązania zawarte w prawie podatkowym są uwzględniane w polityce rachunkowości jednostek gospodarczych?
- P5. Jakie instrumenty polityki rachunkowości są wykorzystywane w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości?
- P6. Jakie rozwiązania polityki rachunkowości przyjmują spółki giełdowe w zakresie dobrych praktyk ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju?
- P7. Jakie rozwiązania polityki rachunkowości przyjmują spółki giełdowe w zakresie sprawozdania niefinansowego i sprawozdania zrównoważonego rozwoju?
- P8. Jakie nowe trendy występują w zakresie komunikowania przyjętej przez jednostkę gospodarczą polityki rachunkowości?
- P9. W jaki sposób polityka rachunkowości może wpływać na kreowanie wizerunku jednostki gospodarczej?
- P10. Jakie jest znaczenie polityki rachunkowości w procesie badania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta?

Podjęty w pracy problem badawczy i pytania badawcze oraz cel przesądziły o logice wywodu i strukturze monografii. Opracowanie składa się z dziesięciu rozdziałów poprzedzonych wstępem i podsumowanych w zakończeniu.

Rozdział pierwszy, *Polityka rachunkowości w teorii i praktyce rachunkowości*, stanowi wprowadzenie do dalszych rozważań. Punktem wyjścia są zagadnienia

poświęcone istocie, celowi oraz rodzajom polityki rachunkowości. Autorka rozpatruje politykę rachunkowości w ujęciu makro- i mikroekonomicznym, zwracając uwagę na mnogość definicji w literaturze przedmiotu. Niezależnie od przyjętej definicji i zakresu, polityka rachunkowości wpisuje się w podstawową funkcję rachunkowości, jaką jest odpowiedzialność zarządu przed właścicielami kapitału. Autorka zwraca również uwagę, że w teorii rachunkowości obok terminu polityka rachunkowości funkcjonuje pojęcie polityka bilansowa i stawia pytanie, czy zakres merytoryczny polityki bilansowej jest taki sam jak polityki rachunkowości. Polityka bilansowa może być utożsamiana z polityką rachunkowości wówczas, gdy politykę rachunkowości rozpatruje się w ujęciu mikroekonomicznym, a politykę bilansową – w szerszym znaczeniu (*sensu largo*). W odniesieniu do polityki rachunkowości w praktyce rachunkowości zwrócono uwagę, że obecnie obowiązujące polskie przepisy prawa bilansowego (ustawa o rachunkowości, dalej UoR), jak również krajowe (KSR 7) i międzynarodowe standardy (MSR 8) regulują zagadnienia dotyczące polityki rachunkowości jednostek gospodarczych.

Rozdział drugi, *Polityka rachunkowości w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań*, przedstawia możliwości wyboru zasad oraz metod w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań. Autor podjął udaną próbę odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób polityka rachunkowości może wpływać na wartość aktywów i pasywów, a tym samym kształtować obraz jednostki gospodarczej. Rozważania odniesiono zarówno do wyceny początkowej, jak i bilansowej poszczególnych składników aktywów i pasywów. W przypadku wielu grup aktywów i zobowiązań jednostka ma prawo wyboru metody wyceny, a to może znacząco wpływać na jej sytuację majątkową i finansową oraz kształtowanie wyniku finansowego. W końcowej części rozdziału autor zaapelował, aby w celu prezentacji wiernego i rzetelnego obrazu jednostki gospodarczej stosowały zasady rachunkowości oraz nie nadużywały możliwości, jaką dają przepisy UoR, manipulacji wynikiem finansowym i obrazem jednostki gospodarczej prezentowanym w sprawozdaniu finansowym.

Trzeci rozdział, *Aktualizacja wartości aktywów w warunkach kryzysu gospodarczego*, jest swego rodzaju kontynuacją poprzedniego rozdziału, bowiem dotyczy również zagadnień wykorzystania instrumentów polityki rachunkowości w zakresie wyceny aktywów, w szczególności w warunkach kryzysowych. Zaprezentowano w nim możliwości kształtowania obrazu, tj. sytuacji majątkowej oraz wyniku finansowego jednostki gospodarczej, za pomocą odpisów aktualizujących wartość aktywów, które stanowią materialne instrumenty polityki rachunkowości. W szczególności rozważania skoncentrowano na sytuacji kryzysowej, gdy dochodzi do trudności z odzyskaniem należnych kwot od dłużników i konieczności urealnienia wartości należności poprzez dokonanie odpisu aktualizującego. Na podstawie studium przypadku wskazano na moż-

liwości oddziaływania na wartość należności – a pośrednio na wartość całego majątku – oraz wyniku finansowego poprzez wybór metody ustalania wartości odpisu zgodnie z intencją decydenta.

Czwarty rozdział, *Podatkowe oddziaływanie na politykę rachunkowości*, porusza zagadnienia praktycznego wpływu rozwiązań stosowanych w prawie podatkowym na politykę rachunkowości jednostek gospodarczych. Autorzy zadają pytanie, czy jednostki gospodarcze przyjmują w ramach polityki rachunkowości rozwiązania, których źródłem są konkretne przepisy prawa podatkowego. Próba odpowiedzi jest przeprowadzone badanie w zakresie stosowania stawek amortyzacyjnych, wyceny inwestycji w nieruchomości, ujmowania leasingu, tworzenia rezerw pracowniczych oraz odpisów aktualizujących wartość należności. Wyniki badań wskazują, że w pięciu analizowanych aspektach polityki rachunkowości jednostki bardzo często wykorzystują przepisy prawa podatkowego. Zaobserwowano, że im mniejsza jest jednostka, w tym szerszym zakresie stara się wykorzystać przepisy podatkowe w rachunkowości.

W piątym rozdziale, *Polityka rachunkowości w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości*, omówiono politykę rachunkowości w ramach ochrony zasobów informatycznych rachunkowości, tj. danych, systemów informatycznych oraz sprzętu komputerowego. Problemy zapewnienia bezpieczeństwa zasobów informatycznych rachunkowości powinny być jedną z głównych dziedzin zainteresowania kierownika jednostki. Autorka zaprezentowała rozwiązania fizyczno-techniczne, organizacyjno-administracyjne oraz programowe w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości. W rozdziale zawarto także przykładową treść polityki rachunkowości w części opisującej system ochrony dokumentów i ksiąg rachunkowych w systemie informatycznym rachunkowości. Zwrócono również uwagę na rolę audytu w ocenie systemu kontroli wewnętrznej i systemu informatycznego rachunkowości. Audyt obejmuje ocenę ryzyka informatycznego oraz poprawności oprogramowania, jego funkcjonalnych mechanizmów kontrolnych i algorytmów przetwarzania danych oraz związaną z tym dokumentację.

W rozdziale szóstym, *Polityka rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju*, podjęto próbę oceny polityki rachunkowości spółek giełdowych w obszarze dobrych praktyk ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju. Przestrzeganie dobrych praktyk ładu korporacyjnego, a przez to ujawnianie informacji dotyczących zrównoważonego rozwoju, wpisuje się w teorię legitymizacji i teorię interesariuszy. Polityka rachunkowości spółek w zakresie ładu korporacyjnego powinna obejmować w szczególności politykę: informacyjną, różnorodności, sprawności działania, kontroli i funkcji wewnętrznych, konfliktów wewnętrznych, transakcji z podmiotami powiązanymi, wynagrodzeń. W rozdziale zaprezentowano również wyniki badań, których celem była ocena

polityki rachunkowości spółek akcyjnych notowanych na GPW w Warszawie w indeksie WIG-ESG w zakresie raportowania zasad ładu korporacyjnego i przestrzegania zasady *comply or explain*. Wyniki badań wskazują na zauważalny konserwatyzm zarządów spółek w kształtowaniu polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego i niechęć do wprowadzania zmian, które są oczekiwane przez interesariuszy w duchu zrównoważonego rozwoju.

W rozdziale siódmym, *Polityka rachunkowości w zakresie ujawnień dotyczących zrównoważonego rozwoju*, podjęto badania dotyczące polityki rachunkowości w ramach sprawozdania niefinansowego i sprawozdania zrównoważonego rozwoju. Podstawę prawną prowadzonych rozważań stanowią dyrektywy UE (Non-Financial Reporting Directive, NFRD, i Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD). Autorzy zaproponowali definicję polityki rachunkowości uwzględniającą cele zarówno sprawozdawczości finansowej, jak i niefinansowej (zrównoważonego rozwoju). Ponadto dokonali porównania najważniejszych pól swobodnego wyboru w obszarze ujawnień niefinansowych w dyrektywach unijnych. Wyniki badania empirycznego przeprowadzone na spółkach notowanych na GPW w Warszawie wykazały, że spółki giełdowe chętnie korzystają z dozwolonych przez NFRD rozwiązań odnoszących się do używania różnych standardów, w tym zasad własnych i dwóch opcji umieszczania informacji (w sprawozdaniu z działalności lub w odrębnym sprawozdaniu).

W rozdziale ósmym, *Komunikowanie polityki rachunkowości – nowe trendy*, zidentyfikowano i opisano nowe trendy w komunikowaniu polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym. Raportowanie polityki rachunkowości przyjętej przez jednostkę gospodarczą odbywa się przede wszystkim w formie tekstowej. Autor zwraca uwagę na wysoki stopień skomplikowania tekstów w zakresie stosowanego słownictwa, stylu, a także konstrukcji gramatycznych. Stosowanie prostego języka pozwala poszerzyć zasięg odbiorców, skrócić czas przetwarzania tekstu, zminimalizować straty informacji w odbiorze oraz zwiększyć efektywność działań podejmowanych na podstawie uzyskanych informacji. W celu zilustrowania ewolucji zakresu i formy komunikowania polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym zgodnie z obserwowanymi trendami zaprezentowano studium przypadku Grupy Kapitałowej LPP.

Rozdział dziewiąty, *Polityka rachunkowości w kreowaniu wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzaniu wrażeniem*, jest próbą odpowiedzi na pytania: 1. W jaki sposób polityka rachunkowości może wpływać na kreowanie wizerunku jednostki gospodarczej wygenerowanego przez system rachunkowości oraz prezentowanego w publikowanych sprawozdaniach? 2. Jakie są możliwości wykorzystania polityki rachunkowości w zarządzaniu wrażeniem. Autorka stawia tezę, że polityka rachunkowości stanowi narzędzie kreowania pożądanego wizerunku jednostki gospodarczej. Kreowaniem wizerunku są szczególnie za-

interesowane jednostki, których główne źródło finansowania stanowi kapitał pochodzący z rynku kapitałowego.

W rozdziale dziesiątym, *Polityka rachunkowości w badaniu sprawozdania finansowego*, przyjęto perspektywę biegłego rewidenta w odniesieniu do polityki rachunkowości. Autorka omawia funkcje polityki rachunkowości w sprawozdawczości i rewizji finansowej i opisuje procedury badania dotyczące polityki rachunkowości. Według niej, mimo że jednostce przysługują prawa wyboru w ramach stosowanych zasad polityki rachunkowości, jak i ujawnień z nimi związanych w sprawozdaniu finansowym, zadaniem biegłego rewidenta jest ocena, jak daleko sięga kreatywność kierownictwa jednostki w tym zakresie. Biegły rewident, dostosowując procedury badania do ewentualnego ryzyka badania, upewnia się, czy badana jednostka nie stosuje polityki rachunkowości jako narzędzia rachunkowości oszukańczej. Wnioski biegłego rewidenta, poparte odpowiednimi i wystarczającymi dowodami badania, wymagają odpowiedniego, stosownego do istotności ewentualnych nieprawidłowości uwzględnienia w sprawozdaniu z badania i ewentualnej modyfikacji opinii.

Przedstawione w poszczególnych rozdziałach zagadnienia potwierdzają celowość i ważność podjętych zagadnień odnoszących się do polityki rachunkowości oraz wykorzystywania jej instrumentów celem kształtowania obrazu jednostki gospodarczej. Przez wiele lat obraz jednostki gospodarczej był postrzegany jako prezentowane w sprawozdaniu finansowym informacje na temat sytuacji majątkowej, finansowej, kapitałowej oraz wyniku finansowego jednostki gospodarczej. Obecnie coraz większego znaczenia nabierają informacje zawarte w sprawozdaniu niefinansowym, sprawozdaniu zrównoważonego rozwoju czy raportach zintegrowanych, zatem prezentowany przez jednostkę obraz staje się zdecydowanie szerszy, a to z kolei rodzi większe możliwości w zakresie wykorzystania instrumentów polityki rachunkowości, aby kształtować ten obraz.

W celu osiągnięcia założonego celu w monografii wykorzystano liczne metody badawcze, w tym krytyczną analizę literatury i analizę aktów prawnych i innych regulacji, analizę opisową i porównawczą, analizę materiałów źródłowych (np. sprawozdań finansowych), studia przypadków i metody statystyczne. W celu sformułowania wniosków końcowych zastosowano metodę syntezy.

Treść monografii jest zgodna ze stanem prawnym obowiązującym na dzień 31 grudnia 2023 r.

Bibliografia

- Sawicki, K. (1998). Polityka bilansowa i jej zastosowanie w wybranych krajach. *Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP*, 46, 165–166.

1. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W TEORII I PRAKTYCE RACHUNKOWOŚCI

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/1>

 Marzena Remlein

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marzena.remlein@ue.poznan.pl

Accounting policy in the theory and practice of accounting

Abstract

The aim of the chapter is to present the essence, purpose and importance of accounting policy but above all to show the relationship of accounting policy with accounting theory and practice. The issues presented show the important role of accounting policy in the accounting system and its relationship with accounting theory and practice. It is also pointed out the legitimacy of unifying the documentation presenting the accounting policy adopted by a company in the form of an accounting policy report. The considerations carried out may become a premise for further research aimed at showing the mutual influence of the various elements of accounting, i.e. accounting policy, theory and practice. Due to the lack of exhaustive considerations of the issues addressed in the chapter, it contributes to reducing the cognitive gap existing in the Polish scientific literature.

Keywords: accounting policy, accounting theory, accounting practice, balance sheet policy, accounting policy report.

Wprowadzenie

Rachunkowość, jako najstarszy system informacyjny, jest złożona z trzech wzajemnie powiązanych elementów: teorii rachunkowości, praktyki rachunkowości oraz polityki rachunkowości. Każdy z tych elementów ma istotne znaczenie dla zachowania spójności rachunkowości. Z jednej strony problemy i wyzwania występujące w praktyce gospodarczej stymulują naukowców do prowadzenia badań w tym zakresie i opracowania odpowiednich koncepcji odnoszących się do pomiaru, wyceny, prezentacji i ujmowania efektów prowadzonej działalności

Sugerowane cytowanie:

Remlein, M. (2024). Polityka rachunkowości w teorii i praktyce rachunkowości. W: M. Remlein i M. Masztalercz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 15–28). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/1>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

gospodarczej. Z drugiej strony w praktyce rachunkowości korzysta się z osiągnięć nauki rachunkowości, wprowadzając proponowane przez nią koncepcje, zasady oraz metody. Natomiast polityka rachunkowości stanowi „pomost” pomiędzy nauką (teorią) i praktyką rachunkowości. Podstawowym celem polityki rachunkowości jest zapewnienie prawdziwego i rzetelnego obrazu prezentowanych dokonań jednostki gospodarczej i jej sytuacji majątkowo-finansowej.

Wzajemna interakcja pomiędzy teorią, praktyką i polityką rachunkowości pozwala na ciągły rozwój rachunkowości i jej dostosowywanie do zmieniających się potrzeb i wymogów gospodarczych. Dążenie do doskonałości w tych trzech obszarach przyczynia się do wzrostu efektywności zarządzania podmiotem gospodarczym oraz zwiększenia zaufania inwestorów i pozostałych interesariuszy do informacji finansowych dostarczanych przez system rachunkowości.

1.1. Istota, cel i rodzaje polityki rachunkowości

Polityka rachunkowości jest rozumiana jako istotny składnik trójczłonowej formuły rachunkowości, tj. teoria-polityka-praktyka. Wszystkie elementy składające się na rachunkowość są ze sobą powiązane, a związki występujące pomiędzy nimi mają różne kierunki i siłę oddziaływania. Rola polityki rachunkowości w tym systemie jest niepodważalna, bowiem stanowi ona ogniwo łączące teorię z praktyką rachunkowości.

Pojęcie „polityka rachunkowości” jest wieloznaczne i w literaturze przedmiotu rozpatrywane na wielu płaszczyznach. Rozważania odnoszące się do istoty polityki rachunkowości dotyczą zarówno sfery makro, jak i mikro, teorii i praktyki rachunkowości, szerokiego lub wąskiego definiowania, a także utożsamiania jej z polityką bilansową oraz zasadami rachunkowości (Poniatowska, 2015, s. 220).

Możliwość dualnego ujęcia polityki rachunkowości i różne jego zakresy znaczeniowe spowodowały rozbieżności w rozumieniu polityki rachunkowości. W praktyce należy odróżnić te dwa podstawowe zakresy znaczeniowe terminu „polityka rachunkowości” – jeden odnoszący się do sfery makro, obejmujący problemy dotyczące polityki prawodawczej państwa w zakresie funkcjonowania prawa bilansowego, drugi odnoszący się do sfery mikro, dotyczący polityki rachunkowości podmiotu gospodarczego, tzn. tych problemów rachunkowości, które są realizowane przez poszczególne jednostki (Sawicki, 2000a, s. 172).

Polityka rachunkowości w ujęciu makroekonomicznym odnosi się do sfery działalności państwa oraz krajowych i międzynarodowych organizacji w obszarze rachunkowości. Oznacza politykę państwa kształtującą określony model rachunkowości w danym kraju i jest definiowana jako zbiór standardów rachun-

kowości, opinii i interpretacji, reguł oraz przepisów wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa w sprawozdawczości finansowej (Kabalski, 2009, s. 11). Powyższe stwierdzenie wskazuje na szerszy zakres znaczeniowy polityki rachunkowości, która obejmuje politykę prawodawczą państwa i organizacji międzynarodowych w kształtowaniu prawa bilansowego. Tak postrzeganą politykę rachunkowości zdefiniował W. Brzezina, który zapoczątkował badania w tym obszarze w nauce rachunkowości w Polsce. Polityka rachunkowości w ujęciu makro to „cała sfera działalności organów państwowych (np. Departament Rachunkowości Ministerstwa Finansów) lub instytucji powołanych przez krajowe i międzynarodowe stowarzyszenia księgowych, zmierzających do normalizacji czy też standaryzacji rachunkowości” (Brzezina, 2000, s. 35).

Obecnie, kiedy mamy do czynienia z nieustającą globalizacją, w literaturze pojawiły się rozważania na temat polityki rachunkowości w wymiarze globalnym. Zdaniem A. Karmańskiej (2010, s. 101) o polityce rachunkowości w aspekcie globalnym można mówić wówczas, gdy z perspektywy pewnej grupy państw (wyróżnionej kulturowo lub w drodze porozumień międzynarodowych) zostanie określony sposób funkcjonowania systemów informacyjnych rachunkowości podmiotów prowadzących w tych państwach działalność gospodarczą.

W ujęciu mikroekonomicznym polityka rachunkowości jest odnoszona do konkretnej jednostki gospodarczej i jej systemu rachunkowości, która samodzielnie ją ustala w granicach i obszarach określonych przez makropolitykę rachunkowości pozostawiającą pewną autonomię w postaci wariantowego określenia niektórych zagadnień rachunkowości. Autonomia ta wynika z jednej strony z ramowego charakteru prawa bilansowego, ze specyfiki i potrzeb działalności każdego z podmiotów gospodarczych (Stępień, 2012, s. 292), z drugiej natomiast – z chęci pozostawienia jednostkom pewnej swobody wyboru spośród proponowanych rozwiązań w celu umożliwienia im bardziej wiernego przedstawienia ich stanu gospodarki w sprawozdaniu finansowym (Kamiński, 2001, s. 14).

W literaturze przedmiotu można spotkać różne rozumienie polityki rachunkowości jednostki gospodarczej oraz wiele definicji tego pojęcia. Polityka rachunkowości jednostki gospodarczej jest najczęściej określana jako:

- „zbiór standardów rachunkowości, opinii, interpretacji, reguł oraz przepisów wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa w ich sprawozdawczości finansowej” (Hendriksen i von Breda, 2002, s. 250);
- „sposób i zakres prowadzenia i rozumienia rachunkowości w jednostce gospodarczej osadzony w obowiązującym prawie bilansowym” (Kaczmarek, 2008, s. 19);
- „przyjęte i stosowane przez podmiot gospodarczy zasady i reguły pomiaru, wyceny, ewidencji i prezentacji informacji finansowych o jego sytuacji mająt-

- kowej, finansowej oraz o wynikach działalności celem kreowania pożądanego wizerunku podmiotu” (Remlein, 2008, s. 56);
- „ustalona i zaakceptowana przez przedsiębiorstwo w ramach polityki bilansowej specyfikacja wybranych spośród możliwych (i zgodnie z prawem bilansowym) sposobów zapewniających stworzenie (w ramach systemu informacyjnego rachunkowości finansowej) sprawozdań finansowych o cechach jakościowych wymaganych przez prawo bilansowe” (Karmańska, 2009, s. 48);
  - „zasady, metody i procedury przyjęte przez kierownictwo przedsiębiorstwa przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych, a jej wybór jest prawem podmiotu gospodarczego, zagwarantowanym przepisami prawa bilansowego i zwyczajem” (Walińska, 2010, s. 390);
  - „wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych” (Ustawa, 1994, art. 3, ust. 11);
  - „konkretne zasady, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę gospodarczą przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych” (MSR 8, 2008, par. 5).

Między tymi dwoma ujęciami (makro i mikro) istnieje pewna zależność: im bardziej szczegółowa jest polityka określona na szczeblu państwowym i im mniejszy jest przewidziany w niej zakres wyboru (ujęcie makro), tym mniej miejsca na formułowanie polityki rachunkowości na szczeblu jednostki gospodarczej (ujęcie mikro).

Istota ekonomiczna polityki rachunkowości pozostaje taka sama, niezależnie od przyjętej definicji i zakresu. Wpisuje się ona w podstawową funkcję rachunkowości, jaką jest odpowiedzialność zarządu przed właścicielami kapitału. Stanowi narzędzie realizacji tej funkcji rachunkowości zarówno w tradycyjnym znaczeniu – czyli odpowiedzialności zarządu przed właścicielem kapitału, jak i odpowiedzialności przed innymi interesariuszami (koncepcja *stakeholders*) (Walińska, 2016a, s. 195).

Znając istotę polityki rachunkowości, należy podjąć rozważania dotyczące jej celu i znaczenia. W literaturze przedmiotu cel polityki rachunkowości najczęściej jest utożsamiany z realizacją założeń gospodarczych jednostki lub koncepcją prawdziwego i rzetelnego obrazu sytuacji majątkowo-finansowej jednostki. W opracowaniach z zakresu rachunkowości zwykle podawane są następujące cele polityki rachunkowości:

- oddziaływanie na adresatów sprawozdania finansowego (Sawicki, 2002, s. 94);
- realizacja celów działalności wyznaczonych przez kierownictwo jednostki lub właściciela (Wojas, 2002, s. 5);

- oddziaływanie na właścicieli (Cebrowska, 2006, s. 227);
- oddziaływanie na obciążenia podatkowe (Sawicki, 2002, s. 94);
- przedstawienie rzetelnego obrazu pozycji finansowej podmiotu w sprawozdaniu finansowym (Hendriksen i van Breda, 2002, s. 250);
- przedstawienie rzetelnego sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa (Elliott B. i Elliott J., 2011, s. 202);
- realizacja celu sprawozdań finansowych bądź jakości sprawozdań finansowych (Jarugowa i Walińska, 1997, s. 23).

Konkludując, cel polityki rachunkowości powinien być zgodny z celami rachunkowości. Możliwość dokonywania przez kierownictwo jednostki wyboru rozwiązań w ramach polityki rachunkowości pozwala, aby system rachunkowości tej jednostki odzwierciedlał w sposób prawdziwy i rzetelny stan majątkowy i efekty prowadzonej działalności.

1.2. Polityka rachunkowości w teorii rachunkowości

Termin „polityka rachunkowości” jest pojęciem wieloznacznym i różnie rozumianym w teorii rachunkowości. Do polskiej teorii rachunkowości termin „polityka rachunkowości” został wprowadzony w latach 60. XX wieku przez W. Brzezina, który zapoczątkował badania w tym obszarze. Wskazywał dwa źródła powstania polityki rachunkowości – niemiecką i anglosaską. Niemieckie prawo bilansowe, w tym polityka rachunkowości, zostało zdominowane przez plan kont wprowadzony w 1937 r., któremu podporządkowano zarówno ewidencję księgową, jak i sprawozdawczość finansową. Natomiast w krajach anglosaskich podstawę systemu rachunkowości stanowiły standardy wdrażane na zasadach dobrowolności, opracowywane przez różnego rodzaju organizacje i stowarzyszenia rachunkowców, np. AICPA, IFAC, IASC.

Obok W. Brzezina w polskiej literaturze prekursorką i propagatorką pojęcia „polityka rachunkowości” była A. Jarugowa, według której „polityka rachunkowości to zastosowanie przez zarząd przedsiębiorstwa w sporządzaniu sprawozdań finansowych specyficznych zasad, konwencji, reguł i praktyk dobranych odpowiednio do odwzorowania jego rzeczywistej pozycji finansowej, dochodowej i dokonań” (Jarugowa i Walińska 1997, s.23). Jej zdaniem selekcja i zastosowanie zasad, reguł itp. powinna być dokonywana w świetle realizacji celu, jakim służyć sprawozdania finansowe, przy zachowaniu jakościowych charakterystyk, a w szczególności istotności informacji i jej wiarygodności.

Dokonując analizy i interpretacji przedstawionej definicji, należy zwrócić uwagę na dwie fundamentalne cechy, które ją charakteryzują (Walińska i Michalak, 2014, s. 112):

- podejście zorientowane na odzwierciedlenie specyfiki podmiotu sprawozdawczego (*entity specific approach*), z którą bezpośrednio związany jest postulat podejścia menedżerskiego (*management approach, management intent*) w sprawozdawczości finansowej;
- orientacja na cel sprawozdawczości finansowej i samo sprawozdanie finansowe stanowiące końcowy produkt systemu rachunkowości.

Kolejnym autorytetem polskiej rachunkowości prowadzącym badania w obszarze polityki rachunkowości był K. Sawicki, który zapoczątkował dyskusję na temat istoty i relacji terminów „polityka rachunkowości” oraz „polityka bilansowa”. Według niego przyczyną pojawienia się w języku polskim dwóch terminów jest ich geneza. W literaturze anglojęzycznej stosuje się termin „polityka rachunkowości” (*accounting policy*), natomiast w literaturze niemieckojęzycznej używa się określenia „polityka bilansowa” (*Bilanzpolitik*) (Sawicki, 2000b, s. 90).

Powyższe stwierdzenie skłania do postawienia pytania, czy zakres merytoryczny polityki bilansowej jest taki sam jak polityki rachunkowości. A zatem czy można postawić znak równości między polityką rachunkowości a polityką bilansową? A jeśli nie, to jaka jest relacja pomiędzy tymi dwoma terminami?

Próbę odpowiedzi na powyższe pytania rozpoczęto od analizy definicji polityki bilansowej. K. Sawicki zdefiniował politykę bilansową jako „ogół zgodnych z prawem decyzji podmiotu gospodarczego, mających na celu takie ukształtowanie wykazanych w bilansie: wyniku finansowego, majątku, zobowiązań i innych źródeł finansowania, aby zapewnić optymalną realizację założeń gospodarczych” (Sawicki, 2002b, s. 27). W powyższej definicji zwrócono uwagę na konieczną spójność podjętych przez jednostkę decyzji z obowiązującymi przepisami prawa bilansowego, w szczególności w odniesieniu do procesu sporządzania sprawozdań finansowych. Stąd też propozycja K. Sawickiego zastąpienia pojęcia „polityka bilansowa” terminem „polityka rocznego sprawozdania finansowego”. Zmiana ta jednak nie znalazła zwolenników ani wśród teoretyków, ani praktyków (Schipper, 1989, s. 92; Heintges, 1996, s. 6). Szersze znaczenie terminu „polityka bilansowa” odnosi się do wszystkich przedsięwzięć podejmowanych w trakcie roku obrotowego i podczas sporządzania sprawozdania finansowego, mających na celu wywarcie wpływu na adresata sprawozdania finansowego i skłonienie go do pożądanых zachowań (Sieben i in., 1981, s. 225). Analizując powyższą definicję, można zauważyć dwa istotne jej aspekty. Po pierwsze – definicja wyraźny akcent kładzie na instrumentalną funkcję sprawozdania finansowego, stanowiąc, że głównym zadaniem sprawozdania finansowego jest zaspokojenie potrzeb informacyjnych różnych grup odbiorców. Zatem w ramach przyjętej przez jednostkę polityki bilansowej sporządzający ma swego rodzaju swobodę „zajęcia dowolnej pozycji w ramach określonych prawem granic”. Po drugie – definicja

wskazuje na systematyczne wykorzystanie istniejących swobodnych zakresów sprawozdania finansowego przy jednoczesnej próbie pogodzenia interesów różnych grup odbiorców.

Dla pełniejszego obrazu istoty „polityki bilansowej” warto również przytoczyć definicję zaprezentowaną przez A. Karmańską, według której polityka bilansowa „wyraża całokształt (nawet innowacyjnych) działań związanych z tworzeniem informacji sprawozdawczej odpowiadającej jednocześnie: kanonom jakościowym zawartym w prawie bilansowym oraz partykularnym, strategicznym lub/i operacyjnym celom gospodarczym przedsiębiorstwa (jeżeli niespełniony jest pierwszy warunek, polityka bilansowa zmienia się w rachunkowość agresywną, stawiającą sobie za cel drapieżne, bezkompromisowe wypełnianie celów przedsiębiorstwa lub realizację innych interesów w drodze na przykład zaciemniania informacji, jej nieujawniania lub przesuwania w czasie)” (Karmańska, 2004, s. 18).

Obie definicje „polityki bilansowej” można uznać za reprezentatywne dla literatury przedmiotu. Obie podkreślają, że działania w zakresie polityki bilansowej mogą być podejmowane tylko w ramach obowiązujących przepisów i zasad prawidłowej rachunkowości. Polityka bilansowa kończy się tam, gdzie rozpoczyna się „zamazywanie bilansu” (niejasne przedstawienie obrazu) i „fałszowanie bilansu” (podawanie nieprawdziwych danych).

Z zaprezentowanych definicji „polityki rachunkowości” oraz „polityki bilansowej” wynika, że polityka rachunkowości jest postrzegana zarówno w ujęciu makroekonomicznym, gdzie jest utożsamiana z polityką ustawodawczą państwa, głównie w obszarze prawa bilansowego, jak i w ujęciu mikroekonomicznym, gdzie odnosi się do konkretnej jednostki gospodarczej. Natomiast polityka bilansowa dotyczy zawsze danego podmiotu gospodarczego, a więc jest rozpatrywana w ujęciu mikroekonomicznym. Ponadto w odniesieniu do terminu „polityka bilansowa” spotyka się dwojakie jej rozumienie. W węższym znaczeniu przedmiotem zainteresowania jest sprawozdanie finansowe, natomiast w szerszym znaczeniu – cała rachunkowość. Podsumowując, polityka bilansowa może być utożsamiana z polityką rachunkowości wówczas, gdy politykę rachunkowości rozpatruje się w ujęciu mikroekonomicznym, a politykę bilansową – w szerszym znaczeniu (*sensu largo*).

Na potrzebę uporządkowania terminologii z zakresu polityki rachunkowości zwróciła uwagę K. Kępa, której wyniki przeprowadzonych badań wśród spółek notowanych na GPW w Warszawie wskazują na stosowanie 10 różnych terminów oznaczających politykę rachunkowości. Najczęściej stosowana przez badane spółki nazwa określająca politykę rachunkowości to „opis ważniejszych stosowanych zasad rachunkowości” (27% spółek), „istotne zasady rachunkowości” (18%), „stosowane zasady rachunkowości” (14%). Warto zwrócić również

uwagę, że tylko jedna spółka stosuje termin „polityka rachunkowości” (Kępa, 2018, s. 59).

Natomiast biorąc pod uwagę zakres i zawartość polityki rachunkowości, można zauważyć, że coraz częściej pojawiają się badania dotyczące wykorzystania polityki rachunkowości w procesie kształtowania wyniku finansowego (m.in. Stępień, 2019; Grabiński, 2016; Callao i in., 2014; Piosik, 2013; Wójtowicz, 2010). Przyjęcie w ramach polityki rachunkowości określonych zasad naliczania, rozliczania oraz prezentacji przychodów i kosztów umożliwia jednostce gospodarczej kształtowanie wyniku finansowego. Wyniki badań potwierdzają wykorzystanie polityki rachunkowości nie tylko do oddziaływania na określonych użytkowników sprawozdań finansowych, ale również do osiągania pożądanego wyniku finansowego. Istotne jest, aby odbiorca sprawozdania finansowego nie tylko był poinformowany o zastosowanych instrumentach polityki rachunkowości, ale również był świadomy ich charakteru. E. Walińska (2016b, s. 184) postawiła pytanie: czy forma i zakres ujawniania informacji o polityce rachunkowości w sprawozdaniu finansowym pozwalają na właściwie zrozumienie sprawozdania? Zdaniem Autorki polityka rachunkowości jest kluczem do zrozumienia danych zawartych w sprawozdaniu finansowym, dlatego też powinna być przez kierownictwo jednostki ustalana i prezentowana w jej sprawozdaniu finansowym ze szczególną starannością. Powyższe stwierdzenie stało się przesłanką do opracowania przez E. Walińską sprawozdania z polityki rachunkowości (Walińska, 2016b, s. 193).

Podsumowując, wprowadzenie zaproponowanej formuły ujawnień informacji dotyczącej polityki rachunkowości w postaci dodatkowego, obligatoryjnego składnika sprawozdania finansowego podwyższyłoby rangę i zwiększyło znaczenie polityki rachunkowości.

1.3. Polityka rachunkowości w praktyce rachunkowości

Polityka rachunkowości została zdefiniowana zarówno w polskiej ustawie o rachunkowości (UoR), jak i w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR 8, 2008). Istota tej kategorii jest taka sama w obu regulacjach (patrz podrozdział 1). Ponadto w Polsce kwestie odnoszące się do polityki rachunkowości zostały uregulowane w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 7 (KRS 7, 2018).

Począwszy od 1 stycznia 2002 r. zgodnie z przepisami UoR jednostki gospodarcze mają obowiązek przygotowania dokumentacji w języku polskim i w formie pisemnej, zgodnie z przyjętymi zasadami (polityki) rachunkowości

(Ustawa, 1994, art. 10, ust. 1). Jednostka gospodarcza, dokonując wyboru rozwiązań w ramach polityki rachunkowości, jest zobowiązana do uwzględnienia tylko rozwiązań przewidzianych regulacjami prawa bilansowego. Zgodnie z KSR 7 przyjęte przez jednostkę zasady (polityka) rachunkowości, opisane w ustalonej przez kierownika jednostki dokumentacji, wynikają z przepisów o rachunkowości wymagających bezwzględnego zastosowania oraz z rozwiązań wybranych przez jednostkę spośród dopuszczonych do stosowania przez przepisy o rachunkowości (KSR 7, 2018, pkt 3.1). Jak wynika z przytoczonych regulacji prawnych, w obszarze dotyczącym polityki rachunkowości szczególną rolę przypisuje się kierownikowi jednostki gospodarczej, który jest odpowiedzialny za:

- opracowanie dokumentacji polityki rachunkowości,
- stosowanie przyjętej przez jednostkę polityki rachunkowości,
- aktualizację i korektę polityki rachunkowości,
- ujawnianie stosowanej polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym.

Opracowując politykę rachunkowości, kierownik jednostki gospodarczej uwzględnia przepisy UoR, które mają dwójaki charakter (Kuzior i in., 2018, s. 71):

- bezwzględnie obowiązujący – formułujące określone nakazy i zakazy dotyczące zasad prowadzenia rachunkowości, których przestrzeganie jest w intencji ustawodawcy warunkiem prawidłowego prowadzenia ksiąg rachunkowych mających dostarczyć rzetelnego i jasnego obrazu sytuacji majątkowej i finansowej;
- zezwalający na wybór wariantu (prawo wyboru) – tworzące ramy prawne realizacji własnej polityki rachunkowości jednostki gospodarczej (głównie w zakresie metod wyceny i pomiaru wyniku finansowego).

„Prawa wyboru” są wybieralnymi, alternatywnymi unormowaniami. Występują wówczas, gdy w odniesieniu do określonego stanu faktycznego można przyjąć co najmniej dwa różne, ściśle ustalone rozwiązania, które wzajemnie się wykluczają, a jednostka samodzielnie decyduje, które z dopuszczalnych rozwiązań przyjmuje. Zatem prawa wyboru są wyraźnie rozpoznawalne i stanowią ściśle określone prawem alternatywy. Ich rodzaj i zakres określają obszar manewru jednostki w zakresie kształtowania sprawozdania finansowego (Remlein, 2008, s. 72).

Ze względu na brak możliwości pełnego, prawnego unormowania rzeczywistości gospodarczej w polityce rachunkowości pojawia się również termin „pola swobodnego działania”. Jest to swego rodzaju „wolny obszar”, którego granice nie są ściśle i jednoznacznie ustalone. Ze względu na cechę subiektywności „pola swobodnego działania”, dotyczące indywidualnych decyzji, są szczególnie przydatne w realizacji polityki bilansowej. Ich dodatkową zaletą

jest fakt, że zewnętrzny odbiorca informacji finansowych w zasadzie nie jest w stanie rozpoznać, czy „wolny obszar” wykorzystano w celu poprawienia, czy pogorszenia obrazu jednostki gospodarczej. Wszelkie możliwe zabiegi i posunięcia, które mają służyć osiągnięciu zamierzonego celu i mieszczą się w obszarze rachunkowości, stają się tym samym instrumentami polityki rachunkowości. Natomiast użytkownik informacji sprawozdawczych jest w stanie tylko część z nich odczytać ze sprawozdania finansowego, pozostałe zaś są trudne do zidentyfikowania. Zatem istotne jest, aby poczynić starania w kierunku ujednolicenia prezentacji zastosowanych rozwiązań w ramach polityki rachunkowości jednostki gospodarczej. Zdaniem E. Walińskiej (2016b, s. 184) polityka rachunkowości powinna być prezentowana jako odrębny składnik sprawozdania finansowego, co w praktyce pozwoliłoby nie tylko na zmianę podejścia do tej części sprawozdania, ale także wymusiłoby należyłą staranność kierownictwa jednostki w jej przygotowaniu.

Niezależnie od formy prezentacji dokumentacji opisującej rozwiązania w ramach polityki rachunkowości, przyjęta przez jednostkę polityka rachunkowości musi uwzględniać przepisy prawa oraz zapewnić realizację podstawowych zasad rachunkowości. Zgodnie z przepisami UoR:

1. Jednostki obowiązane są stosować przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy (art. 4, ust. 1).
2. Jednostka może w ramach przyjętych zasad (polityki) rachunkowości stosować uproszczenia, jeżeli nie wywiera to istotnie ujemnego wpływu na zachowanie zasady rzetelnego i jasnego obrazu (art. 4, ust. 4).
3. Przyjęte zasady (politykę) rachunkowości należy stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów, w tym także dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych tak, aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne (art. 5, ust. 1).
4. Przy stosowaniu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonej istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym (art. 5, ust. 2).
5. Określając zasady (politykę) rachunkowości, należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych do oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, przy zachowaniu zasady ostrożności (art. 8, ust. 1).

6. W celu rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji jednostka może, ze skutkiem od pierwszego dnia roku obrotowego, bez względu na datę podjęcia decyzji, zmienić dotychczas stosowane rozwiązania na inne, przewidziane ustawą (art. 8, ust. 2).

Obecnie obowiązujące przepisy wymagają, aby jednostka gospodarcza określiła rozwiązania dotyczące polityki rachunkowości w czterech wskazanych przez ustawodawcę obszarach (Ustawa, 1994, art. 10, ust. 1):

- określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych;
- metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego;
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych;
- systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów.

Podsumowując, każdy z wymienionych obszarów jest istotny dla całego systemu rachunkowości. Jednak jeśli przyjąć za E. Walińską (2016b, s. 194), że „polityka rachunkowości jest kluczem do zrozumienia danych zawartych w sprawozdaniu finansowym”, to przyjęte przez jednostkę rozwiązania powinny być zaprezentowane łącznie ze sprawozdaniem finansowym, w formie i treści przystępnej do szerokiego kręgu użytkowników.

Obecnie przepisy UoR nakazują prezentowanie we *Wprowadzeniu do sprawozdania finansowego* przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, w tym metod wyceny i sporządzenia sprawozdania finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru, oraz przedstawienie przyczyn i skutków ich ewentualnych zmian w stosunku do roku poprzedzającego. Natomiast w *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach* UoR nakazują zamieszczanie innych informacji istotnych dla zrozumienia sprawozdania finansowego (Ustawa, 1994, art. 48, ust. 1, pkt 1 i 2d).

W praktyce gospodarczej można zaobserwować różne rozwiązania w odniesieniu do ujawniania polityki rachunkowości:

- polityka rachunkowości stanowi odrębną część sprawozdania finansowego;
- polityka rachunkowości jest ujawniana jako odrębna nota do sprawozdania finansowego;
- polityka rachunkowości stanowi element każdej noty objaśniającej do poszczególnych pozycji bilansu oraz rachunku zysków i strat.

Zastosowanie różnorodnych rozwiązań zwiększa chaos informacyjny i utrudnia porównywalność informacji pomiędzy jednostkami. Może zatem

warto zastanowić się nad opracowaniem uproszczonej, tabelarycznej (porównawalnej) formy raportu na temat zastosowanych zasad (polityki) rachunkowości. Autorka zdaje sobie sprawę, że sprawozdanie finansowe „rozrasta się” i obecnie jest już znacznej objętości, a każdy dodatkowy element spowoduje zwiększenie objętości i być może większą niechęć użytkowników sprawozdania finansowego. Jednak, dokonując zestawienia korzyści i mankamentów sprawozdania z przyjętej przez jednostkę polityki rachunkowości, przeważają względy praktyczne i interes użytkowników sprawozdania finansowego jednostki. Aby sprawozdanie z polityki rachunkowości zostało zaakceptowane przez szeroko rozumianą praktykę gospodarczą, powinno się charakteryzować z jednej strony łatwością jego sporządzania, a z drugiej – użytecznością informacji dla interesariuszy.

Podsumowanie

Polityka rachunkowości odgrywa istotną rolę w zapewnieniu prawdziwego i rzetelnego obrazu jednostki gospodarczej. Ma ona wpływ zarówno na decyzje zarządu, jak i inwestorów i instytucji finansowych, a także ma znaczenie dla odpowiedzialności i zaufania do danej jednostki. Zatem ważne jest, aby była ona zgodna z obowiązującymi, krajowymi przepisami prawnymi i międzynarodowymi standardami rachunkowości oraz odpowiednio dostosowana do specyfiki działalności danej jednostki. Należy również zaznaczyć, że rozwiązania przyjęte w ramach polityki rachunkowości danej jednostki powinny być ujawniane w sposób zrozumiały dla szerokiego kręgu zainteresowanych.

Polityka rachunkowości stanowi łącznik między teorią i praktyką rachunkowości, bowiem to dzięki niej możliwe jest zastosowanie teorii rachunkowości w praktyce. Polityka rachunkowości opiera się na teoretycznych podstawach, takich jak zasady rachunkowości, koncepcje i metody wyceny, zasady rozpoznawania i ujmowania przychodów i kosztów. Wybór odpowiednich zasad rachunkowych i metod pomiaru zależy od tego, jak jednostka gospodarcza interpretuje i implementuje teoretyczne założenia rachunkowości w swoim otoczeniu biznesowym. Praktyka rachunkowości może różnić się między jednostkami (nawet jeśli działają w tej samej branży), ponieważ każda z nich posiada własne cele, strategie, zasady i preferencje. Polityka rachunkowości określa więc rozwiązania, które muszą być dostosowane do specyficznych potrzeb i charakterystyki danej jednostki. Dzięki polityce rachunkowości jednostki gospodarcze mogą dostosować teoretyczne koncepcje do rzeczywistych warunków. Jest to niezbędne, aby możliwe było sporządzenie sprawozdań finansowych, które będą dostarczać użytecznych informacji dla zarządzania, inwestorów i innych interesariuszy.

Bibliografia

- Brzezin, W. (2000). Mikro- i makropolityka rachunkowości. W: T. Cebrowska i W. Dotkuś (red.), *Normy prawne i zawodowe rachunkowości* (s. 34–40). *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, 876.
- Callao, S., Jarne, J. I. i Wróblewski, D. (2014). Debates and studies on earnings management: a geographical perspective. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 75(131).
- Cebrowska, T. (2006). Polityka bilansowa. W: T. Cebrowska (red.), *Rachunkowość finansowa i podatkowa* (s. 223–232). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Elliott, B. i Elliott, J. (2011). *Financial accounting and reporting*. Pearson Education Ltd.
- Grabiński, K. (2016). *Determinanty kształtowania wyniku finansowego w teorii i praktyce europejskich spółek giełdowych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.
- Heintges, S. (1996). *Bilanzkultur und Bilanzpolitik in den USA und in Deutschland*. Verlag Wissenschaft & Praxis.
- Hendriksen, E. A. i van Breda, M. F. (2002). *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jarugowa, A. i Walińska, E. (1997). *Roczne sprawozdania finansowe – ujęcie księgowo i podatkowe*. ODDK.
- Kabalski, P. (2009). *Polityka rachunkowości w spółce stosującej MSSF*. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce.
- Kaczmarek, M. (2008). *Polityka bilansowa jako narzędzie rachunkowości*. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kamiński, R. (2001). *Polityka bilansowa w kształtowaniu wartości księgowej przedsiębiorstwa*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.
- Karmańska, A. (2004). Wykorzystanie metodyki wyceny bilansowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem. *Problemy Rachunkowości*, 2.
- Karmańska, A. (2009). *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*. Difin.
- Karmańska, A. (2010). Wielowymiarowość polityki rachunkowości i etyki z nią związanej (artykuł dyskusyjny). *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 56(112).
- Kępa, K. (2018). Polityka rachunkowości jako kluczowy element sprawozdania finansowego. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 370.
- KSR 7. (2018). Uchwała Nr 10/2014 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 13 listopada 2018 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji Krajowego Standardu Rachunkowości Nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja” (Dz. Urz. Ministra Finansów z 4.01.2019, poz. 2).
- Kuzior, A., Poniatowska, L. i Wszelaki, A. (2018). *Polityka rachunkowości jednostek gospodarczych*. CeDeWu.
- MSR 8. (2008). Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów. (Dz. Urz. UE L 320/34 z 29.11.2008).
- Piosik, A. (red.). (2013). *Kształtowanie zysków podmiotów sprawozdawczych w Polsce. MSR/MSSF a ustawa o rachunkowości*. C. H. Beck.
- Poniatowska, L. (2015). Formy i instrumenty polityki rachunkowości kształtujące wynik finansowy. W: M. Remlein (red.), *Rachunkowość warta poznania. Teoria, praktyka, polityka rachunkowości* (s. 219–227). Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.
- Remlein, M. (2008). *Inwestycje kapitałowe w polityce rachunkowości grupy kapitałowej*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

- Sawicki, K. (2000a). Polityka rachunkowości i polityka bilansowa – teoria i praktyka. W: *Podstawowe problemy rachunkowości jako dyscypliny naukowej i działalności praktycznej*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach.
- Sawicki, K. (2000b). Polityka rachunkowości i polityka bilansowa. Zakres terminologiczny i zastosowanie. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 57, 167–186.
- Sawicki, K. (red.). (2002). *Polityka bilansowa i analiza finansowa. Nowoczesne instrumenty zarządzania firmą*. Ekspert.
- Schipper, K. (1989). Commentary on earnings management. *Accounting Horizons*, 3, 4, 92.
- Sieben, G., Matschke, M. J. i Köhnig, E. (1981). Bilanzpolitik. W: *Handwörterbuch des Rechnungswesens* (s. 225).
- Stępień, K. (2012). Polityka rachunkowości jako instrument kreowania wizerunku przedsiębiorstwa w okresie kryzysu gospodarczego. *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego*, 13.
- Stępień, K. (2019). *Polityka rachunkowości w kreowaniu wartości informacyjnej sprawozdań finansowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ustawa. (1994). Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 120, 295).
- Walińska, E. (2010). Polityka rachunkowości, błędy lat poprzednich i zmiany szacunków. W: E. Walińska (red), *Rachunkowość finansowa – ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne* (s. 403–418). Wolters Kluwer business.
- Walińska, E. (2016a). Teoretyczne i praktyczne aspekty polityki rachunkowości. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2(80), cz. 2. <https://doi.org/10.18276/frfu.2016.2.80/2-21>
- Walińska, E. (2016b). Sprawozdanie z polityki rachunkowości jako odrębny składnik sprawozdania finansowego. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 87(143).
- Walińska, E. i Michalak, M. (2014). Polityka rachunkowości w kontekście poglądów naukowych Profesor Alicji Jarugowej. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 80(136).
- Wojas, M. (2002). Polityka rachunkowości. Kontrowersje dotyczące jej definicji. *Monitor Rachunkowości i Finansów*, 3.
- Wójtowicz, P. (2010). *Wiarygodność sprawozdań finansowych wobec aktywnego kształtowania wyniku finansowego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

2. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE WYCENY AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/2>

 Marek Kawacki

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marek.kawacki@ue.poznan.pl

Accounting policy in the valuation of assets and liabilities

Abstract

The subject of this chapter is the initial and balance sheet valuation of assets and liabilities in the context of accounting policy. The aim of the chapter is to present and discuss the principles of asset and liability valuation, as well as to outline the areas where the choice of valuation methods is possible within accounting policy. The research methods used in the publication included the analysis of legal acts and literature. The final result of the study has been presented using a deductive method. In the chapter, methods for valuing individual groups of assets and liabilities have been identified and described, and six main components of the accounting policy have been summarized, in which there should be a reference to valuation in accordance with the provisions of the Polish Accounting Act. The practical value of the publication is the prepared list of the minimum scope of the accounting policy regarding the valuation of assets and liabilities.

Keywords: accounting policy, measurement and valuation in accounting, balance valuation, accounting principles, financial reporting.

Wprowadzenie

Polityka rachunkowości dotyczy metod wyceny, pomiaru i zakresu ujawnień informacji przez jednostki i jest prowadzona według określonych zasad (Kępa, 2018, s. 54). W literaturze politykę rachunkowości można zdefiniować przykładowo jako zbiór standardów rachunkowości, opinii, interpretacji, reguł oraz przepisów wykorzystywanych przez organizacje w ich sprawozdawczości (Iwasieczko, 2014, s. 116) lub jako zbiór zasad, metod i narzędzi wykorzystywanych

Sugerowane cytowanie:

Kawacki, M. (2024). Polityka rachunkowości w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 29–43). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/2>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

w ramach rzetelnego przedstawienia sytuacji finansowej i majątkowej jednostki, lub według MSSF jako konkretne prawidła, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę gospodarczą przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych (Kępa, 2018, s. 56–57).

Choć większość definicji polityki rachunkowości – w tym przytoczone powyżej – nie odnosi się bezpośrednio do wyceny składników sprawozdania finansowego, to logicznie rzecz biorąc, można powiązać wycenę z prezentacją informacji – przed ujawnieniem informacji o składnikach w ramach sprawozdawczości jednostek konieczne jest dokonanie wyceny tych składników. Samo odniesienie do wyceny w ramach MSSF (Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej) można znaleźć dopiero w par. 117 MSR 1 (Międzynarodowych Standardów Rachunkowości) opisującym zawartość polityki rachunkowości, gdzie została umieszczona podstawa wyceny wykorzystana podczas sporządzania sprawozdania finansowego.

W literaturze można się także spotkać z opinią, że ustalenie (w przybliżeniu) prawidłowej wyceny aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego są bezpośrednim celem rachunkowości (Remlein, 2013, s. 49).

W polskich przepisach zgodnie z art. 4, ust. 1 ustawy o rachunkowości (dalej jako UoR) jednostki są zobowiązane stosować przyjęte zasady (politykę) rachunkowości rzetelnie i jasno, przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy. Jest to pierwsze odniesienie w polskiej ustawie do zasady wiernego i rzetelnego obrazu i jednocześnie do zasad (polityki) rachunkowości, co podkreśla, jak istotne są te zasady w kreowaniu obrazu przedsiębiorstwa.

Zasady (polityka) rachunkowości są ustawowo określone i niezbędne w wielu aspektach rachunkowości i sprawozdawczości przedsiębiorstw jeszcze przed wyceną aktywów i zobowiązań danej jednostki (Ustawa, 1994, art. 4, ust. 3).

Ponieważ wycena aktywów i zobowiązań spółki jest uzależniona od przyjętych zasad rachunkowości i może drastycznie wpłynąć na sprawozdanie finansowe jednostki – szczególnie jej bilans (Roj, 2014, s. 288), celem niniejszego rozdziału jest prezentacja i omówienie zasad wyceny aktywów i zobowiązań oraz przedstawienie miejsc, w których wybór metody ich wyceny jest możliwy w ramach polityki rachunkowości. Wszelkie zmiany polityki rachunkowości danej jednostki dokonane w odniesieniu do wyceny aktywów i zobowiązań jednostki muszą być wprowadzone przez kierownika takiej jednostki w formie pisemnej. To kierownik odpowiada za opracowanie i aktualizację polityki rachunkowości, a więc także metody wyceny aktywów i pasywów tej jednostki. Zmiana zasad wyceny w trakcie trwania roku obrotowego poskutkuje dopiero od początku nowego roku obrotowego. Co także istotne w przypadku takiej zmiany – zgodnie z zasadą ciągłości (Ustawa, 1994, art. 5, ust. 1) – jednostka powinna wykazywać

składniki bilansu w sprawozdaniu finansowym według nowych zasad wyceny także za ostatni rok obrotowy w celu zachowania porównywalności danych takiego raportu (Cellary, 2020, s. 29–30).

Zgodnie z art. 10, ust. 1 UoR jednostka powinna w języku polskim sporządzić dokumentację dotyczącą metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego. W UoR wycenie aktywów i pasywów jednostki poświęcony został rozdział 4 tej ustawy.

2.1. Podstawowe definicje i zagadnienia dotyczące wyceny aktywów i zobowiązań

Aktywa to kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które w przyszłości spowodują uzyskanie korzyści ekonomicznych (Ustawa, 1994, art. 3, ust. 1, pkt 12). Kontrola, która jest nadmieniona w ustawowej definicji aktywów, nie odnosi się do ich prawnej własności, ale do uprawnienia jednostki do uzyskiwania przychodów z tego składnika majątku – może więc dotyczyć także sytuacji, w której dany składnik aktywów był przejęty w ramach najmu, dzierżawy, czy leasingu (Godlewska i Fołta, 2022, s. 135). Zobowiązania to z kolei wynikające z przeszłych zdarzeń obowiązki wykonania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki (Ustawa, 1994, art. 3, ust. 1, pkt 20).

Aktywa, znajdując się w tak zwanej „czynnej” części bilansu, stanowią zasoby majątkowe danej jednostki, natomiast zobowiązania wewnątrz „biernej/pasywnej” części bilansu stanowią jedno z ich źródeł finansowania.

Zarówno w ustawowej definicji aktywów, jak i zobowiązań wskazuje się na warunek wiarygodnie określonej wartości – czyli ich wyceny, której dotyczy niniejszy rozdział. Bez wiarygodnej wyceny aktywów lub zobowiązań nie ma podstaw do ich uwzględniania w sprawozdaniu finansowym, a szczególnie w bilansie – czyli zestawieniu aktywów i pasywów jednostki (Godlewska i Fołta, 2022, s. 135; Iwaniec, 2019, s. 14–17).

W rachunkowości wycena jest jedną z kluczowych ról systemu rachunkowości (obok pomiaru, przetwarzania i prezentowania informacji ekonomicznych). Wycena polega na ustaleniu wartości ewidencyjnych oraz pozycji sprawozdań finansowych. W przeciwieństwie do pomiaru, jest ona zawsze przeprowadzana w mierniku pieniężnym (Szczyba, 2021, s. 17). W ramach MSSF można się spotkać z definicją, że wycena jest procesem zmierzającym do ustalenia kwot pieniężnych, w jakich składniki sprawozdania finansowego mają zostać ujęte w bilansie oraz rachunku zysków i strat (Remlein, 2013, s. 50).

Podstawą wyceny, która istniała praktycznie od początku istnienia rachunkowości, był koszt historyczny (Kaczmarczyk, 2020, s. 117). Obecnie istnieje szereg sposobów wyceny aktywów i zobowiązań zależnych od ich rodzaju – ważne jest to, że jeżeli UoR dopuszcza wybór jednostki w zakresie metod wyceny danego składnika, to informacja o tym, jakie rozwiązanie zostało przyjęte, powinna się znaleźć w dokumentacji takiej jednostki. W wyborze zasad wyceny mogą mieć także priorytet inne przepisy szczegółowe – np. z innych ustaw lub aktów prawnych (Cellary, 2020, s. 43).

Należy wyróżnić dwa rodzaje wyceny (Szczypa, 2021, s. 18):

- wycenę wstępną – dokonywaną w momencie pierwszej ewidencji aktywów i zobowiązań,
- wycenę bilansową – przeprowadzającą na dany dzień bilansowy.

Dzień bilansowy to nic innego jak dzień, na który jednostka sporządza sprawozdanie finansowe. Należy pamiętać, że choć najbardziej powszechnie kojarzonym w praktyce dniem bilansowym jest ostatni dzień roku obrotowego, to art. 12, ust. 2 UoR wskazuje, że istnieją także inne dni bilansowe, np. dzień poprzedzający zmianę formy prawnej jednostki lub dzień zakończenia działalności jednostki – lista z UoR nie jest jednak zamknięta i mogą istnieć inne przepisy, które wymogą na jednostce zamknięcie ksiąg i sporządzenie bilansu.

2.2. Wycena początkowa i bilansowa aktywów

UoR w art. 28 wskazuje, że wyceny aktywów i pasywów należy dokonać przy najmniej na każdy dzień bilansowy. Generalne metody wyceny bilansowej poszczególnych grup aktywów w UoR zaprezentowano w tabeli 2.1.

Tabela 2.1. Metody wyceny aktywów na dzień bilansowy w UoR

Nazwa składnika aktywów	Metoda wyceny
Środki trwałe i wartości niematerialne i prawne	<ul style="list-style-type: none"> • według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych), pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości • wyłącznie dla środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji istnieje dodatkowa możliwość ich wyceny według ceny rynkowej bądź inaczej określonej wartości godziwej

cd. tabeli 2.1

Nazwa składnika aktywów	Metoda wyceny
Środki trwałe w budowie	w wysokości ogółu kosztów pozostających w bezpośrednim związku z ich nabyciem lub wytworzeniem, pomniejszonych o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości
Udziały oraz inne inwestycje zaliczone do aktywów trwałych	<ul style="list-style-type: none"> • według ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub według wartości godziwej albo skorygowanej ceny nabycia – jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności; wartość w cenie nabycia można przeszacować do wartości w cenie rynkowej, a różnicę z przeszacowania rozliczyć zgodnie z art. 35, ust. 4 (poprzez odniesienie ich na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny lub przychody/koszty finansowe – według zasad określonych w art. 35 UoR) • w przypadku udziałów w jednostkach podporządkowanych ustawodawca zezwala ponadto na wykorzystanie metody praw własności, pod warunkiem, że będzie ona stosowana jednolicie wobec wszystkich jednostek podporządkowanych
Inwestycje krótkoterminowe	według ceny (wartości) rynkowej albo według ceny nabycia lub ceny (wartości) rynkowej, zależnie od tego, która z nich jest niższa, albo według skorygowanej ceny nabycia – jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności; krótkoterminowe inwestycje, dla których nie istnieje aktywny rynek – według wartości godziwej określonej w inny sposób
Rzeczowe składniki aktywów obrotowych	według cen nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy
Należności i udzielone pożyczki	w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności– dodatkowo w przypadku należności i udzielonych pożyczek zaliczonych do aktywów finansowych ustawodawca zezwala na wycenę według skorygowanej ceny nabycia, a jeżeli jednostka przeznaczająca je do sprzedaży w okresie do trzech miesięcy, to według wartości rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej
Udziały (akcje) własne	według cen nabycia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Ustawa, 1994, art. 28).

W przypadku środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, w zależności od sposobu ich przyjęcia (nabycie, wytworzenie, darowizna), ich metoda wyceny początkowej będzie odmienna (cena nabycia, koszt wytworzenia lub wartość przeszacowana) (Cellary, 2020, s. 41).

Poprzez cenę nabycia rozumie się cenę zakupu składnika aktywów obejmującą kwotę należną sprzedającemu, bez podlegających odliczeniu podatku od

towarów i usług oraz podatku akcyzowego, a w przypadku importu powiększoną o obciążenia o charakterze publicznoprawnym oraz powiększoną o koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika aktywów do stanu zdatnego do używania lub wprowadzenia do obrotu, łącznie z kosztami transportu, jak też załadunku, wyładunku, składowania lub wprowadzenia do obrotu, a obniżoną o rabaty, opusty, inne podobne zmniejszenia i odzyski. Jeżeli z jakiegoś powodu nie jest możliwe ustalenie ceny nabycia składnika aktywów, a w szczególności przyjętego nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny – jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży takiego samego lub podobnego przedmiotu (Trzpięła, 2021, s. 24–25; Ustawa, 1994, art. 28, ust. 2).

Koszt wytworzenia to z kolei koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem (wartość zużytych materiałów bezpośrednich, koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją i inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny) oraz uzasadniona część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem tego produktu (zmienne pośrednie koszty produkcji oraz ta część stałych, pośrednich kosztów produkcji, która odpowiada poziomowi tych kosztów przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych). W ustawie wskazuje się ponadto, że kosztami wytworzenia nie mogą być koszty niewykorzystanych zdolności produkcyjnych, zarządu, magazynowania i sprzedaży (Ustawa, 1994, art. 28, ust. 3), a także wszelkie koszty powstałe po oddaniu środka trwałego do użytkowania (Cellary, 2020, s. 43; Kuzior, 2020, s. 156; Trzpięła, 2021, s. 25–26).

Szczegółowe zasady wyceny środka trwałego w wartości początkowej opisuje Krajowy Standard Rachunkowości nr 11 (dalej jako KSR 11). Czytamy w nim, że do wartości początkowej środka trwałego nie zalicza się kosztów, które nie są przyczynowo-skutkowo powiązane z pozyskaniem środka trwałego (np. kar, sankcji, kosztów przeszkolenia pracowników w zakresie obsługi nowo pozyskanego środka trwałego, kosztów poniesionych ze zmianą lokalizacji środka trwałego, kosztów poniesionych przed dniem podjęcia decyzji o pozyskaniu środka trwałego, a także kosztów działań marketingowych itp.) (KSR, 2017, art. 6.9).

W przypadku wartości niematerialnych i prawnych sytuacja jest prostsza niż w przypadku środków trwałych, ponieważ aktywa te w większości (poza wyjątkiem kosztów zakończonych prac rozwojowych) muszą być nabyte przez jednostkę. W wycenie początkowej nadrzędną rolę będzie więc odgrywać cena nabycia. Jedynie w przypadku wspomnianych kosztów zakończonych prac rozwojowych wycena będzie dokonywana po koszcie wytworzenia (Radosiński, 2020, s. 102).

Pomimo że w przypadku kosztów zakończonych prac rozwojowych wybór metody wyceny jest zdeterminowany ustawowo, to prawo do aktywacji takich

kosztów i umieszczenia ich w bilansie zależy od jednostki i jest związane z warunkami określonymi w UoR, art. 33, ust. 2 (Radośniński, 2020, s. 103):

- produkt lub technologia wytwarzania muszą być ściśle ustalone, a dotyczące ich koszty (prac rozwojowych) wiarygodnie określone;
- techniczna przydatność produktu lub technologii musi być stwierdzona i udokumentowana i zgodnie z decyzją jednostki będzie mieć miejsce zastosowanie tej technologii lub wytworzenie tych produktów;
- koszty zakończonych prac rozwojowych będą pokryte, według przewidywań, przychodami ze sprzedaży tych produktów lub przychodami z zastosowania danej technologii.

Środki trwałe i wartości niematerialne i prawne ulegają ponadto amortyzacji oraz odpisom z tytułu trwałej wartości. Odpisy amortyzacyjne (umorzeniowe) następują na skutek użycia lub upływu czasu, pomniejszając wraz z czasem wartość początkową składnika aktywów. W przypadku aktywów nietracących na wartości w czasie (np. gruntów niesłużących wydobywaniu kopaliny metodą odkrywkową) nie amortyzuje się ich w czasie. Jest to o tyle istotne, że okres lub stawkę oraz metodę amortyzacji ustala się w jednostce na dzień przyjęcia środka trwałego do użytkowania. Ponadto środki trwałe o niskiej jednostkowej wartości początkowej można amortyzować w sposób uproszczony, przez dokonywanie odpisów zbiorczych (Cellary, 2020, s. 44). Sposób ustalania amortyzacji (wybór metody, stawki i okresu jej rozpoczęcia) jest więc jedną z kwestii, które konieczne należy uregulować w ramach polityki rachunkowości danej jednostki. Jest to o tyle istotne, że wybór metody i stawki amortyzacji może znacząco wpłynąć na obraz sytuacji finansowej i majątkowej w sprawozdaniu jednostki (Pisarska, 2021, s. 136–138).

Z kolei trwała utrata wartości następuje w sytuacji dużego prawdopodobieństwa, że kontrolowany przez jednostkę składnik nie przyniesie jednostce spodziewanych wcześniej korzyści ekonomicznych. Dokonany w wyniku takiej utraty odpis aktualizujący powinien skorygować wartość środka trwałego do ceny sprzedaży netto (lub w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej) (Ustawa, 1994, art. 28, ust. 7).

Dla środków trwałych w budowie w wycenie początkowej zakłada się uwzględnienie ogółu kosztów poniesionych w związku z wytworzeniem danego środka trwałego lub przystosowaniem go do eksploatacji. Koszty takie mogą obejmować (Kaczmarczyk, 2020, s. 125):

- cenę projektów,
- koszt budowy,
- koszt nadzoru budowlanego i inwestycyjnego,

- odsetki zapłacone od zaciągniętych zobowiązań w trakcie trwania budowy środka trwałego,
- naliczony podatek VAT, w przypadku braku możliwości jego odliczenia,
- koszty montażu,
- próby montażowe i próby rozruchu,
- podatki i opłaty dotyczące okresu budowy,
- ubezpieczenia majątkowe i osobowe budowanych środków trwałych.

Środków trwałych w budowie nie amortyzuje się, ponieważ nie nastąpiło jeszcze ich przyjęcie do użytkowania. Wycena na dzień bilansowy powinna jednak poza powyższymi kosztami w ramach początkowej wartości uwzględniać jeszcze odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

Inwestycje długoterminowe należy wyceniać na dzień ich nabycia po cenie nabycia lub cenie zakupu, jeżeli koszty przeprowadzenia transakcji nie były istotne (Ustawa, 1994, art. 35).

Należy zwrócić uwagę na fakt, że bardzo dużą grupę składników w ustawie stanowią inwestycje długoterminowe i mogą to być nie tylko aktywa finansowe, ale także inwestycje w nieruchomości czy wartości niematerialne i prawne, przy czym dla każdej grupy inwestycji ustawa przewiduje nieco inne metody wyceny (Cellary, 2020, s. 47). W tabeli 2.1 wyszczególniono miejsca, w których ustawodawca zezwala jednostce na wybór metody wyceny danego składnika aktywów w ramach polityki rachunkowości.

Pierwszym takim obszarem jest wycena bilansowa inwestycji w środki trwałe i wartości niematerialne i prawne zaliczone do inwestycji – w przypadku tych aktywów istnieje dodatkowa możliwość ich wyceny według ceny rynkowej (bądź inaczej określonej wartości godziwej w przypadku braku ceny rynkowej tych aktywów). Oczywiście powoduje to, że aktywa takie nie będą podlegać amortyzacji.

Dla udziałów i innych inwestycji istnieje ustawowa możliwość przeszacowania wartości nabycia do poziomu ceny rynkowej poprzez odniesienie różnic pomiędzy tymi wartościami na kapitał z aktualizacji wyceny. Dodatkowo istnieje możliwość wykorzystania metody praw własności w wycenie jednostek podporządkowanych.

Wyjątkiem są w tym przypadku udziały (akcji) własne – wyszczególnione po stronie aktywów jako osobna kategoria (nie są one technicznie inwestycjami, ale od 2016 r. są wykazywane na samym końcu bilansu sporządzanego według załącznika nr 1 UoR) – w ich przypadku nie ma żadnej możliwości wyboru metody wyceny – należy stosować metodę cen nabycia, dlatego w polityce rachunkowości nie musi się znaleźć wzmianka o tej metodzie.

W przypadku inwestycji krótkoterminowych obejmujących krótkoterminowe aktywa finansowe wycena jest w części zbieżna z długoterminowymi. Wycena początkowa jest praktycznie tożsama z inwestycjami długoterminowymi (cena

nabycia lub zakupu – Ustawa, 1994, art. 35), ale ten typ aktywów różni się od inwestycji długoterminowych w wycenie bilansowej. Ustawodawca dopuszcza wycenę jedynie według ceny rynkowej lub ceny nabycia lub rynkowej – zależnie od tego, która z nich jest niższa. Nie ma tutaj już możliwości korzystania z odniesienia nadwyżki wartości rynkowej ponad cenę nabycia na kapitał z aktualizacji wyceny. Ponownie wybór pomiędzy tymi metodami wyceny powinien zostać zaznaczony w polityce rachunkowości.

W przypadku inwestycji krótkoterminowych ustawodawca w art. 28 UoR zezwala ponadto na wycenę według wartości godziwej, jeżeli dla tych składników nie istnieje aktywny rynek.

Dodatkowo dla inwestycji, dla których został określony termin wymagalności, możliwa jest ich wycena w skorygowanej cenie nabycia (Cellary, 2020, s. 50). Skorygowana cena nabycia – wprowadzona w ramach jednej z nowelizacji do UoR – jest ceną, po jakiej składnik aktywów lub zobowiązań finansowych został wprowadzony do ksiąg rachunkowych, pomniejszoną o spłaty jego wartości nominalnej i odpowiednio skorygowaną o skumulowaną kwotę zdyskontowanej różnicy pomiędzy wartością początkową i wartością w terminie wymagalności danego składnika. Wartość w terminie wymagalności powinna być wyliczona za pomocą efektywnej stopy procentowej i pomniejszona o odpisy z tytułu aktualizacji wartości. Nowelizacja ustawy w tym zakresie zapewniła ściślejsze powiązanie tej wartości z rozporządzeniem dotyczącym instrumentów finansowych (Kaczmarczyk, 2020, s. 119).

W przypadku rzeczowych aktywów obrotowych, czyli składników wykazywanych w bilansie jako zapasy, wybór metody wyceny początkowej ogranicza się do wyboru pomiędzy ceną nabycia lub ceną zakupu w przypadku nabycia zapasów – należy jednak zaznaczyć, że wybór wyceny po cenie zakupu (bez uwzględnienia pozostałych kosztów związanych z nabyciem) jest możliwy tylko wtedy, gdy nie zniekształca stanu aktywów oraz wyniku finansowego jednostki.

W przypadku wytworzenia zapasów nadrzędną metodą wyceny jest koszt wytworzenia, ale ustawodawca dopuszcza w przypadku produkcji w toku wycenę w wysokości bezpośrednich kosztów wytworzenia lub tylko materiałów bezpośrednich, albo niewycenianie ich w ogóle, jeśli tylko nie zniekształci to wyniku finansowego jednostki. Co więcej, wyklucza się stosowanie dla tych aktywów wyceny innej niż koszt wytworzenia, jeśli przewidywany czas wykonania jest dłuższy niż trzy miesiące dla produkcji przeznaczonej do sprzedaży lub na rzecz środków trwałych w budowie jednostki, ale z wyjątkiem produkcji rolnej (Ustawa 1994, art. 34, ust. 1, pkt 2).

Istnieje także możliwość ujmowania zapasów na dzień nabycia w cenach ewidencyjnych z uwzględnieniem różnic pomiędzy cenami rzeczywistymi a ewidencyjnymi (Ustawa, 1994, art. 34, ust. 2).

Pojęcia kosztu wytworzenia i ceny nabycia są rozumiane podobnie jak w przypadku aktywów trwałych.

Szczegółowe wytyczne dotyczące wyceny zapasów po koszcie wytworzenia są przedstawione w Krajowym Standardzie Rachunkowości 13 „Koszt wytworzenia jako podstawa wyceny produktów” (dalej jako KSR 13).

Ostatnią grupą aktywów, co do której istnieje wybór w zakresie metod wyceny, są należności, które na dzień ich powstania ujmuje się w księgach rachunkowych w wartości nominalnej. Z kolei nie rzadziej niż na dzień bilansowy należności wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty z zachowaniem zasady ostrożności – oznacza to wartość początkową należności pomniejszoną o wszelkie spłaty, przedpłaty i zmniejszenia ceny (rabaty, reklamacje itp.), ale powiększoną o odsetki, kary umowne i zasądzone koszty postępowania sądowego (Cellary, 2020, s. 55).

Jeżeli należności i udzielone pożyczki zalicza się do aktywów finansowych, to mogą one być wyceniane według skorygowanej ceny nabycia, a jeżeli przeznaczają się je do sprzedaży w okresie do trzech miesięcy – to można je ujmować w ich wartości rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej (Ustawa, 1994, art. 28, ust. 1, pkt 7a).

Stosowanie zasady ostrożności w wycenie należności reguluje art. 35b UoR (Remlein i in., 2021, s. 27–28) – w ramach tego artykułu odpisów aktualizujących wartość należności dokonuje się w przypadkach zaprezentowanych w tabeli 2.2.

Tabela 2.2. Zasady aktualizacji należności na dzień bilansowy w UoR

Typ należności	Wysokość odpisu
Należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości oraz w stosunku do których zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne lub został złożony wniosek o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu	do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu-komisarzowi w postępowaniu upadłościowym lub umieszczonej w spisie wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym
Należności od dłużników w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza lub wystarcza jedynie na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego	pełny (w wysokości całej wartości należności)
Należności kwestionowane przez dłużników oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny sytuacji majątkowej i finansowej dłużnika spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna	odpis do wysokości niepokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności

cd. tabeli 2.2

Typ należności	Wysokość odpisu
Należności stanowiące równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego	pełny (do czasu ich otrzymania lub odpisania)
Należności przeterminowane lub nieprzeterminowane o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców	w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty odpisu, w tym także ogólnego, na nieściągalne należności

Źródło: Opracowanie na podstawie (Ustawa, 1994, art. 35b).

2.3. Wycena początkowa i bilansowa rezerw i zobowiązań oraz rozliczeń międzyokresowych

Podobnie jak w przypadku aktywów również w przypadku części rezerw i zobowiązań istnieje możliwość wyboru metody ich wyceny przez przedsiębiorstwo (Radosiński, 2020, s. 171). Metody takiej wyceny na dzień bilansowy zaprezentowano w tabeli 2.3.

Tabela 2.3. Metody wyceny rezerw i zobowiązań na dzień bilansowy w UoR

Nazwa składnika zobowiązań	Metoda wyceny
Zobowiązania inne niż finansowe	w kwocie wymagającej zapłaty
Zobowiązania finansowe	w kwocie wymagającej zapłaty lub według skorygowanej ceny nabycia, a jeżeli jednostka przeznacza je do sprzedaży w okresie do trzech miesięcy, to według wartości rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej
Rezerwy	w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Ustawa, 1994, art. 28, ust. 1, pkt 8, 8a i 9).

Kwota wymagająca zapłaty to wartość początkowa zobowiązania pomniejszona o raty na poczet spłaty zobowiązania, przedpłaty oraz przyznane zmniejszenia ceny (rabaty, reklamacje itp.), ale powiększone o naliczone odsetki, kary umowne oraz zasądzone koszty postępowania sądowego (Cellary, 2020, s. 55).

W UoR istnieje możliwość wyboru sposobu wyceny w przypadku zobowiązań finansowych. Dla tych zobowiązań dopuszczone są także metody wyceny oparte na skorygowanej cenie nabycia lub wartości rynkowej (Radosiński, 2020, s. 171).

W przypadku rezerw, czyli zobowiązań o niepewnym terminie lub kwocie płatności, ustawodawca nie daje wyboru co do sposobu ich wyceny w ramach polityki rachunkowości. W ramach praw dotyczących wyceny zobowiązań moż-

na jednak omówić także tzw. prawo pasywowania przychodów. Art. 41, ust. 1 dopuszcza możliwość, aby pod pewnymi warunkami przychody przyszłych okresów sprawozdawczych ująć w bilansie w rezerwach i zobowiązaniach (w postaci rozliczeń międzyokresowych) (Remlein i in., 2021, s. 27–28):

- równowartość otrzymanych lub należnych od kontrahentów środków z tytułu świadczeń, których wykonanie nastąpi w przyszłych okresach sprawozdawczych lub
- otrzymanych na sfinansowanie nabycia lub wytworzenia środków trwałych (w tym w budowie) oraz prac rozwojowych, a także
- ujemnej wartości firmy.

Ze względu na fakt ujęcia tych kategorii w ramach ustawowych rezerw i zobowiązań oraz prawa jednostek do ich ujęcia w ich bilansie powinno się dodać wzmiankę o nich w ramach polityki rachunkowości. Prawo to wynika ze stosowanej w Polsce ustawowo zasady współmierności w wycenie składników przychodów i kosztów.

W literaturze w odniesieniu do polityki rachunkowości w wycenie aktywów i zobowiązań pojawia się także pojęcie tzw. instrumentów materialnych. Instrumenty te w ramach polityki rachunkowości obejmują rozwiązania, które mają wpływ na wartość aktywów i pasywów oraz przychodów i kosztów w sprawozdaniu finansowym. Wprowadzając w jednostce instrumenty materialnej polityki rachunkowości, należy uważać szczególnie na (Remlein i in., 2021, s. 29; Remlein, 2013, s. 47):

- brak możliwości zmiany przyjętych metod wyceny w trakcie okresu sprawozdawczego lub konieczność zawarcia takich zmian w informacji dodatkowej,
- różny okres oddziaływania na sytuację majątkową i finansową jednostki,
- ukierunkowanie polityki na zwiększenie zysku wymaga zastosowania instrumentów powodujących zwiększenie wartości aktywów oraz zmniejszenie zobowiązań.

Spośród instrumentów polityki materialnej rachunkowości wymienia się m.in. (Remlein i in., 2021, s. 30; Remlein, 2013, s. 48):

- wycenę bilansową aktywów i dokonywane w związku z nią odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości,
- tworzenie rezerw na zobowiązania oraz „pasywowanie” przychodów,
- metody, stawkę i okres amortyzacji.

Wskazuje się więc na fakt, że oprócz klasycznie rozumianej wyceny aktywów (i zobowiązań) do zadań rachunkowości w ramach szerzej rozumianej wyceny w rachunkowości należą zagadnienia związane z amortyzacją oraz – z punktu

widzenia zobowiązań – także rozliczanie międzyokresowe przychodów. Mimo że w taksonomii polskiej UoR rezerwy na zobowiązania, rozliczenia międzyokresowe bierne kosztów oraz rozliczenia międzyokresowe przychodów stanowią odrębne składniki bilansu, to w ramach taksonomii ujętej w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej kategorii te zalicza się do długo- lub krótkoterminowych zobowiązań (Radościński, 2020, s. 170–171) – technicznie są to po prostu zobowiązania o niepewnym terminie płatności (w przypadku rezerw) (Poniatowska, 2014, s. 259–260) i zobowiązania przyszłe (w przypadku rozliczeń międzyokresowych – w tym przychody przyszłych okresów, które przedsiębiorstwo będzie dopiero musiało „odpracować”, tj. wykonać usługę lub dostarczyć dobra będące przedmiotem sprzedaży).

Podsumowanie

Na podstawie przytoczonych przepisów UoR i fragmentów literatury można wyszczególnić listę informacji dotyczących sposobów wyceny aktywów i zobowiązań, które powinny być ujęte w polityce rachunkowości. Takie informacje powinny obejmować przynajmniej:

- kryteria zaliczania składników majątku do środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych (jeżeli jednostka stosuje w tym zakresie uproszczenia) oraz stawki, metodę i okres rozpoczęcia amortyzacji;
- metody wyceny nieruchomości i wartości niematerialnych i prawnych zaliczanych do inwestycji (zgodnie z wyborem wskazanym dla tej grupy w tabeli 5.1);
- metody wyceny aktywów finansowych (zgodnie z wyborem wskazanym dla tej grupy w tabeli 2.1);
- metody wyceny zobowiązań finansowych (zgodnie z wyborem wskazanym dla tej grupy w tabeli 2.3);
- metody prowadzenia kont ksiąg pomocniczych dla grup rzeczowych składników aktywów obrotowych oraz zasady ich wyceny, jeżeli jednostka przyjęła uproszczenia, oraz zasady wyceny stanu końcowego tych grup aktywów (Ustawa, 1994, art. 17, ust. 2 oraz art. 34, ust. 1–4);
- informacje o „pasywowanych” przychodach ujętych w ramach rozliczeń międzyokresowych przychodów w bilansie (Ustawa, 1994, art. 41) – chodzi tutaj o zasady związane z ustalaniem stopnia zaawansowania usług długoterminowych lub odstępstwa od zasad rozliczania długoterminowych, niezakończonych usług na podstawie art. 34a, 34c oraz 34d UoR.

Celem rozdziału była prezentacja i omówienie zasad wyceny aktywów i zobowiązań oraz przedstawienie miejsc, w których wybór metody ich wyceny jest

możliwy w ramach polityki rachunkowości. Wskazano fragmenty, w których jednostka posiada wybór co do metody wyceny danego składnika majątku. Informacje o wybranej metodzie powinny zgodnie z UoR znaleźć się w dokumencie opisującym politykę rachunkowości danej jednostki.

Jak nietrudno zauważyć, w przypadku wielu grup aktywów i zobowiązań jednostka ma prawo wyboru metody wyceny, a to może znacząco wpływać na jej sytuację majątkową i finansową oraz kształtowanie wyniku finansowego. Konieczne jest więc stosowanie zasad rachunkowości – wiernego i rzetelnego obrazu, ciągłości, ostrożności i innych zasad rachunkowości, aby w rachunkowości nie nadużywać możliwości, jakie dają przepisy UoR, do manipulacji wynikiem finansowym i obrazem sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa, a także dbać o prezentację rzeczywistej sytuacji danej jednostki w jej sprawozdaniu finansowym i korzystać z jednolitych zasad (polityki) rachunkowości w celu zapewnienia porównywalności informacji w różnych okresach sprawozdawczych, a tym samym w celu dbania o ich jakość.

Bibliografia

- Cellary, M. (2020). *Polityka rachunkowości*. Wydawnictwo C. H. Beck.
- Godlewska, J. i Fołta, T. (2022). *Zaawansowana rachunkowość finansowa z uwzględnieniem sprawozdawczości finansowej i prawa podatkowego*. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce – Zarząd Główny w Warszawie.
- Iwaniec, M. (2019). *Sprawozdawczość finansowa za rok 2018 po zmianach*. Presscom.
- Iwasieczko, B. (2014). Polityka rachunkowości a zakres ujawnień informacji sprawozdawczych. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 201, 115–122.
- Kaczmarczyk, A. (2020). Bilans jako rachunek majątku, W: B. Nita (red.), *Sprawozdawczość finansowa według polskiego prawa bilansowego* (s. 91–133). Difin.
- Kępa, K. (2018). Polityka rachunkowości jako kluczowy element sprawozdania finansowego. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 370, 51–66.
- KSR. (2017). Krajowy Standard Rachunkowości Nr 11. (Dz. Urz. z 29.05.2017 r., poz. 105).
- Kuzior, A. (2020). Rzeczowe aktywa trwałe. W: J. Pfaff (red.), *Rachunkowość finansowa z uwzględnieniem MSSF* (s. 149–240). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pisarska, A. (2021). The reporting effects of different approaches to the depreciation of fixed assets in the accounting policies of public universities in Poland. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 45(1), 135–154. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.8354>
- Poniatowska, L. (2014). Polityka rachunkowości w zakresie rezerw na zobowiązania i jej znaczenie w kształtowaniu wyniku finansowego. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 201, 255–265.
- Radosiński, E. (2020). *Sprawozdawczość finansowa*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Remlein, M. (2013). Polityka rachunkowości grupy kapitałowej w zakresie wyceny. *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 1(8), 43–57.

- Remlein, M., Strojek-Filus, M. i Świetla, K. (2021). *Polityka rachunkowości grup kapitałowych*. CeDeWu.
- Roj, M. (2014). Polityka rachunkowości w obszarze wyceny nieruchomości. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 201, 288–298.
- Szczypa, P. (2021). Wprowadzenie do zaawansowanej rachunkowości finansowej. W: P. Szczypa (red.), *Zaawansowana rachunkowość finansowa – od teorii do praktyki* (wyd. 4 zm, s. 13–28). CeDeWu.
- Trzpięta, K. (2021). *Polityka rachunkowości 2022*. Wiedza i Praktyka.
- Ustawa. (1994). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości – tekst ujednolicony (Dz. U. z 2023 r., poz. 120 ze zm.).

3. AKTUALIZACJA WARTOŚCI AKTYWÓW W WARUNKACH KRYZYSU GOSPODARCZEGO

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/3>

 Marzena Remlein

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marzena.remlein@ue.poznan.pl

 Kateryna Romanchuk

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
kateryna.romanchuk@ue.poznan.pl

Revaluation of assets in an economic crisis

Abstract

The subject of consideration in this chapter is the material accounting policy tools that can be and are used in an economic crisis. In particular, consideration is given to the revaluation of assets, including impairment losses. The aim of the chapter is to present the possibility of creating the image of a company by means of asset impairment losses, which are material tools of accounting policy. The issues presented show the significance importance of accounting policy tools in the process of creating the value of assets and the financial result. On the basis of a case study, the possibilities of influencing the value of receivables and the profit by choosing the method of determining the value of write-downs in accordance with the intention of the decision-maker are indicated. The considerations carried out may become a premise for further research aimed at showing the mutual impact of the choice of accounting policy tools on the asset and financial position of a company and, consequently, on its image and perception by stakeholders.

Keywords: accounting policy, material accounting policy tools, revaluation of assets, impairment losses.

Wprowadzenie

Początek XXI wieku obfituje w zjawiska kryzysowe. Wśród tych, które miały i nadal mają wpływ na gospodarkę światową i polską oraz kondycję finansową przedsiębiorstw, na największą uwagę zdają się zasługiwać:

Sugerowane cytowanie:

Remlein, M. i Romanchuk, K. (2024). Aktualizacja wartości aktywów w warunkach kryzysu gospodarczego. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 44–56). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/3>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

- światowy kryzys finansowy 2008–2011,
- wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej 31 stycznia 2020 r.,
- pandemia COVID-19,
- napaść Rosji na Ukrainę,
- wojna Izraela z Hamasem.

W literaturze przyjęło się, aby zdarzenia, które trudno przewidzieć, które są bardzo mało prawdopodobne, nieoczekiwane, a jednocześnie powodujące ogromne negatywne efekty, nazywać czarnymi łabędziami. Ich przeciwieństwo, białe łabędzie, to zdarzenia, o których istnieniu sporo wiemy i które nie stanowią wielkiego zaskoczenia, a rozkład prawdopodobieństwa ich wystąpienia jest normalny (Gorynia i in., 2023, s. 29). Oczywiście po pewnym czasie mija efekt zaskoczenia i czarny łabędź staje się białym. A to oznacza, że jesteśmy w stanie przygotować się na dane zdarzenie lub złagodzić jego negatywne skutki. Podsumowując, można stwierdzić, że zjawiska kryzysowe stanowią – w pierwszej kolejności – zagrożenie i wywołują negatywne skutki, ale mogą też być szansą na podjęcie zmian (bowiem jednostki gospodarcze powinny być zainteresowane zmniejszeniem lub przesunięciem w czasie tych zagrożeń).

Efekty zdarzeń kryzysowych oraz ich wpływ na kondycję finansową jednostek gospodarczych widoczne są w sprawozdaniu finansowym, które zgodnie z naczelną koncepcją rachunkowości – *true and fair view* – powinno w sposób rzetelny, jasny i prawdziwy prezentować sytuację majątkową, finansową oraz wynik finansowy jednostki gospodarczej. Rachunkowość jest nauką stosowaną, praktyczną, regulowaną przepisami prawa bilansowego, przy czym należy pamiętać, że ustawa o rachunkowości (dalej UoR) jako akt najwyższej rangi nie proponuje wszystkich możliwych rozwiązań, lecz pewne ramy, alternatywne rozwiązania, spośród których przedsiębiorstwo dokonuje wyboru, opracowując własną politykę rachunkowości. Przyjęte i stosowane przez podmiot gospodarczy – zgodnie z prawem – zasady i reguły pomiaru, wyceny, ewidencji i prezentacji informacji finansowych określa się mianem polityki rachunkowości. Stosowanie instrumentów polityki rachunkowości ma na celu kreowanie pożądanego przez podmiot jego wizerunku, co staje się szczególnie istotne w okresie kryzysu. Biorąc pod uwagę płaszczyznę oddziaływania polityki rachunkowości, wyróżnia się jej materialną i niematerialną formę (Kaczmarek, 2008, s. 30). Materialna polityka rachunkowości dotyczy wyceny aktywów, pasywów oraz ustalania wartości wyniku finansowego. Wycena nie jest celem samym w sobie, ale sposobem na osiągnięcie założonego celu sprawozdania finansowego (Hońko, 2013, s. 282). Do materialnych instrumentów polityki rachunkowości zalicza się m.in. prawa wyboru odnoszące się do dokonywania odpisów aktualizujących wartość aktywów z tytułu utraty wartości.

Niniejszy rozdział dotyczy materialnych instrumentów polityki rachunkowości, jakimi są odpisy z tytułu trwałej utraty wartości, które w szczególności cieszą się zainteresowaniem w jednostkach gospodarczych w okresach kryzysowych. Zaprezentowano w nim możliwości kształtowania wizerunku jednostki gospodarczej za pomocą odpisów aktualizujących wartość aktywów, które stanowią materialne instrumenty polityki rachunkowości.

3.1. Przegląd literatury

Przekazywanie informacji finansowych zawartych w sprawozdaniach finansowych dla różnych grup odbiorców w celu motywowania ich do podjęcia działań zgodnych z zamierzeniami jednostki jest realizowane poprzez stosowanie instrumentów polityki rachunkowości. Instrumenty te są definiowane jako dopuszczone przepisami prawa rozwiązania w zakresie systemu rachunkowości, za pomocą których jednostka gospodarcza realizuje własne określone cele, w tym dążenie do właściwego odzwierciedlenia w sprawozdaniu finansowym jednostki jej sytuacji finansowej (Remlein i in., 2021, s. 23). Polityka rachunkowości konkretnego podmiotu gospodarczego obejmuje sposoby stosowania tych spośród zasad, które w ocenie kierownictwa jednostki są najbardziej odpowiednie w danych okolicznościach do przedstawienia rzetelnego obrazu pozycji finansowej, zmian w pozycji finansowej oraz rezultatów operacji w zgodzie z ogólnie akceptowanymi zasadami rachunkowości, które wobec tego zostały przyjęte do celów sporządzenia sprawozdania finansowego (Hendriksen i van Breda, 2002, s. 250).

Według K. Stępnia celem polityki rachunkowości jest realizacja założeń gospodarczych przedsiębiorstwa oraz rzetelny pomiar wielkości ekonomicznych i ich jakościowa prezentacja w sprawozdaniu finansowym (Stępień, 2019, s. 192). Należy jednak wspomnieć, że stosowanie przez jednostkę gospodarczą instrumentów polityki gospodarczej ma również na celu wywołanie odpowiedniego zachowania interesariuszy jednostki. Z jednej strony powyższe zachowanie – zgodne z intencjami zarządu – staje się warunkiem osiągnięcia zamierzonych przez jednostkę celów, z drugiej zaś na to zachowanie wpływ mają informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym, których wartość jest rezultatem zastosowanych instrumentów polityki rachunkowości.

Polityka rachunkowości jest najważniejszym czynnikiem wpływającym na kształt sprawozdania finansowego oraz determinującym jego jakość. Z punktu widzenia jednostki gospodarczej stanowi ona główny dokument opisujący wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania w zakresie ewidencji księgowej i sprawozdawczości finansowej (Pfaff i in., 2018, s. 11).

Polityka rachunkowości powinna być tak ustalona, aby odzwierciedlać ogólne aspekty działalności gospodarczej: orientację jednostki – biznesową czy podatkową, postawę jednostki – zorientowaną na rentowność lub sytuację finansową. Szczegółowe postanowienia polityki rachunkowości powinny umożliwiać pomiar i prezentację sytuacji finansowej (bilans) oraz rentowności (rachunek zysków i strat) jednostki w ramach przyjętej przez nią orientacji i postawy (Walińska, 2016, s. 2003).

Znaczenie sprawozdania finansowego sprawia, że musi ono być sporządzane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz przyjętymi zasadami rachunkowości. W prawie bilansowym, oprócz przepisów bezwzględnie obowiązujących (niebędących jednostkom możliwości wyboru), zawarto przepisy zezwalające na wybór określonych sposobów postępowania (rozwiązania alternatywne) oraz pozostawiające pole swobodnego działania. Dają one jednostkom podstawy prawne tworzenia własnej polityki rachunkowości, poprzez którą realizują założone cele (Poniatowska, 2012, s. 149). „Prawa wyboru” są wybieralnymi, alternatywnymi unormowaniami. Występują wówczas, gdy w odniesieniu do określonego stanu faktycznego można przyjąć co najmniej dwa różne, ściśle ustalone rozwiązania, które wzajemnie się wykluczają, a jednostka samodzielnie decyduje, które z dopuszczalnych rozwiązań przyjmuje. Zatem prawa wyboru są wyraźnie rozpoznawalne i stanowią ściśle określone prawem alternatywy. Ich rodzaj i zakres określają obszar manewru jednostki w zakresie kształtowania sprawozdania finansowego. Natomiast „pola swobodnego działania” są wynikiem praktycznej niemożności pełnego normowania rzeczywistości gospodarczej. Stanowią swego rodzaju „wolny obszar”, którego granice nie są ściśle i jednoznacznie ustalone (Remlein, 2008, s. 72). Ze względu na cechę subiektywności „pola swobodnego działania”, dotyczące indywidualnych decyzji, są wykorzystywane zwłaszcza w okresie sytuacji kryzysowych. Należy również podkreślić, że zewnętrzny odbiorca informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym nie jest w stanie rozpoznać, czy „wolny obszar” wykorzystano w celu poprawienia, czy pogorszenia obrazu firmy.

Podsumowując, można stwierdzić, że wszelkie możliwe zabiegi i posunięcia, które mają służyć osiągnięciu zamierzonego celu i mieszczą się w obszarze rachunkowości, stają się tym samym instrumentami tej polityki (Karmańska, 2004, s. 327).

W polskim prawie bilansowym i Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej termin „polityka rachunkowości” jest prezentowany obok terminu „zasady rachunkowości”, co w konsekwencji uzasadnia postawienie znaku równości pomiędzy nimi i traktowanie tych pojęć jako tożsamy. Zdaniem autorów przyjęcie takiego rozwiązania jest możliwe, jeśli zasady rachunkowości są rozumiane jako zasady elementów składowych kompleksowego systemu informacyjnego, jakim jest rachunkowość (*sensu largo*).

Szczególnego znaczenia w okresie sytuacji kryzysowych nabiera zasada ostrożności, której istota sprowadza się do:

- możliwie wysokiego – ale zawsze wiarygodnego – wyceniania kosztów i zobowiązań wobec otoczenia;
- ostrożnego, ale realnego wyceniania przychodów i stanu majątkowego jednostki.

Konsekwencją takiego podejścia jest z jednej strony tworzenie rezerw na możliwe do oszacowania ryzyko i spodziewane skutki zdarzeń, z drugiej zaś umniejszanie wartości majątku poprzez dokonywanie odpisów z tytułu utraty wartości.

3.2. Odpisy z tytułu utraty wartości składników majątkowych

Wartość składników majątkowych może ulegać zmniejszeniu na skutek zaistnienia innych czynników aniżeli normalne wykorzystanie danego składnika majątku w działalności gospodarczej. Innymi słowy, jeśli zaistnieje sytuacja, która spowoduje trwałą utratę wartości, to wówczas należy dokonać odpisu aktualizującego wartość składnika aktywów. W myśl przepisów UoR trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych (Ustawa, 1994, art. 28, ust. 7). Procedura ustalania odpisu aktualizującego wycenę aktywów jest procesem złożonym, składającym się z następujących etapów:

- etap 1: diagnoza aktualnej sytuacji i identyfikacja przesłanek utraty wartości;
- etap 2: określenie wartości handlowej (według KSR 4) lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży (według MSR 36) oraz wartości użytkowej;
- etap 3: określenie wartości odzyskiwalnej – wybór wyższej wartości spośród ustalonych na etapie 2: wartości handlowej (wartość godziwa pomniejszona o koszty sprzedaży) i wartości użytkowej;
- etap 4: porównanie wartości bilansowej z wartością odzyskiwalną oraz ustalenie wartości odpisu z tytułu trwałej utraty wartości;
- etap 5: dokonanie odpisu w księgach rachunkowych.

Etap 1. Rozwiązania przyjęte w KSR 4 i MSR 36 przewidują, że utrata wartości określonych składników majątkowych może nastąpić zarówno z przyczyn zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Dlatego też w przywołanych regulacjach zaprezentowano przesłanki utraty wartości z podziałem na zewnętrzne i we-

wewnętrzne. Jako przesłanki zewnętrzne uznano sytuację, w których (KSR 4, 2012, pkt 4.2; MSR 36, 2008, par. 12):

- utrata wartości rynkowej danego składnika odnotowana w ciągu okresu jest znacznie większa od utraty, której można było się spodziewać w wyniku upływu czasu i zwykłego użytkowania;
- w ciągu okresu nastąpiły lub nastąpią w niedalekiej przyszłości znaczące i niekorzystne dla jednostki zmiany o charakterze technologicznym, rynkowym, gospodarczym lub prawnym w otoczeniu, w którym jednostka prowadzi działalność, lub też na rynkach, na które dany składnik aktywów jest przeznaczony;
- w ciągu okresu nastąpił wzrost rynkowych stóp procentowych lub innych rynkowych stóp zwrotu z inwestycji i jest prawdopodobne, że wzrost ten wpłynie na stopę dyskontową stosowaną do wyliczenia wartości użytkowej danego składnika aktywów i istotnie obniży wartość odzyskiwalną składnika aktywów;
- wartość bilansowa aktywów netto jednostki sporządzającej sprawozdanie finansowe jest wyższa od wartości ich rynkowej kapitalizacji.

Z kolei jako przykład przesłanek wewnętrznych podano sytuacje, w których (KSR 4, 2012, pkt 4.2; MSR 36, 2008, par. 12):

- są dostępne dowody na to, że nastąpiła utrata przydatności danego składnika aktywów lub jego fizyczne uszkodzenie;
- w ciągu okresu nastąpiły lub też jest prawdopodobne, że w niedalekiej przyszłości nastąpią znaczące i niekorzystne dla jednostki zmiany dotyczące zakresu lub sposobu, w jaki dany składnik aktywów jest obecnie użytkowany lub – zgodnie z oczekiwaniami – będzie użytkowany; mogą to być np. plany zaniechania działalności lub restrukturyzacji działalności, do której dany składnik należy, lub plany zbycia tego składnika aktywów przed uprzednio przewidzianym terminem;
- są dostępne pochodzące ze sprawozdawczości wewnętrznej dowody świadczące o tym, że wyniki ekonomiczne danego składnika aktywów są lub w przyszłości będą gorsze od oczekiwanych; dowody pochodzące ze sprawozdawczości wewnętrznej dotyczą przepływów środków pieniężnych związanych z danym środkiem trwałym.

Wymienione w regulacjach przesłanki należy traktować jako najczęstsze, najbardziej popularne. W praktyce gospodarczej mogą wystąpić inne sytuacje powodujące utratę wartości składnika aktywów. Wystąpienie przesłanki utraty wartości nie jest równoznaczne z faktem utraty wartości, daje jednak sygnał, aby rozpocząć procedurę sprawdzenia i odpowiedzieć na pytanie, czy nastąpiła utrata wartości.

Etap 2. Drugi etap testu na utratę wartości aktywów sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy nastąpiła utrata wartości składnika aktywów, a jeśli tak, to w jakiej wysokości. W tym celu należy ustalić:

- wartość handlową (KSR 4, 2012) lub wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży (MSR 36, 2008);
- wartość użytkową.

Zgodnie z KSR 4 wartość handlowa odpowiada cenie sprzedaży netto (w rozumieniu UoR, art. 28 ust. 5) danego obiektu oceny utraty wartości (KSR 4, 2012, pkt 2.10). Natomiast wartość godziwą pomniejszona o koszty doprowadzenia do sprzedaży według MSR 36 jest kwotą możliwą do uzyskania ze sprzedaży składnika aktywów (lub zespołów ośrodków wypracowujących środki pieniężne) na warunkach rynkowych pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi stronami transakcji, po potrąceniu kosztów zbycia (MSR 36, 2008, par. 6). Z kolei wartość użytkowa jest definiowana jako bieżąca, szacunkowa wartość przysłych przepływów pieniężnych, których uzyskania oczekuje się z tytułu dalszego użytkowania składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne (MSR 36, 2008, par. 6).

Etap 3. Na trzecim etapie procedury ustalania odpisu aktualizującego wycenę aktywów następuje określenie wartości odzyskiwalnej. W tym celu dokonuje się wyboru wyższej wartości z dwóch wcześniej ustalonych (wartości handlowej lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży oraz wartości użytkowej).

Etap 4. Określona na trzecim etapie wartość odzyskiwalna jest porównywana z wartością bilansową składnika aktywów. W przypadku gdy wartość bilansowa jest wyższa od wartości odzyskiwalnej, różnica między tymi wartościami stanowi wartość utraty wartości i jednocześnie wartość odpisu z tego tytułu. W sytuacji odwrotnej należy stwierdzić, że nie zachodzi utrata wartości, a zatem nie jest możliwe dokonanie odpisu aktualizującego. Odpisy aktualizujące z tytułu trwałej utraty wartości mogą być tworzone dla każdej (z wyjątkiem aktywów pieniężnych) grupy aktywów. Zatem mogą dotyczyć w szczególności środków trwałych, zapasów, aktywów finansowych, inwestycji niefinansowych oraz należności.

3.3. Odpisy aktualizujące wartość należności

W sytuacjach kryzysowych często pojawia się ryzyko braku terminowego odzyskiwania środków z należności. Opóźnianie realizacji płatności rodzi negatywne skutki dla jednostki – wierzyciela, ale również ma wpływ na sytuację finansową kontrahentów jednostki. Przedsiębiorstwa, które nie odzyskują w terminie

swoich należności, nie płać terminowo swoim kontrahentom. Powoduje to, że kolejne podmioty gospodarcze mają problemy z utrzymaniem płynności finansowej. Jak pokazują wyniki badań w 2017 r., dodatkowe koszty przeterminowania płatności faktur ponosiło 15% przedsiębiorstw, podczas gdy w 2021 r. takie problemy miało już 38% dużych firm (Sierpińska-Sawicz, 2023, s. 151).

W przypadku gdy nie dochodzi do regulowania należności należy – oprócz działań związanych z ich odzyskaniem – urealnić wartość należności, czyli dokonać odpisu aktualizującego tę wartość. Aktualizacja wartości należności jest przejawem stosowania zasady ostrożnej wyceny, z drugiej zaś strony jest to możliwość, a nawet konieczność zastosowania odpowiednich instrumentów polityki rachunkowości. Zgodnie z zasadą ostrożności, jeżeli istnieją wątpliwości co do tego, czy nastąpi wpływ należności w pożądanej kwocie, jednostka jest zobligowana do dokonania stosownego odpisu aktualizującego wartość należności. Przepisy UoR podają przykłady należności, które podlegają korekcie z tytułu utraty wartości. Są to (Ustawa, 1994, art. 35b, ust. 1, pkt 1–5):

- 1) należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości – do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu komisarzowi w postępowaniu upadłościowym;
- 2) należności od dłużników w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego – w pełnej wysokości należności;
- 3) należności kwestionowane przez dłużnika oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny sytuacji majątkowej i finansowej dłużnika spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna – do wysokości niepokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności;
- 4) należności stanowiące równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego – w wysokości tych kwot, do czasu ich otrzymania lub odpisania;
- 5) należności przeterminowane lub nieprzeterminowane o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców – w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty odpisu, w tym także ogólnego, na nieściągalne należności.

Aktualizacja wartości należności dotyczy także kwot podwyższających należności, w tym naliczonych odsetek za zwłokę. Konieczne jest zarówno ustalenie kwoty należnych odsetek od należności, jak i oszacowania prawdopodobieństwa zapłaty należności. W tym celu wykorzystuje się różnorodne dowody i materiały, które mają na celu miarodajne uwiarygodnienie przeprowadzonych szacunków, co jednak w oczywisty sposób utrudnia zobiektywizowanie danych.

Odpisy aktualizujące wartość należności są dokonywane na podstawie indywidualnej oceny należności od poszczególnych dłużników oraz na podstawie ogólnej oceny należności, bez identyfikacji dłużnika. Wartość odpisu określa się na podstawie oceny ryzyka nieściągalności przypisanego konkretnemu dłużnikowi. Szacując wielkość odpisu, należy brać pod uwagę m.in. takie czynniki, jak:

- przyczyny zwłoki w zapłacie,
- sytuację płatniczą dłużnika,
- czas zalegania z zapłatą,
- wyniki monitów i przeprowadzonych rozmów.

Indywidualny odpis aktualizacyjny może obejmować całość lub część niepokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności (łącznie z zawartym w niej VAT), w zależności od wiążącego się z nią ryzyka.

Szacunku należności wątpliwych, będących podstawą do określenia wartości odpisów aktualizujących, można dokonywać, stosując:

- metodę procentu od należności,
- metodę procentu od sprzedaży.

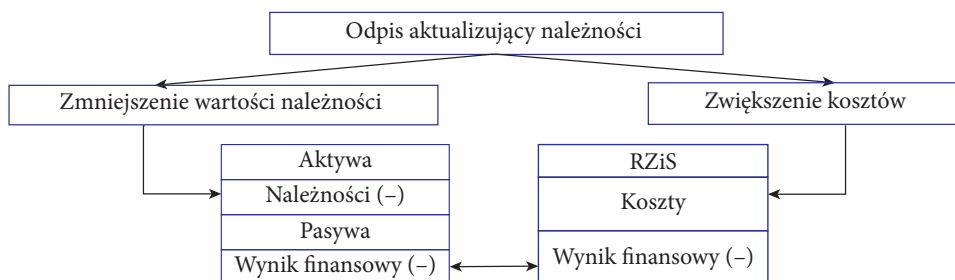
Metoda procentu od należności polega na szacowaniu wartości odpisów jako procentu wartości nominalnej należności (Pfaff, 2017, s. 279). Należności są analizowane ze względu na czas ich nieregulowania (niespłacania, zalegania). W grupie należności wyodrębnia się należności w terminie spłaty oraz należności przeterminowane. Z kolei należności przeterminowane dzieli się na grupy według czasu przeterminowania, stosując przedział okresu. Następnie na podstawie doświadczenia ustala się procent nieściągalności należności dla każdej grupy, procent ten jest tym większy, im dłuższy jest czas zalegania należności. Należy jednak podkreślić, że procent nieściągalności należności jest ustalany indywidualnie przez osobę dokonującą szacunku. Zatem w tym przypadku możliwe jest intencjonalne kreowanie wartości odpisu należności i ich wpływu na wartość bilansową należności oraz zysk.

Metoda procentu od sprzedaży polega na szacowaniu wartości odpisów aktualizujących należności na podstawie wielkości przychodów ze sprzedaży na kredyt. Na podstawie analizy danych z lat poprzednich ustala się udział wartości należności wątpliwych w sprzedaży na kredyt. Ustalony procent jest stosowany do określenia wartości należności wątpliwych roku bieżącego, na które tworzy się odpis aktualizujący (Pfaff, 2017, s. 279).

Oprócz indywidualnych odpisów aktualizujących wartość należności w przedsiębiorstwach jednostki mogą także dokonywać odpisów ogólnych dotyczących ryzyka niespłacenia należności przez pewną grupę odbiorców. Są to odpisy stanowiące w sposób globalny. Odpisów grupowych dokonuje się na podstawie

ogólnej oceny ryzyka nieściągalności należności od pewnej grupy odbiorców, gdy doświadczenie jednostki wskazuje, że z danym rodzajem działalności lub grupą odbiorców (np. w jednostkach gospodarki zasobami mieszkaniowymi czy sprzedających na raty) wiąże się znaczne prawdopodobieństwo nieściągalności należności. Podstawą ich ustalania jest wiarygodne uzasadnienie realnego poziomu ściągalności należności, niższego niż to wynika z dokonanych transakcji sprzedaży.

Odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się odpowiednio do kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych – zależnie od rodzaju należności, której dotyczy odpis aktualizujący. W każdym jednak przypadku odpisy aktualizujące zwiększają koszty przedsiębiorstwa, a w konsekwencji zmniejszają wynik finansowy (rysunek 3.1).

Rysunek 3.1. Skutki odpisu aktualizującego wartość należności

Źródło: Opracowanie własne.

W przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego, wartość należności, równowartość całości lub odpowiedniej części uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego zwiększa wartość należności i podlega zaliczeniu odpowiednio do przychodów operacyjnych lub przychodów finansowych, co powoduje zwiększenie wyniku finansowego.

3.4. Wpływ odpisów aktualizujących wartość należności na sytuację majątkowo-finansową spółki Click – studium przypadku

W spółce Click S.A. na dzień bilansowy 31.12.202X r. wartość należności wynosiła 62 450 130 zł, w tym 4 500 000 zł należności przeterminowanych (nieściągalnych). Zgodnie z zasadą ostrożnej wyceny spółka powinna dokonać odpisu aktualizującego wartość należności, przy czym rozważa zastosowanie metody procentu od należności lub metody procentu od sprzedaży. W związku z powyższym, dla celów metody:

- procentu od należności dokonano podziału należności na grupy według okresu przeterminowania, dodatkowo rozważa się dwie możliwości (mniej i bardziej ostrożnościową);
- procentu od sprzedaży ustalono, że należności przeterminowane (nieściągalne) kształtowały się w ostatnich pięciu latach na poziomie 4%, jednak uwzględniając trzy ostatnie lata, wskaźnik należności przeterminowanych wynosi 3% wartości sprzedaży netto; w bieżącym roku sprzedaż na kredyt (z odroczonym terminem płatności) wyniosła 163 658 350 zł.

Szacowania wartości odpisów aktualizujących wartość należności przy zastosowaniu obu metod oraz ich wpływu na wynik finansowy spółki prezentuje tabela 3.1.

Tabela 3.1. Szacowanie odpisów aktualizujących wartość należności na 31.12.202X r.

I. Metoda procentu od należności

Okres przeterminowania	Wartość brutto należności przeterminowanych	I przypadek			II przypadek		
		% odpisu aktualizującego	wartość odpisu aktualizującego	wartość netto należności przeterminowanych	% odpisu aktualizującego	wartość odpisu aktualizującego	wartość netto należności przeterminowanych
Od 30 do 60 dni	2 000 000	10	200 000	1 800 000	20	400 000	1 600 000
Od 61 do 90 dni	1 500 000	30	450 000	1 050 000	40	600 000	900 000
Powyżej 90 dni	1 000 000	50	500 000	500 000	60	600 000	400 000
Razem	4 500 000	×	1 150 000	3 350 000	×	1 600 000	2 900 000

II. Metoda procentu od sprzedaży

Okres przeterminowania	Wartość sprzedaży na kredyt	% sprzedaży	Wartość odpisu aktualizującego
5 lat	163 658 350	4	6 546 334,00
3 lata	163 658 350	3	4 909 750,50

Źródło: Opracowanie własne.

Projekcję kształtowania się zmian wartości bilansowej należności i wyniku finansowego w zależności od zastosowanej metody ustalania wartości odpisów aktualizujących wartość należności prezentuje tabela 3.2.

Tabela 3.2. Wpływ odpisów aktualizujących wartość należności na wartość bilansową należności i wynik finansowy

Zmiana wartości	Metoda procentu od należności		Metoda procentu od sprzedaży	
	I przypadek	II przypadek	5-letni okres	3-letni okres
Należności	-1 150 000	-1 600 000	-6 546 334,00	-4 909 750,50
Wyniku finansowego	-1 150 000	-1 600 000	-6 546 334,00	-4 909 750,50

Źródło: Opracowanie własne.

Ze względu na fakt, że decyzja o wyborze metody ustalania wartości odpisów aktualizujących wartość należności należy do jednostki gospodarczej, kierownictwo tej jednostki w zależności od intencji zaprezentuje w sprawozdaniu finansowym wartość majątku (należności) oraz wyniku finansowego bardziej lub mniej optymistyczną. Jeżeli jednostce zależy, aby zaprezentować jak najlepsze wyniki, to dokona wyboru metody procentu od należności – I przypadek, bowiem wartość odpisu aktualizującego należności jest najmniejszy, a to oznacza, że zmniejszenie zarówno wartości majątku, jak i wyniku finansowego będzie najmniejsze. W przeciwnym przypadku należałoby zastosować metodę procentu od sprzedaży z 5-letnim okresem analizy wartości sprzedaży.

Podsumowanie

Polityka rachunkowości przedsiębiorstwa to z jednej strony pewien ustalony i konsekwentnie stosowany sposób postępowania w zakresie prowadzenia rachunkowości, zmierzający do jak najlepszego odzwierciedlenia sytuacji ekonomicznej jednostki gospodarczej, a z drugiej to szczególnego rodzaju narzędzie zarządzania służące (poprzez rozmyślne oddziaływanie na odbiorców sprawozdań finansowych) osiągnięciu założonych przez jednostkę celów (Walińska, 2016, s. 203) i zaprezentowaniu pożądanego obrazu jednostki gospodarczej. W polityce rachunkowości ukierunkowanej na kształtowanie obrazu (sytuacji majątkowo-finansowej) jednostki gospodarczej zasadnicze znaczenie mają instrumenty materialne. Obejmują one przedsięwzięcia wpływające na wartość pozycji aktywów i pasywów, przychodów i kosztów, a więc także wyniku finansowego.

Aktualizacja wyceny aktywów jako materialny instrument polityki rachunkowości jednostki gospodarczej wpływa zarówno na wartość poszczególnych składników majątkowych i zobowiązań, jak i na wartość wyniku finansowego. Stosowanie instrumentów polityki rachunkowości w zakresie wyceny majątku daje jednostce gospodarczej m.in. możliwość wyboru metody ustalania wartości odpisu aktualizującego. Wartość odpisów powoduje z jednej strony zmniejszenie wartości aktywów, z drugiej zaś – powstanie kosztu i obniżenie wyniku finansowego. Zatem od decyzji dotyczącej wyboru metody ustalania wartości odpisu będzie zależać wartość majątku oraz wynik finansowy, a w konsekwencji sytuacja majątkowa oraz rentowność jednostki.

Podsumowując, aktualizacja wyceny aktywów w polityce rachunkowości jest kluczowym elementem, który wpływa na urealnienie wartości, ale również rzetelność i wiarygodność sprawozdań finansowych firmy oraz dostosowanie jej do zmieniających się warunków rynkowych i regulacji.

Bibliografia

- Gorynia, M. i Mroczek-Dąbrowska, K. (2023). Czarny łabędź pandemii i biały łabędź brexitu. W: M. Gorynia (red.), *Pandemia, wojna, globalne przesilenie* (s. 29–35). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Hendriksen, E. A. i van Breda, M. F. (2002). *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hońko, S. (2013). *Wycena w rachunkowości. Znaczenie, podstawy, parametry i zasady*. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kaczmarek, M. (2008). *Polityka bilansowa jako narzędzie rachunkowości*. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Karmańska, A. (2004). Zarządcze przesłanki imperatywu wyceny bilansowej. W: T. Kiziukiewicz (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi* (s. 324–330). Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego.
- KSR. (2012). Krajowy Standard Rachunkowości 4. Utrata wartości aktywów (Dz. Urz. Ministra Finansów z 23.04. 2012, poz. 15).
- KSR. (2014). Krajowy Standard Rachunkowości 6. Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe (Dz. Urz. Ministra Finansów z 7.04. 2014, poz. 12).
- MSR. (2008). Międzynarodowy Standard Rachunkowości 36. Utrata wartości aktywów (Dz. Urz. UE L 320/215 z 29.11.2008).
- MSR. (2008). Międzynarodowy Standard Rachunkowości 37. Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe (Dz. Urz. UE L 320/241 z 29.11.2008).
- Pfaff, J. (2017). *Rachunkowość finansowa z uwzględnieniem MSSF*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pfaff, J., Poniatowska, L. i Rówińska, M. (2018). *Wykorzystanie instrumentów polityki rachunkowości w wybranych obszarach sprawozdania finansowego*. CeDeWu.
- Poniatowska, L. (2012). Wycena jako instrument polityki bilansowej. W: S. Sojak (red.), *Rachunkowość. Wybrane problemy naukowo-badawcze* (s. 149–163). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Remlein, M. (2008). *Inwestycje kapitałowe w polityce rachunkowości grupy kapitałowej*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Remlein, M., Strojek-Filus, M. i Świetla, K. (2021). *Polityka rachunkowości grup kapitałowych*. CeDeWu.
- Sierpińska-Sawicz, A. (2023). Przyczyny i skutki zatorów płatniczych w przedsiębiorstwach w sektorze B2B. W: C. Kochalski (red), *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstw w warunkach niepewności* (s. 135–155). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Stępień, K. (2019). *Polityka rachunkowości w kreowaniu wartości informacyjnej sprawozdań finansowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Walińska, E. (2016). Teoretyczne i praktyczne aspekty polityki rachunkowości. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2(80), cz. 2. <https://doi.org/10.18276/frfu.2016.2.80/2-21>
- Ustawa. (1994). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2023, poz. 120, 295, 1598).

4. PODATKOWE ODDZIAŁYWANIE NA POLITYKĘ RACHUNKOWOŚCI

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/4>

 Artur Jastrzębowski

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
artur.jastrzebowski@ue.poznan.pl

 Dawid Obrzeźgiewicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
dawid.obrzezgiewicz@ue.poznan.pl

 Jarosław Szyszka

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
jaroslaw.szyszka@ue.poznan.pl

Tax impact on accounting policy

Abstract

The authors discuss the practical impact of solutions used in tax law on the accounting policy of entities which keep accounting books. The purpose of this chapter is to verify whether entities adopt and include in their accounting policies solutions resulting from specific provisions of tax law. Discussing the basic differences between accounting and taxation systems, the authors point to the basic theoretical distinctions in the process of identification, valuation and recognition of economic operations. To achieve the research goal they detail the differences in the valuation principles of both legal systems, which are disclosed in the entities' accounting policies. Using five case studies, they analyse the accounting policies of entities from various industries, presenting the use of tax valuation methods in the accounting policies.

Keywords: accounting policy, accounting, taxation, valuation.

Wprowadzenie

Zadaniem rachunkowości jest wierne i rzetelne odzwierciedlenie sytuacji majątkowej i finansowej jednostki w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości. Stąd przed osobami zajmującymi się finansami, a w szczególności rachunko-

Sugerowane cytowanie:

Jastrzębowski, A., Obrzeźgiewicz, D. i Szyszka, J. (2024). Podatkowe oddziaływanie na politykę rachunkowości. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 57–74). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/4>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

wością, stoją znaczne wyzwania, aby wszystkie stany faktyczne zidentyfikować, zrozumieć, odpowiednio ująć w księgach rachunkowych, wycenić i ujawnić w sprawozdaniach finansowych. Rozwój nauki, postępująca robotyzacja, zmiany prawne, rosnąca rola wyceny rynkowej i wartości szacunkowych, a także inne czynniki powodują, że współczesny księgowy nie może być już tylko ekonomistą, ale musi być również mistrzem prawa i statystyki (Szyszka, 2022, s. 8). Jedna operacja gospodarcza może bowiem wywoływać odmienne skutki prawne, co rodzi praktyczne dylematy w zakresie jej właściwej interpretacji. Ponadto wraz z rozwojem gospodarki pojawiają się nowe zdarzenia, nowe instrumenty, które również powinny być właściwie zidentyfikowane i wprowadzone do systemu rachunkowości jednostek.

4.1. Relacje pomiędzy rachunkowością a opodatkowaniem

Jednym z istotnych elementów rzeczywistości, w której funkcjonują osoby związane z rachunkowością, jest opodatkowanie. Wspólnym przedmiotem zainteresowania rachunkowości i opodatkowania jest proces pomnażania kapitału przez podmioty i związane z tym procesem stany majątkowe oraz transakcje gospodarcze. Nie sposób zatem w praktyce gospodarczej uniknąć analizy skutków występujących operacji gospodarczych na gruncie rachunkowości i opodatkowania. Jednakże pomimo wspólnego przedmiotu zainteresowania różne są cele obu tych systemów.

Rachunkowość pełni funkcje: informacyjną, rozliczeniową oraz atestacyjną. W ramach funkcji informacyjnej pomaga w zarządzaniu podmiotami gospodarczymi. Otrzymana z rachunkowości informacja ma pomóc jej odbiorcom w prognozowaniu przyszłych przepływów pieniężnych, a w szczególności ich terminów oraz stopnia pewności ich wystąpienia. Stąd naczelną koncepcją obowiązującą w rachunkowości jest zasada wiernego i rzetelnego obrazu, zgodnie z którą dostarczana z systemu rachunkowości informacja musi być nie tylko rzeczywista i wiarygodna, ale również użyteczna (Ignatowski, 2017, s. 48–50).

Z kolei opodatkowanie pełni funkcje fiskalne i pozafiskalne. W ramach funkcji pozafiskalnych można wskazać funkcje: redystrybucyjną, stabilizacyjną, alokacyjną, społeczną czy informacyjno-kontrolną (Jaszczyński, 2017, s. 219). W kontekście pewnej interferencji z wiernym i rzetelnym obrazem jest jednak głównie funkcja fiskalna, której istotą jest uzyskiwanie przez podmioty sfery imperium, dochodów na pokrycie wydatków związanych z wykonywaniem zadań publicznych. Dlatego kształtowanie systemu podatkowego danego państwa ma

przeciwdziałać nadmiernym optymalizacjom podatkowym, ograniczyć zjawisko unikania opodatkowania i wyeliminować uchylanie się od opodatkowania.

Księgi rachunkowe służą do ustalania podstawy opodatkowania jednostki, a także mogą stanowić dowód w postępowaniach podatkowych oraz karno-skarbowych w celu ustalenia właściwej podstawy opodatkowania. Dlatego też podatnicy prowadzący księgi rachunkowe są zobligowani do zorganizowania ewidencji tak, aby możliwa była również realizacja celów fiskalnych (Poszwa, 2015, s. 234). W dalszej części rozdziału rozważane będą jedynie skutki w zakresie opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych (Ustawa, 1992). Wpływ tego podatku jest bardzo widoczny w polityce rachunkowości jednostek prowadzących działalność gospodarczą.

Rozbieżność pomiędzy celem rachunkowości i opodatkowania sprawia, że nie ma możliwości, by scalić oba systemy w jedną podstawę do tworzenia zestawień informacyjnych, tak by zaspokojone były potrzeby informacyjne zarówno sfery państwowej, jak i prywatnej. W teorii możliwe są trzy modele współdziałania prawa podatkowego i rachunkowości w zakresie uznawania norm prawnych przez oba systemy, co w sposób szczególny znajduje wyraz w ustalaniu rezultatu działalności za dany okres sprawozdawczy (Olchowicz, 2000 s. 47-48; Walińska 2003, s. 28-34; Litwińczuk, 2013, s. 67):

- zasady ustalania zysku w prawie bilansowym są w pełni honorowane przez prawo podatkowe; zysk brutto jest tożsamy z zyskiem podatkowym;
- zasady ustalania zysku w prawie bilansowym są honorowane przez prawo podatkowe, jeżeli przepisy prawa podatkowego nie wprowadzają własnych uregulowań, które określone kwestie normują odmiennie; zysk brutto nie jest identyczny z dochodem podatkowym, ale jest podstawą jego ustalenia;
- zasady ustalania zysku w prawie bilansowym nie są honorowane przez prawo podatkowe, prawo to określa samodzielnie zasady ustalania dochodu podatkowego.

W polskim systemie prawnym jako podstawową zasadę przyjęto trzecie rozwiązanie ze wskazanych modeli, czyli autonomię systemów fiskalnego i bilansowego, co umożliwi realizację ich indywidualnych celów. Jednak należy zauważyć, że począwszy od 1 stycznia 2021 r. możliwe jest dla niektórych podmiotów gospodarczych alternatywnie rozwiązanie w postaci przyjęcia ryczałtu od dochodów spółek (Ustawa, 1992, rozdz. 6b). W tym systemie, zgodnie z art. 28c pkt. 3 i 4 (Ustawa, 1992), w prawie podatkowym uznaje się ustalony przez rachunkowość zysk brutto, jednak podstawę opodatkowania ustala się samodzielnie, na podstawie odmiennych regulacji, niezwiązanych z przychodami i kosztami. Tym samym, choć wydawałoby się, że honorowanie wyniku nie pozwala przypisać tej formy opodatkowania do modelu trzeciego, to dalej,

w celu ustalenia dochodu podatkowego, prawo podatkowe odcina się od zysku brutto (nie uznaje go w procesie ustalenia wysokości podatku). Zatem uznaje się, że w polskim systemie prawnym wciąż funkcjonuje trzeci model współdziałania prawa podatkowego i bilansowego polegający na autonomii obu systemów. Przedmiotem dalszych rozważań będzie ustalenie dochodu na zasadach ogólnych, ze względu na powiązanie z zasadami wyceny ujętymi w polityce rachunkowości.

Wybrany przez prawodawcę model autonomiczny, realizujący cele obu systemów, powoduje, że pomimo wspólnego przedmiotu zainteresowania prowadzi to do znacznych rozbieżności w procesie identyfikacji, wyceny i ujęcia operacji gospodarczych. Wśród głównych rozbieżności należy wskazać:

- horyzont czasowy – prawo podatkowe jest nastawione na obciążenie rezultatów jedynie z danego okresu działalności, co oznacza, że koncentruje się na bieżących dokonaniach jednostki za miniony okres, inaczej niż w rachunkowości, która uwzględnia w sprawozdaniu finansowym wszystkie istotne dla przedsiębiorstwa zdarzenia, również te dotyczące przyszłych okresów;
- aparat pojęciowy – oba systemy prawne posługują się w stosunku do tych samych zjawisk odmiennymi definicjami, co w dużym stopniu komplikuje wiarygodne przedstawienie podatkowych konsekwencji występujących w jednostce operacji gospodarczych; – stosowane zasady funkcjonowania systemów – w procesie ujęcia skutków operacji gospodarczych oba systemy posługują się odmiennymi zasadami; można wyróżnić cztery główne rozbieżności zasad prawa bilansowego i fiskalnego:
  - a) stosowanie zasady memoriałowej i zasady kasowej – w rachunkowości przyjęto za jedną z nadrzędnych zasad zasadę memoriału, natomiast prawo podatkowe charakteryzuje się w tej treści swoistym dualizmem – co do zasady nakazuje stosowanie reguły kasowej, jednak do przychodów z podstawowej działalności jednostki stosuje się zasadę memoriałową;
  - b) zasada współmierności a potrącalności kosztów – zasada współmierności, która obowiązuje w rachunkowości, nakazuje przypisanie przychodu i kosztu do okresu, którego dane składniki dotyczą, natomiast w prawie podatkowym dokonuje się podziału na koszty bezpośrednie, dla których stosowana jest współmierność, oraz koszty pośrednie, które są w momencie ich ujęcia w księgach rachunkowych; swoiste zasady obowiązują również w ujmowaniu korekt transakcji, w szczególności z tytułów innych niż korekty wynikające z błędów;
  - c) zasada istotności a prezentacja stanów aktywów i zobowiązań – zgodnie z zasadą istotności każda operacja gospodarcza i każde saldo bilansowe, które mogłyby wpłynąć na decyzję obiorców informacji z rachunkowości, powinny zostać zewidencjonowane i ujawnione; prawo podatkowe nie

odnosi się do stanów majątku i źródeł finansowania, dotyczy strumienia przychodów i kosztów danego roku podatkowego;

- d) aktualizacja wyceny aktywów i rezerwy na przyszłe zobowiązania a zasada ostrożnej wyceny – jedną z zasad w prawie bilansowym jest ostrożność, która co do zasady nakazuje dokonywać aktualizacji składników majątkowych w zależności od prawdopodobieństwa uzyskania z ich tytułu korzyści ekonomicznych, natomiast prawo fiskalne (z nielicznymi wyjątkami) nie respektuje tworzonych w rachunkowości rezerw i aktualizacji należności.

Pomimo tych rozbieżności i niemożliwych do pogodzenia celów obu systemów w praktyce można zaobserwować dążenie do zbliżania obu systemów. Podejmowane są np. działania legislacyjne, wśród których należy wymienić wprowadzone do krajowego prawa bilansowego uproszczenia:

- podatkowej prezentacji leasingów (Ustawa, 1994, art. 3, ust. 4);
- w stosowaniu podatkowych stawek amortyzacji środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych (Ustawa, 1994, art. 32, ust. 7);
- braku konieczności stosowania zasady ostrożności (Ustawa, 1994, art. 7, ust. 2a i 2b).

Należy nadmienić, że wskazane uproszczenia mogą stosować wyłącznie wybrane jednostki, spełniające przewidziane w ustawie warunki.

Wobec tego można podjąć refleksję – czy takie zbliżanie do siebie systemów rachunkowości i opodatkowania powinno być kontynuowane? Dokonując przeglądu literatury z zakresu rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, trzeba się wypowiedzieć negatywnie. W teorii rachunkowości zwraca się uwagę na konieczność wyeliminowania wpływu prawa podatkowego na sposób ujmowania zdarzeń gospodarczych w księgach rachunkowych (Gierusz i Martyniuk, 2009, s. 61–62; Bryl 2015, s. 16; Poszwa, 2015, s. 238). Ponadto w literaturze podkreśla się negatywne konsekwencje takiego postępowania i podaje się w wątpliwość jakość sprawozdań sporządzonych na podstawie takiej ewidencji (Kotyła, 2014, s. 144; Gierusz i Martyniuk, 2015, s. 63). Co więcej, ujmowanie zdarzenia gospodarczego z uwzględnieniem systemu podatkowego jest postrzegane jako niewskazane (Hendriksen i van Breda, 2002, s. 26–27). Z kolei z innych badań wynika, że optymalizacja obciążeń podatkowych nawet w sytuacji, w której powoduje redukcję poziomu przychodów, nie musi prowadzić do pogorszenia obrazu sytuacji finansowej jednostki – a wręcz przeciwnie – może się przyczynić do jej poprawy (Adamczyk, 2019, s. 21). Pojawiają się też postulaty dalszego zbliżania systemu rachunkowości i podatków (Janiak i Stanisławska, 2017, s. 33; Lipińska, 2021, s. 56). Zadaniem autorów istotne jest jednak, aby rachunkowość

mogła prezentować wierny i rzetelny obraz podmiotu bez wpływu polityki podatkowej.

Wobec tego zdecydowano się zbadać wpływ podatkowych zasad wyceny na zasady wyceny wykazane w polityce rachunkowości jednostek gospodarczych. W tym celu konieczna jest identyfikacja rozbieżności w zakresie metod wyceny stosowanych w rachunkowości i w opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych.

4.2. Ujawnione w polityce rachunkowości różnice w zasadach wyceny składników bilansowych

Spośród występujących różnic pomiędzy rachunkowością a prawem podatkowym należy zwrócić uwagę szczególnie na kwestię wyceny składników majątku i źródeł finansowania. W niniejszym rozdziale zdecydowano się na ocenę skutków zdarzeń dla wyceny ze względu na to, że jest ona jednym z przedmiotów polityki rachunkowości (Ustawa, 1994, art. 10 ust. 1). Jednak wycena jest również istotna dlatego, że ma dalszy wpływ na badanie podatków odroczonych i zjawiska manipulowania zyskiem (Leszczyłowska, 2017, s. 77–78).

Można wyróżnić dwa momenty w wycenie: wycenę początkową i wycenę bilansową. Wycena początkowa składników majątku w rachunkowości jest związana ze sposobem ich pozyskania. Jeżeli składnik majątku został pozyskany odpłatnie, to wycena odbywa się, co do zasady, według kosztu historycznego (cena nabycia, cena zakupu, koszt wytworzenia lub wartość nominalna)*. Podobne ostrożne podejście do wyceny początkowej jest stosowane według prawa podatkowego (wartość poniesionych nakładów lub kwoty wydatkowanej na dany składnik majątku). Dlatego, pomimo różnic w podejściu do wyceny początkowej np. składników pozyskanych nieodpłatnie, zdecydowano się na badanie wyceny bilansowej.

W rachunkowości wycena bilansowa odbywa się przez skorygowanie wartości początkowej. Dla większości składników majątku, zgodnie z zasadą ostrożności, wycena jest dokonywana w dół w stosunku do pierwotnej wartości początkowej (odpisy umorzeniowe, utrata wartości). W przypadku wybranych składników bilansu (aktywów inwestycyjnych, rezerw) dopuszczalne są również przeszacowania dokonane w górę (wycena do wartości godziwej, wiarygodnie oszacowana wartość). Należy zauważyć, że każdorazowe przeszacowanie majątku

---

* Wycena początkowa może być dla niektórych składników majątku dokonana według skorygowanej ceny nabycia, ceny rynkowej lub wartości godziwej czy wiarygodnie oszacowanych wartości, jednak te składniki aktywów i pasywów nie będą przedmiotem dalszego opracowania.

lub zobowiązań jest przedmiotem zainteresowania prawa podatkowego. Co do zasady prawo podatkowe nie dopuszcza bowiem rachunkowych przeszacowań wartości w górę, natomiast zdecydowana część przeszacowań w dół powinna zostać uprawdopodobniona w sposób formalny. Dlatego jednostki gospodarcze powinny zachować szczególną ostrożność podatkową, gdy w swojej polityce rachunkowości dokonują wyboru metod wyceny, które wymagają stosowania wartości szacunkowych przy wykorzystaniu założeń subiektywnych. Najczęściej bowiem takie oszacowania pochodzą z danych wewnętrznych jednostki, a nie są uprawdopodobnione przez uzyskanie dowodów spoza jednostki.

Przyjęto zatem do badania metodę wyceny bilansowej, a badania ograniczono do tych zasad wyceny, dla których możliwe są rozbieżności i które można bezpośrednio wyczytać z treści polityki rachunkowości (bez weryfikacji sposobu ich wykorzystania czy obliczeń). W ten sposób zidentyfikowano następujące różnice w zakresie wyceny*:

- stosowanie podatkowych stawek amortyzacji, a nie ocena okresu ekonomicznej użyteczności dla środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych (nawet bez zastosowania uproszczenia);
- wycena inwestycji w nieruchomości po koszcie historycznym przy przyjęciu podatkowych stawek amortyzacji;
- uproszczenia w zakresie ujęcia leasingów;
- uproszczenia w zakresie ujawniania rezerw pracowniczych;
- stosowanie podatkowych zasad uznawania odpisów aktualizujących należności.

Pierwsza ze zidentyfikowanych różnic dotyczy sposobu wyceny środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych. Zgodnie z prawem bilansowym (Ustawa, 1994, art. 28, ust. 1) ich wycena jest dokonywana według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych), pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości. Kwestię szacowania odpisów amortyzacyjnych reguluje art. 32, ust. 1 i 3 (Ustawa, 1994), wiążąc to z okresem ekonomicznej użyteczności. Jednak w celu ograniczenia naliczania wysokich kosztów amortyzacji prawo podatkowe (Ustawa, 1992, załącznik nr 1) wskazuje na maksymalne stawki podatkowe, jakie co do zasady mogą być zastosowane na potrzeby amortyzacji. W polityce rachunkowości podmiotów gospodarczych – również tych, które nie mogą korzystać z uproszczeń na podstawie art. 32 ust. 7 (Ustawa, 1994) – często można odnaleźć zapis o stosowaniu stawek z załącznika nr 1 jako podstawowych stawek amortyzacji.

* Autorzy mają świadomość, że katalog nie jest wyczerpujący. Jednak zidentyfikowali właśnie te różnice jako najczęściej powtarzające się w jednostkach gospodarczych, przez co możliwe będzie sformułowanie wniosków.

Druga różnica jest powiązana z pierwszą. Dla inwestycji niefinansowych ustawodawca przewidział w art. 28 ust. 1 pkt 1a (Ustawa, 1994), że ich wycena będzie się odbywać według zasad stosowanych do środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, określonych w pkt 1 oraz w art. 31, art. 32 ust. 1–5 i art. 33 ust. 1 lub według ceny rynkowej bądź inaczej określonej wartości godziwej. Przyjęcie wyceny według ceny rynkowej bądź inaczej określonej wartości godziwej nie jest uznane przez prawo podatkowe. Takie nieruchomości i wartości niematerialne i prawne inwestycyjne są w prawie podatkowym wyceniane jak analogiczne aktywa wykorzystywane na potrzeby własne, tzn. według kosztu historycznego z uwzględnieniem podatkowych stawek amortyzacji.

Trzecia różnica to dopuszczalna dla jednostek wskazanych w art. 3 ust. 6 (Ustawa, 1994) kwalifikacja umów leasingowych według zasad określonych w przepisach podatkowych. Oznacza to, że gdy leasing jest kwalifikowany w rachunkowości jako finansowy (Ustawa, 1994, art. 3 ust. 4 i 5), a w prawie podatkowym jako operacyjny (Ustawa, 1992, art. 17b), to jednostka nie ujawni składnika aktywów będących przedmiotem leasingu oraz zobowiązań finansowych z nim związanych. Polityka rachunkowości powinna wskazać na wykorzystanie tego uproszczenia.

Kolejna różnica to zastosowanie uproszczenia przewidzianego dla niektórych jednostek mikro i małych dotyczące braku obowiązku tworzenia biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów dotyczących przyszłych świadczeń na rzecz pracowników (Ustawa, 1994, art. 39 ust. 6). W rachunkowości rozliczenia te tworzy się m.in. na przyszłe odprawy emerytalne, nagrody jubileuszowe oraz ekwiwalenty urlopowe. W prawie podatkowym koszty z tytułu tych świadczeń rozpoznaje się dopiero w momencie ich wypłaty, stąd każdorazowe utworzenie rezerwy nie będzie stanowiło kosztów podatkowych. Polityka rachunkowości powinna wskazać na wykorzystanie tego uproszczenia.

Ostatnia z badanych różnic jest związana ze stosowaniem testów na utratę wartości aktywów, a konkretnie z szacowaniem odpisów aktualizujących dla należności jednostki. Ustawa o rachunkowości (Ustawa, 1994, art. 35b) wskazuje na otwarty katalog sytuacji, w których konieczne jest rozważanie odpisu aktualizującego, który to odpis powinien być dokonany z uwzględnieniem stopnia prawdopodobieństwa zapłaty (co wskazuje na znaczny subiektywizm zasad wyceny). Jednostka w polityce rachunkowości powinna określić, według jakich reguł dokonuje odpisów należności. W prawie podatkowym dopuszcza się odpisy aktualizujące należności, jednak ogranicza się ich ujęcie w koszty podatkowe do przypadków, w których jednostka posiada konkretne potwierdzenie ich nieściągalności (przesłani obiektywne, z wyjątkiem należności o niewielkiej wartości). Autorzy poszukiwali umieszczenia przesłanek dokonywania odpisów zgodnie z przepisami podatkowymi w polityce rachunkowości.

4.3. Badanie polityki rachunkowości w zakresie podobieństwa rozwiązań do prawa podatkowego

Do badania wpływu prawa podatkowego na politykę rachunkowości wykorzystano polityki rachunkowości pięciu wybranych spółek z pięciu różnych branż. Pierwszą jednostką jest spółka Seldor Sp. z o.o. działająca od ponad 30 lat w branży handlu wyrobami metalowymi. Roczny obrót spółki za 2022 r. wyniósł około 24 mln zł, suma aktywów bilansu na 31.12.2022 r. wyniosła 11 mln zł, średnioroczne zatrudnienie to 10,5 etatu. Jednostkę można zakwalifikować jako jednostkę małą. W tabeli 4.1 przedstawiono wyniki analizy polityki rachunkowości dla spółki z branży handlu wyrobami metalowymi w zakresie zgodności z przepisami prawa podatkowego w pięciu wcześniej opisanych aspektach.

Tabela 4.1. Analiza polityki rachunkowości jednostki z branży handlu wyrobami metalowymi w zakresie podobieństwa rozwiązań do prawa podatkowego

Wyszczególnienie	Ustawa o rachunkowości	Ustawy podatkowe	Podobieństwa i różnice
Stosowanie stawek amortyzacji	środki trwałe amortyzowane są metodą liniową z uwzględnieniem zasad i stawek podatkowych	środki trwałe są amortyzowane metodą liniową z uwzględnieniem zasad i stawek podatkowych	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Wycena inwestycji w nieruchomości	zgodnie z zasadami dla środków trwałych z uwzględnieniem podatkowych stawek amortyzacji	zgodnie z zasadami dla środków trwałych z uwzględnieniem podatkowych stawek amortyzacji	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Ujmowanie leasingu	do rozliczania opłat leasingowych jednostka stosuje uregulowania zawarte w KSR nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa”	spółka użytkuje środki transportu otrzymane na podstawie umowy leasingu operacyjnego według prawa podatkowego spełniającej warunki leasingu finansowego według UoR	różnica w ujmowaniu leasingu, dla celów podatkowych kwalifikacja jako leasing operacyjny, dla celów bilansowych jako leasing finansowy
Tworzenie rezerw pracowniczych	rezygnacja z tworzenia rezerw	rezygnacja z tworzenia rezerw	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Tworzenie odpisów aktualizujących należności	Wycena należności w kwocie wymaganej zapłaty zgodnie z przepisami podatkowymi	wycena należności w kwocie wymaganej zapłaty zgodnie z przepisami podatkowymi	pełne dostosowanie do prawa podatkowego

Źródło: Opracowanie własne.

Dla przedstawionej powyżej jednostki tylko w zakresie ujmowania leasingu występują rozbieżności pomiędzy rozwiązaniami stosowanymi na cele prawa

bilansowego a rozwiązaniami stosowanymi na cele prawa podatkowego. Dla celów podatkowych umowy leasingu są kwalifikowane jako leasing operacyjny, dla celów bilansowych – jako leasing finansowy. W pozostałych aspektach występuje pełne dostosowanie do prawa podatkowego.

Drugą analizowaną jednostką w kontekście polityki rachunkowości w ujęciu prawa podatkowego jest jednostka Befarb CNC zajmująca się obróbką skrawaniem od 1985 r. Jest to jednostka zatrudniająca około 50 osób w przeliczeniu na pełne etaty, jej roczny obrót za 2022 r. wynosi około 15 mln zł, a suma bilansowa kształtuje się na poziomie 13 mln zł. Jednostkę można zakwalifikować jako jednostkę małą. W tabeli 4.2 dokonano analizy polityki rachunkowości w kontekście zbieżności rozwiązań z prawem podatkowym.

Tabela 4.2. Analiza polityki rachunkowości jednostki z branży obróbki skrawaniem w zakresie podobieństwa rozwiązań do prawa podatkowego

Wyszczególnienie	Ustawa o rachunkowości	Ustawy podatkowe	Podobieństwa i różnice
Stosowanie stawek amortyzacji	kwoty rocznych odpisów amortyzacyjnych (umorzonych) ustala się: metodą liniową drogą systematycznego rozłożenia wartości początkowej danego środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej na przewidywane lata jego użytkowania, proporcjonalnie do upływu czasu w równych ratach, na podstawie stawek z wykazu rocznych stawek amortyzacyjnych stanowiącego załącznik do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych	kwoty rocznych odpisów amortyzacyjnych (umorzonych) ustala się: metodą liniową drogą systematycznego rozłożenia wartości początkowej danego środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej na przewidywane lata jego użytkowania, proporcjonalnie do upływu czasu w równych ratach, w na podstawie stawek z wykazu rocznych stawek amortyzacyjnych stanowiącego załącznik do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Wycena inwestycji w nieruchomości	nieruchomości inwestycyjne ewidencjonuje się i wycenia: według zasad obowiązujących dla środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, czyli według ceny nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej, pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne oraz odpisy z tytułu trwałej utraty wartości	nieruchomości inwestycyjne ewidencjonuje się i wycenia: według zasad obowiązujących dla środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, czyli według ceny nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej, pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne	pełne dostosowanie do prawa podatkowego

cd. tabeli 4.2

Wyszczególnienie	Ustawa o rachunkowości	Ustawy podatkowe	Podobieństwa i różnice
Ujmowanie leasingu	brak informacji o ujmowaniu leasingu	brak informacji o ujmowaniu leasingu	brak informacji o ujmowaniu leasingu
Tworzenie rezerw pracowniczych	rezerwy tworzy się na koszty wynagrodzeń i narzutów związanych z wynikami okresu, a wypłacanych w następnych okresach sprawozdawczych	zgodnie z prawem podatkowym utworzenie rezerwy na świadczenie pracownicze nie jest kosztem podatkowym	różny moment ujęcia rezerwy jako kosztu: w prawie bilansowym w momencie utworzenia rezerwy, w prawie podatkowym dopiero w momencie wypłaty
Tworzenie odpisów aktualizujących należności	należności wycenia się w kwocie wymagającej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności, czyli po uwzględnieniu odpisów aktualizujących ich wartość	należności wycenia się w kwocie wymagającej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności	pełne dostosowanie do prawa podatkowego

Źródło: Opracowanie własne.

Jednostka zajmują się obróbką skrawaniem w swojej polityce rachunkowości nie zamieściła informacji dotyczących leasingu. Zapewne nie korzysta z tej formy finansowania działalności. Jedyna różnica pomiędzy rozwiązaniami bilansowymi i podatkowymi występuje w aspekcie tworzenia rezerw pracowniczych. Występuje tu różny moment ujęcia rezerwy jako kosztu. W prawie bilansowym koszt ujmuje się w momencie utworzenia rezerwy, w prawie podatkowym dopiero w momencie wypłaty. Pozostałe aspekty są tożsame i w pełni dostosowane do prawa podatkowego.

Trzecią analizowaną jednostką jest spółka Gofo Sp. z o.o. zajmująca się produkcją agregatów, działająca na polskim rynku od kilkudziesięciu lat. Jest to jednostka zaliczana do średnich przedsiębiorstw, zatrudniająca kilkaset osób, mająca roczne obroty za 2022 r. powyżej 250 mln zł oraz sumę bilansową na poziomie 282 mln zł. W tabeli 4.3 zaprezentowano wyniki badań.

W analizowanej jednostce tylko w jednym aspekcie (stosowaniu stawek amortyzacji) występuje zgodność pomiędzy prawem podatkowym a prawem bilansowym. W pozostałych aspektach występują duże rozbieżności. W zakresie wyceny inwestycji w nieruchomości w prawie bilansowym wycena jest dokonywana według wartości godziwej, a w prawie podatkowym według kosztu historycznego. Jeśli chodzi o ujmowanie leasingu, to dla celów podatkowych kwalifikacja następuje jako leasing operacyjny, a dla celów bilansowych jako leasing finansowy. W przypadku tworzenia rezerw na świadczenia pracownicze występuje różny moment ujęcia rezerwy jako kosztu. Odpisy aktualizujące należności są tworzone zgodnie z przepisami prawa bilansowego. Występują rozbieżności w ujmowaniu w koszty odpisu w porównaniu do prawa podatkowego.

Tabela 4.3. Analiza polityki rachunkowości jednostki z branży produkcji agregatów w zakresie podobieństwa rozwiązań do prawa podatkowego

Wyszczególnienie	Ustawa o rachunkowości	Ustawy podatkowe	Podobieństwa i różnice
Stosowanie stawek amortyzacji	kwoty rocznych odpisów amortyzacyjnych (umorzeniowych) ustala się: metodą liniową drogą systematycznego rozłożenia wartości początkowej danego środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej na przewidywane lata jego użytkowania, proporcjonalnie do upływu czasu w równych ratach, na podstawie stawek z wykazu rocznych stawek amortyzacyjnych stanowiącego załącznik do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych	kwoty rocznych odpisów amortyzacyjnych (umorzeniowych) ustala się: metodą liniową drogą systematycznego rozłożenia wartości początkowej danego środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej na przewidywane lata jego użytkowania, proporcjonalnie do upływu czasu w równych ratach, na podstawie stawek z wykazu rocznych stawek amortyzacyjnych stanowiącego załącznik do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Wycena inwestycji w nieruchomości	nie rzadziej niż na dzień bilansowy nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne zaliczane do inwestycji wycenia się według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości	w prawie podatkowym wycena analogiczna do wyceny aktywów wykorzystywanych na potrzeby własne, tzn. według kosztu historycznego z uwzględnieniem podatkowych stawek amortyzacji	rozbieżność w wycenie inwestycji w nieruchomości: w prawie bilansowym według wartości godziwej, w prawie podatkowym według kosztu historycznego
Ujmowanie leasingu	w przypadku umów leasingu, na mocy których następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów będących przedmiotem umowy, przedmiot leasingu jest ujmowany w aktywach jako środek trwały i jednocześnie ujmowane jest zobowiązanie w kwocie równej wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu; opłaty leasingowe są dzielone między koszty finansowe i zmniejszenie salda zobowiązania w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek od pozostałego do spłaty zobowiązania; koszty finansowe ujmowane są bezpośrednio w rachunku zysków i strat	w przypadku gdy roczne sprawozdanie finansowe korzystającego nie podlega obowiązkowi badania i ogłaszania, może on dokonywać kwalifikacji przedmiotowych umów według zasad określonych w przepisach podatkowych i nie stosować opisanych wyżej zasad dotyczących umów leasingowych	różnica w ujmowaniu leasingu: dla celów podatkowych kwalifikacja jako leasing operacyjny, dla celów bilansowych jako leasing finansowy

Tworzenie rezerw pracowniczych	rezerwy tworzy się na koszty wynagrodzeń i narzutów związanych z wynikami okresu, a wypłaconych w następnych okresach sprawozdawczych	zgodnie z prawem podatkowym utworzenie rezerwy na świadczenie pracownicze nie jest kosztem podatkowym	różny moment ujęcia rezerwy jako kosztu: w prawie bilansowym w momencie utworzenia rezerwy, w prawie podatkowym dopiero w momencie wypłaty
Tworzenie odpisów aktualizujących należności	odpisy aktualizujące są dokonywane w stosunku do należności zalegających powyżej jednego roku, przedawnionych oraz należności nieściągalnych; za należności przedawnione przyjmuje się należności przeterminowane o trzy lata, a za należności nieściągalne uznaje się należności od kontrahentów postawionych w stan upadłości lub likwidacji bez możliwości uzyskania własnej wierzytelności	wycena należności w kwocie wymaganej zapłaty zgodnie z przepisami podatkowymi	odpisy aktualizujące należności tworzone zgodnie z przepisami prawa bilansowego; rozbieżności z ujmowaniem w koszty odpisu w porównaniu do prawa podatkowego

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejną jednostką jest spółka Neclor Sp. z o.o. Jest to firma świadcząca usługi transportu międzynarodowego, która zatrudnia około 130 osób w przeliczeniu na pełne etaty. Jej roczny obrót wynosi około 80 mln zł, a suma bilansowa około 37 mln zł. Jednostkę można zakwalifikować jako średnie przedsiębiorstwo (tabela 4.4).

Tabela 4.4. Analiza polityki rachunkowości jednostki z branży usług transportowych w zakresie podobieństwa rozwiązań do prawa podatkowego

Wyszczególnienie	Ustawa o rachunkowości	Ustawy podatkowe	Podobieństwa i różnice
Stosowanie stawek amortyzacji	amortyzacja pozostałych środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych jest naliczana metodą liniową, na podstawie obowiązujących w przepisach podatkowych stawek amortyzacyjnych	amortyzacja pozostałych środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych jest naliczana metodą liniową, na podstawie obowiązujących w przepisach podatkowych stawek amortyzacyjnych	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Wycena inwestycji w nieruchomości	nieruchomości inwestycyjne ewidencjonuje się i wycenia: według zasad obowiązujących dla środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, czyli według ceny nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej, pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne oraz odpisy z tytułu trwałej utraty wartości	nieruchomości inwestycyjne ewidencjonuje się i wycenia: według zasad obowiązujących dla środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, czyli według ceny nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej, pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Ujmowanie leasingu	do rozliczania opłat leasingowych jednostka stosuje uregulowania zawarte w KSR nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa”	spółka użytkuje środki transportu otrzymane na podstawie umowy leasingu operacyjnego według prawa podatkowego spełniającej warunki leasingu finansowego według UoR	różnica w ujmowaniu leasingu: dla celów podatkowych kwalifikacja jako leasing operacyjny, dla celów bilansowych jako leasing finansowy

cd. tabeli 4.4

Wyszczególnienie	Ustawa o rachunkowości	Ustawy podatkowe	Podobieństwa i różnice
Tworzenie rezerw pracowniczych	rezerwy tworzy się na pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązania, których kwotę można w sposób wiarygodny oszacować, a w szczególności na straty z transakcji gospodarczych w toku, w tym z tytułu udzielonych gwarancji, poręczeń, operacji kredytowych, skutków toczącego się postępowania sądowego	zgodnie z prawem podatkowym utworzenie rezerwy na świadczenie pracownicze nie jest kosztem podatkowym	różny moment ujęcia rezerwy jako kosztu: w prawie bilansowym w momencie utworzenia rezerwy, w prawie podatkowym dopiero w momencie wypłaty
Tworzenie odpisów aktualizujących należności	należności wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożnej wyceny (po pomniejszeniu o odpisy aktualizujące)	wycena należności w kwocie wymaganej zapłaty zgodnie z przepisami podatkowymi	odpisy aktualizujące należności tworzone zgodnie z przepisami prawa bilansowego; rozbieżności z ujmowaniem w koszty odpisu w porównaniu do prawa podatkowego

Źródło: Opracowanie własne.

W tej spółce różnice w zakresie rozwiązań pomiędzy prawem podatkowym a prawem bilansowym występują aż w trzech aspektach: ujmowania leasingu, tworzenia rezerw pracowniczych oraz tworzenia odpisów aktualizujących należności.

Ostatnim podmiotem objętym badaniem był Uniwersytet Białostocki świadczący usługi edukacyjne. Ze względu na liczbę zatrudnionych osób i liczbę studiujących osób można go zakwalifikować jako jednostkę dużą. W tabeli 4.5 przedstawiono analizę tej jednostki w aspekcie podobieństwa rozwiązań zawartych w polityce rachunkowości do prawa podatkowego.

Tabela 4.5. Analiza polityki rachunkowości jednostki z branży usług edukacyjnych w zakresie podobieństwa rozwiązań do prawa podatkowego

Wyszczególnienie	Ustawa o rachunkowości	Ustawy podatkowe	Podobieństwa i różnice
Stosowanie stawek amortyzacji	środki trwałe są amortyzowane według ekonomicznej użyteczności środka trwałego; odpowiadają one stawkom ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych	środki trwałe amortyzowane są według ekonomicznej użyteczności środka trwałego; odpowiadają one stawkom ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Wycena inwestycji w nieruchomości	nie dokonuje się odpisów amortyzacyjnych od budynków, lokali oraz obiektów inżynierii lądowej i wodnej, nalicza się jedynie umorzenie	nie dokonuje się odpisów amortyzacyjnych od budynków, lokali oraz obiektów inżynierii lądowej i wodnej, nalicza się jedynie umorzenie	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Ujmowanie leasingu	brak informacji o ujmowaniu leasingu	brak informacji o ujmowaniu leasingu	brak informacji o ujmowaniu leasingu
Tworzenie rezerw pracowniczych	uczelnia nie tworzy rezerwy na świadczenia pracownicze, zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych; jest z tego podatku zwolniona	uczelnia nie tworzy rezerwy na świadczenia pracownicze, zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych; jest z tego podatku zwolniona	pełne dostosowanie do prawa podatkowego
Tworzenie odpisów aktualizujących należności	należności wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności, czyli po uwzględnieniu odpisów aktualizujących ich wartość; należności aktualizuje się, dokonując odpisów aktualizujących kwoty należne od dłużników kwestionujących należność, postawionych w stan likwidacji lub upadłości bądź zagrożonych upadłością	wycena należności w kwocie wymaganej zapłaty zgodnie z przepisami podatkowymi	odpisy aktualizujące należności tworzone zgodnie z przepisami prawa bilansowego; rozbieżności z ujmowaniem w koszty odpisu w porównaniu do prawa podatkowego

Źródło: Opracowanie własne.

Uniwersytet Białostocki w zakresie stawek amortyzacji, wyceny inwestycji w nieruchomości oraz tworzenia rezerw pracowniczych stosuje rozwiązania zgodne z prawem podatkowym. Uniwersytet w swojej polityce rachunkowości nie zamieścił informacji dotyczących ujmowania leasingu. Zapewne nie korzysta z tej formy finansowania działalności. Jedyną rozbieżność stanowi tworzenie odpisów aktualizujących należności.

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie dowiodło, że w pięciu analizowanych aspektach polityki rachunkowości jednostki bardzo często wykorzystują przepisy prawa podatkowego. Im jednostka jest mniejsza, w tym szerszym zakresie stara się wykorzystać przepisy podatkowe na cele rachunkowości. Wynika to z chęci ograniczenia nakładu czasu pracy, jaki byłby potrzebny, gdyby w opisanych zakresach rozwiązania bilansowe i podatkowe w podmiocie różniłyby się od siebie. Największe różnice w zakresie dostosowania polityki rachunkowości do prawa podatkowego wystąpiły w największej analizowanej spółce, działającej w branży produkcji agregatów. Większa jednostka potrzebuje bardziej precyzyjnych informacji, a niemożliwe jest w niej stosowanie uproszczeń wynikających z prawa podatkowego.

Bibliografia

- Adamczyk, A. (2019). Wpływ optymalizacji podatkowej na obraz sytuacji finansowej przedsiębiorstw. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 103(159), 9–22.
- Bryl, B. (2015). Wpływ obciążeń podatkowych na system rachunkowości przedsiębiorstwa. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 41, 5–18.
- Gierusz, B. i Martyniuk, T. (2009). Wpływ prawa podatkowego na ujmowanie w rachunkowości podatkowych skutków zdarzeń. *Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego*, 4/1, 57–65.
- Gierusz, B. i Martyniuk, T. (2015). Zasadność podmiotowego ograniczenia obowiązku ujmowania odroczonego podatku dochodowego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 873, 77, 61–69.
- Hendriksen, E. A. i Van Breda, M. F. (2002). *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ignatowski, R. (2017). Rzetelny i jasny obraz w sprawozdaniach finansowych – badanie sondażowe w eksperymencie badawczym. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 92(148), 47–70.
- Janiak, E. i Stanisławska, M. (2017). Aspekty prawa bilansowego i prawa podatkowego w przeciwdziałaniu manipulacjom finansowym jako element modelu biznesowego przedsiębiorstw. W: Z. Luty i M. Krasiński (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu* (s. 28–35). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

- Jaszczyński, M. (2017). Funkcje podatków w gospodarce. *Zeszyty Naukowe PWSZ Płock*, 25, 215–230.
- Kotyła, C. (2014). Jakość tworzonego prawa podatkowego i jego wpływ na obraz jednostki prezentowany w sprawozdaniu finansowym. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 818, 68, 137–144.
- Leszczyłowska, A. (2017). Dochód księgowy a dochód podatkowy – analiza empiryczna wyników spółek akcyjnych. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 94(150), 63–79.
- Lipińska, A. (2021). Niespójność treściowa prawa podatkowego i bilansowego a wyodrębnienie źródła przychodu w podatku dochodowym od osób prawnych. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 10, 51–58.
- Litwińczuk, H. (2013). Ogólna charakterystyka podatków dochodowych. W: H. Litwińczuk (red.), *Prawo podatkowe przedsiębiorców* (s. 29–96). Wolters Kluwer.
- Olchowicz, I. (2000). *Rachunkowość podatkowa*. Difin.
- Poszwa, M. (2015). Wynik podatkowy a wynik finansowy – analiza różnic i ich konsekwencji. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 854, 73, 229–238.
- Szyszka, J. (2022). *Zastosowanie ekonomicznej analizy prawa do badania efektywności regulacji z zakresu rachunkowości*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Ustawa. (1992). Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (t.j. Dz. U. z 2022, poz. 2587 ze zm.).
- Ustawa. (1994). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2023, poz. 120 ze zm.).
- Walińska, E. (2003). *Rachunkowość podatków odroczonych*. Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce.

5. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE OCHRONY ZASOBÓW INFORMATYCZNYCH RACHUNKOWOŚCI

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/5>

 Elżbieta Izabela Szczepankiewicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
elzbieta.szczepankiewicz@ue.poznan.pl

Accounting policy for the protection of accounting IT resources

Abstract

The chapter outlines units obligations for the protection of accounting information resources, which result from the regulations of the Accounting Law. For computer accounting it is essential to assure an efficient protection from illegal and uncontrolled modification as well as the introduction or the removal of accounting data. The purpose of the chapter is to present the rules for the protection of data, computer software and hardware. This chapter discusses the accounting policy for the protection of accounting information resources.

Keywords: accounting policy, accounting IT resources, accounting IT system, IT environment, protection of accounting information resources.

Wprowadzenie

Wiele badań literaturowych z ostatnich lat potwierdziło, że jednym z najważniejszych czynników sprawnego zarządzania działalnością w obecnych warunkach gospodarowania jest szybkość i niezawodność pozyskiwania, gromadzenia, przetwarzania, analizy i przesyłania informacji (Dudek i Szczepankiewicz, 2009). Wiąże się to ciągłym inwestowaniem w nowe rozwiązania informatyczne, które zapewnią efektywne wspomaganie zarządzania działalnością jednostki. Stosowanie systemów informatycznych wymaga, aby na bieżąco identyfikować zagrożenia w zakresie bezpieczeństwa zasobów informatycznych. Potwierdzają to coroczne raporty na temat bezpieczeństwa informacji w jednostkach sporządzane przez różne specjalistyczne podmioty, takie jak: CERT, Ernst & Young, Deloitte, G DATA, CSI, FBI, Kaspersky oraz wiele innych.

Sugerowane cytowanie:

Szczepankiewicz, E. I. (2024). Polityka rachunkowości w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 75–90). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/5>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

Prezentowane przez te podmioty statystyki wskazują, że od wielu lat najbardziej znaczącym zagrożeniem w zakresie bezpieczeństwa zasobów informatycznych w jednostkach jest możliwość uszkodzenia lub zniszczenia komputerowych zbiorów danych, systemów informatycznych i sprzętu komputerowego. Zagrożenia dla zasobów informatycznych mogą wynikać zarówno z czynników losowych, błędów ludzkich, jak i celowego działania ludzi wewnątrz lub z zewnątrz jednostki. Raporty te wskazują również, że w ostatnich latach znacznie zwiększyło się ryzyko niszczenia danych przez hackerów, a nawet pozyskiwania danych przez konkurencję.

Zasoby informatyczne rachunkowości (komputerowe zbiory danych, systemy informatyczne, sprzęt komputerowy) można różnicować pod względem wartości. W obecnych czasach można stwierdzić, że zbiory danych zarówno finansowych, jak i niefinansowych, które są gromadzone w jednostce, mogą stanowić najcenniejszy element jej zasobów informatycznych. Uzasadnić można to tym, że komputer czy nośnik danych, który został zniszczony lub ukradziony, przy niezbyt wysokim koszcie nabycia można zastąpić innym. Uszkodzone oprogramowanie można ponownie zainstalować. Natomiast odtworzenie zniszczonych danych, np. z kilku miesięcy czy nawet lat, w przypadku braku albo niewłaściwie utworzonych rezerwowych kopiach danych, może być niezwykle pracochłonne i kosztowne. W konsekwencji straty jednostki o charakterze finansowym, prawnym czy wizerunkowym mogą być bardzo duże, a niekiedy nieodwracalne i mogą prowadzić do zamknięcia działalności.

Należy wspomnieć, że już ponad dwie dekady temu szybki rozwój polskiego rynku rozwiązań informatycznych dla rachunkowości oraz identyfikowanie w jednostkach coraz większej liczby nowych rodzajów ryzyka zagrażających zasobom informatycznym spowodował, że problemy bezpieczeństwa danych, ksiąg rachunkowych oraz systemów informatycznych rachunkowości stały się ważnym przedmiotem regulacji prawnych. Już w 2000 r. w znowelizowanej ustawie o rachunkowości (dalej UoR) (Ustawa, 2023) znacznie rozszerzono zakres podstawowych wymagań w zakresie ochrony tych zasobów w jednostkach (Ustawa, 2000). Wówczas formalnie zobowiązano kierowników jednostek do przyjęcia odpowiednich rozwiązań w tym zakresie i opisanie ich w polityce rachunkowości.

W niniejszym rozdziale omówiono obecne wymagania UoR dotyczące systemu ochrony danych, ksiąg rachunkowych i systemów informatycznych wykorzystywanych w rachunkowości. W aspekcie regulacji prawnych wskazano najczęściej stosowane obecnie rozwiązania fizyczno-techniczne, organizacyjno-administracyjne i programowe, które przyczyniają się do zwiększenia bezpieczeństwa zasobów informatycznych rachunkowości w jednostkach. Zaprezentowano również przykładowy minimalny zakres regulacji wewnętrznych o ochronie zasobów informatycznych rachunkowości, które powinny się znaleźć w polityce rachunkowości.

5.1. Zapewnienie podstawowych środków ochrony zasobów

Należy podkreślić, że obowiązujące przepisy zawarte w UoR (Ustawa, 1994) w zakresie zasad prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera oraz zasad zapewnienia bezpieczeństwa danych, ksiąg rachunkowych i systemów informatycznych rachunkowości dotyczą w takim samym zakresie każdej jednostki, która jest zobowiązana do prowadzenia ksiąg rachunkowych według UoR, niezależnie od jej wielkości, formy prawnej, przynależności do sektora czy branży. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że przepisy tej ustawy w zakresie bezpieczeństwa zasobów informatycznych mają jednak charakter bardzo ogólny i wyznaczają jedynie minimalne wymagania wobec jednostek gospodarczych. W ten sposób ustawodawca, poprzez zapisy o charakterze ogólnym w ustawie, wychodzi naprzeciw stosowaniu aktualnych zdobyczy informatyki i pozwala na bieżące dostosowywanie systemu ochrony zasobów informatycznych rachunkowości do specyficznych potrzeb jednostek w ciągle zmieniających się warunkach ich funkcjonowania.

Obecnie najważniejsze ogólne wymagania dotyczące prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz ochrony danych w systemach informatycznych rachunkowości zawarto w art. 10, 13, 21, 23, 24, 71 i 72 UoR. Natomiast szczególne wymagania co do trwałości zapisu danych oraz przechowywania ksiąg rachunkowych w formie zbiorów na nośnikach komputerowych zawarto w art. 72 UoR.

Należy zwrócić szczególną uwagę na zapisy art. 71 ust. 2 UoR. W myśl tego artykułu ochrona zasobów informatycznych przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych w systemach powinna polegać co najmniej na (Dudek, 2002b; Szczepankiewicz, 2012):

- stosowaniu w jednostce odpornych na zagrożenia nośników danych;
- systematycznym tworzeniu rezerwowych kopii zbiorów danych zapisanych na nośnikach komputerowych, które zapewniają trwałość zapisu informacji systemu rachunkowości przez czas nie krótszy od wymaganego do przechowywania ksiąg rachunkowych, czyli przez pięć lat;
- zapewnieniu ochrony danych, ksiąg rachunkowych i systemów informatycznych rachunkowości poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań programowych i organizacyjnych chroniących przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem.

W przepisach UoR określono również warunki przechowywania i ochrony dokumentacji rachunkowości niezależnie od postaci, w jakiej występują, czyli jako dane na nośnikach komputerowych lub wydruk na papierze. Ochronie w każdej postaci podlegają (Dudek, 2002a):

- księgi rachunkowe,
- dowody księgowo-
we,
- dokumenty inwentaryzacyjne,
- sprawozdania finansowe,
- dokumentacja opisująca zasady (polityka) rachunkowości, w tym wykaz ksiąg rachunkowych i dokumentacja ewidencyjna systemów informatycznych rachunkowości dopuszczonych do eksploatacji.

W myśl zapisów art. 71 i 72 UoR informatyczne zbiory danych księgowych oraz dokumentację należy przechowywać w należyty sposób i chronić przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Zgodnie z art. 73 ustawy dokumentację odpowiednio oznaczoną przechowuje się w jednostce, w oryginalnej postaci, w ustalonym porządku dostosowanym do sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, w podziale na okresy sprawozdawcze, w sposób pozwalający na ich łatwe odszukanie oraz przez okres określony w art. 74 UoR.

5.2. Rozwiązania fizyczno-techniczne, organizacyjno-administracyjne i programowe w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości

Źródłami zagrożeń dla zasobów informatycznych rachunkowości mogą być różne elementy środowiska informatycznego. Może to być sieć komputerowa lub inne elementy techniczno-programowe systemu informatycznego rachunkowości (m.in. sprzęt komputerowy, wykorzystana technologia, oprogramowanie, zbiory danych), jak również personel księgowy i informatyczny, sposób organizacji pracy i kontroli, a także otoczenie zewnętrzne (Szczepankiewicz, 2014).

Do podstawowych zasobów informatycznych rachunkowości podlegających ochronie należą (Szczepankiewicz, 2019):

- sprzęt komputerowy, tj. komputery, serwery, monitory, drukarki, modemy, skanery;
- oprogramowanie systemowe, w tym: system operacyjny dla komputera, system zarządzania bazą danych, narzędzia systemowe, programy diagnostyczne;
- oprogramowanie użytkowe uniwersalne, np. arkusze kalkulacyjne, edytory tekstów;
- oprogramowanie specjalne, czyli aplikacje użytkowe rachunkowości, w tym podsystemy dziedzinowe rachunkowości: system finansowo-księgowy, system kadrowo-płacowy, system ewidencji magazynowej, rejestry VAT, system sprzedaży, system ewidencji środków trwałych i inne;

- zbiory (bazy) danych, w tym kopie bezpieczeństwa;
- elektroniczne nośniki danych;
- dokumentacja projektowa rozwiązań informatycznych, w tym systemu informatycznego rachunkowości;
- dokumentacja ewidencyjna systemu informatycznego rachunkowości;
- dokumentacja dla użytkowników poszczególnych podsystemów informatycznych rachunkowości;
- systemy zasilania, chłodzenia, klimatyzacji, ochrony przeciwpożarowej;
- sieci teletransmisyjne i centra administracyjne systemu;
- systemy ochrony dostępu fizycznego do zasobów informatycznych.

Zatem w jednostkach bardzo ważne jest stosowanie podstawowych zabezpieczeń fizyczno-technicznych pomieszczeń, a w szczególności właściwa konstrukcja i zabezpieczenia budynku, sal operacyjnych i serwerowni, sprawna instalacja klimatyzacyjna i elektryczna, środki ochrony przeciwpożarowej i inne zabezpieczenia fizyczno-techniczne. Do podstawowych zabezpieczeń technicznych sprzętu komputerowego zalicza się listwy ochronne eliminujące zakłócenia napięcia występujące w sieci elektrycznej oraz zasilacze awaryjne UPS (zapewniające ciągłość zasilania energią elektryczną). Należy stosować również zabezpieczenia o charakterze administracyjno-organizacyjnym, w tym np. procedury fizycznej kontroli dostępu do pomieszczeń szczególnie ważnych, takich jak archiwum, serwerownia i dział informatyki. Niezbędne są także zabezpieczenia programowe w zakresie dostępu do komputerów i systemów informatycznych, a w szczególności dbałość o systematyczną zmianę haseł przez użytkowników systemów. Należy również przeprowadzać okresowe testowanie poprawności dysków twardych komputerów, aktualizować zabezpieczenia antywirusowe i antyspamowe.

W obecnych czasach należy się również spodziewać wielu różnych działań przestępczych z otoczenia zewnętrznego, które mogą być skierowane przeciwko dostępności informacji, integralności lub poufności. Są to takie działania, jak: *hacking*, *phishing*, *pharming*, rozpowszechnianie szkodliwego oprogramowania, niszczenie informacji, kradzież danych, wewnętrzny lub zewnętrzny sabotaż komputerowy, oszustwo komputerowe, fałszerstwo komputerowe, szpiegostwo komputerowe, podsłuch komputerowy, nielegalne uzyskiwanie i wykorzystywanie programu i wiele innych.

Z uwagi na to, że sytuacje awaryjne stanowią istotne zagrożenia dla zbiorów danych i innych zasobów informatycznych i mogą przynieść katastrofalne skutki dla jednostki, wiele podmiotów opracowuje politykę utrzymania ciągłości działania systemów lub plan ciągłości działania albo ustala co najmniej procedury postępowania w sytuacjach awaryjnych, takie jak (Szczepankiewicz, 2012):

- procedura postępowania pracowników w przypadkach awarii, wypadkach losowych i stanach zagrożenia;
- procedura przetwarzania danych w trybie awaryjnym w stanie zagrożenia lub po wypadku losowym – plan obejmujący procedury przetwarzania alternatywnego, stosowanego przejściowo do usunięcia przyczyn lub skutków;
- procedura działań po awarii w celu powrotu do stanu normalnego przetwarzania, m.in. procedury odtworzenia zbiorów danych lub programów z kopii rezerwowych.

Stosując się do wymagań UoR, kierownik jednostki musi również zdecydować o użyciu odpowiednich komputerowych nośników, które zapewnią trwałość zapisu danych i ksiąg rachunkowych. Przepisy ustawy wymagają także wdrożenia odpowiednich procedur programowych i organizacyjnych zapewniających ochronę danych i ksiąg rachunkowych. W praktyce jednostek wybór nośników do archiwizacji ksiąg rachunkowych oraz nośników do tworzenia bieżących rezerwowych kopii danych zawsze zależy od wielu czynników, m.in. od:

- skali działalności jednostki,
- liczby dziennych operacji rejestrowanych w systemie informatycznym rachunkowości,
- ważności gromadzonych danych,
- poziomu stosowanej w jednostce technologii informatycznej,
- posiadanych środków finansowych na system ochrony.

Małe jednostki stosują zwykle najtańsze sposoby archiwizowania danych. Kopie danych i ksiąg rachunkowych przechowują zazwyczaj na dyskach CD-R lub przenośnych dyskach twardych odpowiednio zabezpieczonych hasłem dostępu. Zwykle przechowują je w zabezpieczonym sejfie lub pomieszczeniu. Jednak w większości małych jednostek często brakuje pisemnych regulacji wewnętrznych w tym zakresie, które powinny być uwzględnione w polityce rachunkowości jednostki. Natomiast w wielu średnich i dużych jednostkach dość powszechnym sposobem przechowywania danych jest kopiowanie zbiorów danych finansowych na zapasowy serwer, który jest przeznaczony wyłącznie do tego celu i jest odpowiednio zabezpieczony w sposób programowy i fizyczny. Zasadniczo średnie i duże jednostki mają opracowane wytyczne w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości, niekiedy są to dokumenty zwane polityką bezpieczeństwa systemów informatycznych lub polityką bezpieczeństwa informacji. Jednostki takie mają zazwyczaj ogólnie sformułowane wytyczne w tym zakresie w polityce rachunkowości jednostki.

Korporacje, instytucje finansowe i duże jednostki sektora finansów publicznych ze względu na skalę i znaczenie gromadzonych i przetwarzanych danych stosują znacznie droższe sposoby zabezpieczenia danych finansowych i ksiąg

rachunkowych w systemie informatycznym rachunkowości, np. archiwizowanie zbiorów danych we własnym specjalnie zabezpieczonym centrum (dziale, departamencie) przetwarzania danych albo zewnętrznym specjalistycznym centrum danych. Dla tego typu jednostek sposób ten stanowi bezpieczne rozwiązanie przechowywania danych informatycznych. Należy podkreślić, że zewnętrzne centra danych muszą stosować najnowsze technologie w zakresie przetwarzania, składowania, przesyłania i zabezpieczenia danych informatycznych swoich klientów.

Szczególnie ważnym ustawowym aspektem ochrony danych informatycznych jest systematyczne tworzenie bieżących rezerwowych kopii zbiorów danych w systemie informatycznym rachunkowości. Zabezpiecza ono przed możliwością utraty danych z przyczyn losowych, np. pożaru czy kradzieży sprzętu komputerowego. Prawdłowo organizowany proces wykonywania kopii rezerwowych wyróżnia się czterema cechami (Szczepankiewicz, 2012):

- regularnym cyklem tworzenia tych kopii,
- fizyczną odrębnością nośników, na których kopie te są tworzone,
- testowaniem możliwości odtworzenia danych z kopii (kontrola prawidłowości sporządzanych kopii),
- wyznaczonym, odpowiednio przystosowanym i zabezpieczonym miejscem do przechowywania sporządzonych tych kopii.

Należy pamiętać, że rezerwowe kopie danych umożliwią odtworzenie wszystkich zapisów jedynie według stanu na dzień utworzenia kopii. Zatem ważna jest częstotliwość tworzenia tych kopii. W praktyce jest ona różna i zależy od indywidualnej oceny problemów bezpieczeństwa w jednostce. Bierze się pod uwagę m.in.:

- ilość i ważność zgromadzonych danych,
- stopień zaufania do jakości sprzętu komputerowego i oprogramowania,
- czas potrzebny pracownikom do ponownego wprowadzenia utraconych danych do systemu informatycznego rachunkowości,
- występowanie dokumentów w postaci zapisu elektronicznego, które są wprowadzane za pośrednictwem urzędzeń łączności lub komputerowych nośników danych i zależą od umiejętności użytkowników.

Niektóre systemy informatyczne rachunkowości stosowane w małych i średnich jednostkach mają wbudowaną funkcję informowania użytkownika o konieczności archiwizacji danych. W dużych jednostkach tworzenie kopii rezerwowych jest zazwyczaj uruchamiane automatycznie raz na dobę, po zakończeniu pracy przez wszystkich użytkowników, i jest nadzorowane z poziomu administratora systemu lub administratora serwera.

Zapis w polityce rachunkowości na temat bezwzględного zapewnienia trwałości zapisu w jednostkach powinien dotyczyć jedynie tworzenia kopii zbiorów

ksiąg rachunkowych za rok obrotowy, jeśli mają być przechowywane w postaci zapisu elektronicznego. Ponadto, ze względu na możliwość uszkodzenia systemu informatycznego rachunkowości w czasie jego eksploatacji, jednostki tworzą kopie dysków CD zawierających oryginalną wersję oprogramowania do ponownego zainstalowania.

W wielu jednostkach przyjęto dobrą praktykę, że rezerwowe kopie danych i rezerwowe kopie oprogramowania przechowuje się w innych pomieszczeniach niż sprzęt, na którym są gromadzone dane oryginalne. W mniejszych jednostkach najczęściej wydziela się inne pomieszczenie lub specjalny sejf do przechowywania nośników danych (niekiedy ekranowany przed wpływem pól magnetycznych i odporny na ogień). W dużych jednostkach zazwyczaj są wydzielone w tym celu odrębne pomieszczenia lub działy.

Zgodnie z wytycznymi UoR rozwiązania programowe służące ochronie programów i danych systemu informatycznego rachunkowości opracowane przez jednostkę powinny uniemożliwić nieautoryzowany dostęp do programów, danych i sprzętu komputerowego, w wyniku którego mogłyby nastąpić: utrata danych lub programów, ujawnienie, pozyskanie lub nieupoważnione ich rozpowszechnienie. W praktyce najprostsza ochrona programowa systemu informatycznego rachunkowości polega na stosowaniu systemu haseł dostępu do (Szczepankiewicz, 2016):

- komputera (I poziom zabezpieczenia),
- systemu informatycznego rachunkowości (II poziom zabezpieczenia) i/lub
- wybranych funkcji systemu informatycznego rachunkowości (III poziom zabezpieczenia), np. przetwarzania danych osobowych, wynagrodzeń, sprawozdań.

Ponadto do podstawowych, występujących w praktyce rozwiązań programowych należy zaliczyć wyposażenie systemu informatycznego rachunkowości w specjalne procedury (Szczepankiewicz, 2016):

- kontroli kompletności zbiorów danych,
- weryfikacji obliczeń,
- badania zgodności sum kontrolnych,
- powiązań rachunkowych i logicznych między zbiorami.

Stosowanie wyżej wymienionych procedur umożliwia automatyczne wykrywanie niespójności danych w treści zbiorów danych, weryfikację przetwarzania i ujawnienie prób ingerencji w ich zawartość po modyfikacji innym narzędziem niż system informatyczny rachunkowości.

Należy podkreślić, że UoR nie wymienia również, jakie rozwiązania o charakterze organizacyjno-administracyjnym należy przyjąć do ochrony zasobów informatycznych rachunkowości. W praktyce zakres tych rozwiązań jest również

kształtowany w zależności od specyfiki działalności jednostki, stosowanych rozwiązań informatycznych, a niekiedy także przeprowadzonej analizy ryzyka informatycznego.

W wielu jednostkach zabezpieczenia na poziomie organizacyjno-administracyjnym dotyczą takich obszarów, jak:

- ustalenie trybu wdrażania nowych wersji programów;
- wyraźne rozdzielenie obowiązków i kompetencji między użytkowników systemu informatycznego rachunkowości;
- szkolenie pracowników, przestrzeganie tajemnicy służbowej, kontroli działań użytkowników systemów, właściwe postępowaniu przy zwalnianiu pracownika;
- zabezpieczenie archiwizowanej dokumentacji i zbiorów danych.

Przed przyjęciem systemu informatycznego rachunkowości do eksploatacji należy go przetestować w celu oceny jego zgodności z wymogami UoR oraz kompletności i poprawności realizowania funkcji, do których został przewidziany. Podczas testowania można stwierdzić m.in., czy system poprawnie realizuje wszystkie zaprojektowane funkcje, bezwarunkowo odrzuca błędne dane w procesie wprowadzania ich przez użytkownika, posiada wbudowane testy poprawności działań i sumy kontrolne oraz bada kompletność zbiorów. Jako dokument potwierdzający przetestowanie i dopuszczenie systemu informatycznego rachunkowości do użytkowania należy sporządzić stosowny protokół lub inny dokument dołączony do dokumentacji ewidencyjnej oprogramowania eksploatowanego w jednostce wymienionej w art. 10 UoR.

Kolejnym ważnym praktycznym aspektem ochrony zasobów informatycznych rachunkowości jest rozdzielenie obowiązków i kompetencji pomiędzy użytkowników systemu informatycznego rachunkowości. Z organizacyjnego punktu widzenia w większych jednostkach różnicuje się prawa dostępu do systemu informatycznego rachunkowości poprzez nadanie uprawnień każdemu użytkownikowi stosownie do przydzielonego zakresu czynności, by mógł wykonywać powierzone obowiązki. Niekiedy w systemie informatycznym rachunkowości ogranicza się również dostęp wyłącznie do wyznaczonych funkcji systemu lub obsługi określonych grup danych (np. wcześniej wspomnianych danych osobowych, wynagrodzeń, sprawozdań).

W praktyce w wielu jednostkach wyznacza się również osobę uprawnioną (np. głównego księgowego lub administratora systemu) do przydzielania uprawnień, wprowadzania zmian lub zawieszania uprawnień użytkownikom w systemie informatycznym rachunkowości. Osoba zarządzająca uprawnieniami powinna prowadzić rejestr użytkowników systemu informatycznego rachunkowości. Rejestry takie powinny ujmować kilkuletnią historię dostępu wszystkich użytkowników do kolejnych, zmodyfikowanych wersji SIR eksploatowanych w jednostce.

UoR wymaga również, by system informatyczny rachunkowości identyfikował użytkownika, który wprowadził lub modyfikował dane w systemie. Każdy użytkownik systemu ma przypisaną tzw. sygnaturę umożliwiającą identyfikację osoby, która zaewidencjonowała lub zmodyfikowała dokument w systemie, zaksięgowwała wprowadzony dokument lub zaksięgowwała zapis stornujący do dokumentu księgowego (zgodnie z art. 21, ust. 1, pkt 6 UoR). Sygnatura pojawia się na wszystkich wydrukach.

W wielu jednostkach użytkownikowi, który pracował w systemie informatycznym rachunkowości, a został przeniesiony na inne stanowisko lub rozwiązał umowę o pracę, trwale blokuje się dostęp do systemu przez zlikwidowanie jego uprawnień lub zmianę hasła. Danych identyfikacyjnych takiego użytkownika nie usuwa się z systemu. Sygnatura i nazwisko zablokowanego użytkownika pozostają w systemie informatycznym rachunkowości, aby umożliwić identyfikację wcześniej wprowadzonych, modyfikowanych i księgowanych przez niego dokumentów.

W praktyce przyjęto również, że procedury ochrony zasobów informatycznych rachunkowości zobowiązują użytkowników systemu informatycznego rachunkowości do pisemnego potwierdzenia m.in.:

- zapoznania się z zasadami zawartymi w instrukcjach obsługi sprzętu i podręcznikach użytkownika systemu informatycznego rachunkowości;
- ochrony danych i sprzętu komputerowego przed nieautoryzowanym dostępem, w szczególności do okresowej zmiany haseł dostępu;
- przestrzegania zakazu instalacji oprogramowania nielicencjonowanego i oprogramowania nieprzeznaczonego do celów służbowych oraz dokonywania jakichkolwiek zmian w zainstalowanych programach;
- kontroli antywirusowej wszelkich stosowanych nośników danych;
- uszkodzania dysków, innych informatycznych nośników i wydruków przeznaczonych do likwidacji w sposób uniemożliwiający odczytanie zawartych na nich danych.

W niektórych jednostkach sporządza się także inne dodatkowe procedury związane z ochroną i eksploatacją systemu informatycznego rachunkowości, np. instrukcję dotyczącą fizycznego transportu nośników danych i ich przechowywania. Instrukcja dotycząca fizycznego transportu nośników danych dotyczy zarówno dokumentów papierowych, jak i danych umieszczonych na nośnikach komputerowych. Powinna określać środki zabezpieczenia związane zarówno z transportem wewnętrznym, jak i zewnętrznym (np. do zewnętrznego ośrodka obliczeniowego, biura rachunkowego). Zazwyczaj reguluje ona zagadnienia dotyczące właściwości opakowań nośników; wykazu i zasad sporządzania dokumentów towarzyszących transportowi; sprawdzania tożsamości odbiorcy nośników i potwierdzenia odbioru na dokumentach spedycji; zasad

obsługi transportu; harmonogramu transportu oraz niezawodności środków transportu. Jednostki sporządzają również odpowiednie instrukcje spedycji oraz dokumenty towarzyszące spedycji. Dokumenty te zawierają zazwyczaj następujące informacje:

- nazwę jednostki (komórki organizacyjnej) przygotowującej nośniki;
- nazwę lub symbol systemu informatycznego rachunkowości, z którego dane pochodzą; rodzaje nośników;
- liczbę egzemplarzy nośników i sumy kontrolne;
- datę przekazania nośników;
- określenie osoby przekazującej i odbierającej nośniki.

Ponadto należy zwrócić uwagę na to, że jeśli chodzi o zabezpieczenie archiwizowanej dokumentacji i zbiorów danych, w tym ksiąg rachunkowych, to z prawnego punktu widzenia nie ma różnicy, czy w wyniku nieprawidłowego przechowywania jednostka utraciłaby księgi rachunkowe sporządzone w postaci wydruków czy zachowane na komputerowych nośnikach danych. Dlatego w praktyce wielu jednostek dużo bezpieczniejsze, szybsze i tańsze okazało się przenoszenie danych na komputerowe nośniki danych oraz umieszczenie ich w sejfie jednostki albo skrytce bankowej niż drukowanie czasem setek stron i przechowywanie w wielu szafach, przez co najmniej sześć lat. Jednak warunkiem koniecznym przechowywania tych zasobów w postaci elektronicznej powinien być obowiązek przeprowadzenia testu możliwości odtworzenia danych z kopii, czyli kontrola, czy kopie zostały prawidłowo sporządzone.

5.3. Polityka rachunkowości w zakresie ochrony zasobów informatycznych

Politykę (zasady) rachunkowości w szerokim znaczeniu można zdefiniować jako zbiór standardów rachunkowości, interpretacji, metod, reguł i praktyk oraz przepisów wykorzystywanych przez jednostkę do prowadzenia rachunkowości i sporządzania sprawozdań finansowych. W węższym znaczeniu polityka rachunkowości odnosi się do sytuacji, w których określone standardy pozostawiają jednostce prawo swobodnego wyboru rozwiązań. Wówczas w polityce rachunkowości znajdują się przyjęte przez jednostkę wybrane zasady, sposoby i procedury postępowania w systemie rachunkowości wybrane spośród wielu dopuszczalnych rozwiązań, które są dostosowane do potrzeb jednostki (Kabalski, 2009). Takim obszarem regulacji zawartym w polityce rachunkowości jest system ochrony danych księgowych, systemów ich przetwarzania i sprzętu komputerowego wykorzystywanego do prowadzenia rachunkowości.

W zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości w jednostkach ustanowienie polityki (zasad) rachunkowości oraz ich stosowanie ma na celu m.in.:

- zabezpieczenie jednostki przed utratą danych finansowych lub ich uszkodzeniem w stopniu uniemożliwiającym dalszą kontynuację działalności;
- uniemożliwienie nieautoryzowanego dostępu do systemu informatycznego rachunkowości i jego danych, w wyniku którego mogłoby nastąpić ich pozyskanie, ujawnienie lub nieupoważnione rozpowszechnienie;
- zminimalizowanie strat związanych z utratą sprzętu komputerowego wraz z danymi w wyniku zdarzeń losowych (kradzież, pożar, powódź itp.).

Niezwykła złożoność problematyki i indywidualny charakter rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa zasobów informatycznych rachunkowości przyjmowanych w poszczególnych jednostkach powoduje, że kierownicy jednostek, opracowując politykę rachunkowości w tym obszarze, poza stosowaniem się do przepisów UoR uwzględniają także wiele innych aspektów praktycznych. Planowanie właściwego systemu ochrony zasobów informatycznych rachunkowości w jednostce musi uwzględniać specyfikę zarówno prowadzonej działalności, jak i stosowanych rozwiązań informatycznych dla potrzeb prowadzenia rachunkowości. Z tego względu w wielu jednostkach przed przyjęciem odpowiedniego systemu zabezpieczeń na poziomie fizyczno-technicznym i organizacyjno-administracyjnym oraz programowym najpierw przeprowadza się analizę prawdopodobieństwa wystąpienia określonych rodzajów ryzyka informatycznego, szacuje się wartość potencjalnej utraty danych, oprogramowania czy sprzętu informatycznego, jak również bada się znaczenie takich zdarzeń dla kontynuacji działalności jednostki oraz szacuje ewentualny koszt otworzenia danych po ich utracie. Wnioski z tych analiz powinny znaleźć odzwierciedlenie w przyjęciu odpowiednich zasad ochrony zasobów informatycznych w polityce rachunkowości. Należy jednak pamiętać, że zasady ochrony zasobów informatycznych rachunkowości powinny podążać za rozwojem informatyki w jednostce, a zatem muszą być również aktualizowane w polityce rachunkowości.

Ze względu na wielość rozwiązań praktycznych w jednostkach trudno jest zaprezentować jednolity wzór dokumentu polityki rachunkowości w omawianym zakresie. Jednakże bezwzględnie w każdej polityce rachunkowości zgodnie z wymaganiami UoR powinny się znaleźć zasady określające system ochrony zasobów informatycznych rachunkowości, w tym co najmniej o systematycznym tworzeniu rezerwowych kopii danych księgowych oraz technicznej, programowej i organizacyjnej ochronie tych zasobów.

Przykładową treść polityki rachunkowości w części opisującej system ochrony dokumentów i ksiąg rachunkowych w systemie informatycznym rachunkowości prezentuje poniższy wzór dokumentu.

Polityka rachunkowości w zakresie systemu ochrony dokumentów i ksiąg rachunkowych w systemie informatycznym rachunkowości

A. System ochrony dokumentów i ksiąg rachunkowych w systemie informatycznym rachunkowości

- I. Fizycznemu i organizacyjnemu zabezpieczeniu, które zapewnia ochronę przed dostępem osób nieupoważnionych, niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem w systemie rachunkowości podlegają:
  - 1) sprzęt komputerowy wspomagający rachunkowość jednostki,
  - 2) zintegrowany informatyczny system rachunkowości, składający się z podsystemów: finansowo-księgowego, kadrowego-płacowego, ewidencji środków trwałych,
  - 3) rezerwowe kopie danych (zapisów dokumentów księgowych w systemie informatycznym rachunkowości),
  - 4) polityka (zasady) rachunkowości,
  - 5) księgi rachunkowe,
  - 6) dowody księgowe,
  - 7) dokumentacja inwentaryzacyjna,
  - 8) sprawozdania finansowe.
- II. Wszystkie pomieszczenia, w których użytkowany jest sprzęt komputerowy z systemem informatycznym rachunkowości, zamykane są na klucz. Po zakończeniu pracy użytkownicy systemu informatycznego rachunkowości klucze oddają do portierni. Po godzinach pracy w pomieszczeniach przebywać może tylko osoba sprząająca lub pracownik posiadający zezwolenie kierownika jednostki na pracę w innych godzinach niż wyznaczone godziny pracy albo w dniach wolnych od pracy. Dostęp do systemu informatycznego rachunkowości i innych systemów informatycznych mają osoby posiadające uprawnienia nadane przez administratora systemu. Administratorem systemów w jednostce jest: .....
- III. Szczegółowe instrukcje zarządzania eksploatacją systemu informatycznego rachunkowości oraz stosowne procedury dla systemu finansowo-księgowego, systemu kadrowego-płacowego, ewidencji środków trwałych, ..., określają:
  - 1) rejestr uprawnień użytkowników korzystania z poszczególnych podsystemów systemu informatycznego rachunkowości,
  - 2) procedury tworzenia rezerwowych kopii zbiorów danych oraz instrukcje programów i narzędzi programowych służących do ich przetwarzania,
  - 3) harmonogram sporządzania rezerwowych kopii danych ustalany jest przez kierownika działu informatyki i obowiązuje przez cały czas trwania eksploatacji podsystemów systemu informatycznego rachunkowości.
- IV. Codziennie wykonywane są kopie bazy danych do pliku na serwerze. Kopia cykliczna dzienna przechowywana jest przez okres 1 tygodnia, kopia miesięczna przez 3 miesiące, roczna przez 5 lat. Raz na kwartał testuje się możliwość odtworzenia danych z kopii (kontrola prawidłowości sporządzanych kopii).
- V. Dostęp do nośników z kopiami mają tylko pracownicy działu informatyki. Kopie przechowywane są sejfie w budynku X (innym niż siedziba główna), do którego dostęp mają tylko osoby posiadające stosowne upoważnienia. Bazy dodatkowo archiwizowane są na taśmach magnetycznych w cyklu tygodniowym, miesięcznym i rocznym. Dodatkowo dane księgowe archiwizowane są na płytach CD-R, które umożliwiają każdorazowo ich odczyt oraz wydruk. Archiwizowania na płyty CD-R dokonuje wyznaczony pracownik księgowości we współpracy z administratorem systemu po zakończeniu kwartału każdy miesiąc oddzielnie. Sporządzane są dwie kopie, z których jedna przechowywana jest w podręcznej kasie pancernej w archiwum

księgowości, druga natomiast w sejfie umieszczonym w budynku ..... Dostęp do sejfu w tym budynku mają osoby posiadające stosowne upoważnienia.

- VI. Zintegrowana baza danych systemu informatycznego rachunkowości jest zainstalowana na serwerze pod kontrolą systemu operacyjnego ..... (np. MS Windows, Linux, UNIX itp.) i wymaga systematycznej ochrony wirusowej i antyspamowej. Przed nieuprawnionym dostępem baza danych chroniona jest poprzez odpowiednią konfigurację sprzętową oraz przez reguły FireWalla.
- VII. Podsystemy systemu informatycznego rachunkowości są zabezpieczone przed utratą danych spowodowanych awarią zasilania poprzez podłączenie do zasilaczy awaryjnych UPS. W przypadku awarii zasilania serwer może pracować nie mniej niż 15 minut, co pozwala na jego bezpieczne wyłączenie.
- VIII. Ochrona danych w trakcie pracy systemu informatycznego rachunkowości zapewniona jest poprzez:
- 1) zorganizowanie komunikacji za pomocą relacji klient-serwer, wykluczającej bezpośredni dostęp użytkowników do zasobów serwera,
  - 2) stosowanie systemu identyfikatorów i haseł znanych wyłącznie użytkownikom podsystemów systemu informatycznego rachunkowości,
  - 3) zdefiniowanie indywidualnych uprawnień użytkowników w zakresie użytkowania poszczególnych podsystemów SIR oraz funkcji i zasobów programu,
  - 4) wyznaczenie administratora systemu (informatyka) odpowiedzialnego za codzienne, systemowe archiwowanie danych, tworzenie rezerwowych kopii danych, funkcjonowanie serwera i zasilania sprzętu komputerowego i innych urządzeń wspomagających eksploatację systemu informatycznego rachunkowości,
  - 5) sporządzanie kopii przed każdą zmianą wersji podsystemów, a także przed złożoną operacją związaną z ryzykiem utraty lub zakłócenia zawartości zbiorów danych,
  - 6) przekazywanie do przechowywania w budynku ..... kopii zbiorów ksiąg rachunkowych sporządzonych po zamknięciu każdego roku,
  - 7) przechowywanie oprogramowania instalacyjnego, licencji i dokumentacji systemu w zabezpieczonym pomieszczeniu działu informatyki,
  - 8) zapewnienie stosowania możliwie najnowocześniejszych rozwiązań technicznych i programowych w zakresie zabezpieczenia pracy serwera, podtrzymywania zasilania i sprawności sieci informatycznej.
- IX. W jednostce obowiązuje Instrukcja obiegu i kontroli dokumentów. Dokumenty księgowe przekazywane są do archiwum zakładowego. Przekazanie akt odbywa się na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego. Akta są opisane zgodnie z zarządzeniem wewnętrznym kierownika jednostki oraz w sprawie Instrukcji kancelaryjnej, Instrukcji o organizacji i zakresie działania Archiwum oraz Jednolitego rzeczowego wykazu akt. Bieżące dokumenty księgowe w jednostce przechowywane są w archiwum podręcznym księgowości. Dostęp do archiwum oraz możliwości korzystania z jego zasobów określa Instrukcja korzystania z archiwum podręcznego księgowości.

B. Okresy przechowywania zbiorów danych z systemu informatycznego rachunkowości

- I. Okresowemu przechowywaniu podlegają:
- 1) dokumentacja przyjętego sposobu prowadzenia rachunkowości – przez okres nie krótszy niż 5 lat od upływu ich ważności,
  - 2) karty wynagrodzeń pracowników bądź ich odpowiedniki – przez okres wymaganego dostępu do tych informacji wynikający z przepisów emerytalnych, rentowych i podatkowych, nie krócej jednak niż 5 lat (maksymalnie 50 lat),

- 3) księgi rachunkowe, dokumenty inwentaryzacyjne oraz pozostałe dowody księgowo i dokumenty systemu informatycznego rachunkowości – przez okres 5 lat.

Powyższe terminy oblicza się od początku roku następującego po roku obrotowym, którego dane zbiory (dokumenty) dotyczą. Okres przechowywania pozostałej dokumentacji niearchiwalnej liczy się w pełnych latach kalendarzowych, poczynając od 1 stycznia roku następnego po utracie przez te dokumentacje praktycznego znaczenia dla potrzeb jednostki oraz celów kontrolnych.

II. Księgi rachunkowe mają formę zapisów na komputerowych nośnikach danych. Zbiory przechowywane są w sposób należyty i chronione przed niedozwolonymi zmianami, rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Przed umieszczeniem w archiwum testuje się możliwość odtworzenia danych z kopii (kontrola prawidłowości sporządzanych kopii) pod nadzorem informatyka i głównego księgowego.

C. Udostępnianie danych i dokumentów z systemu informatycznego rachunkowości

Udostępnienie sprawozdań finansowych, dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych oraz innych dokumentów z systemu informatycznego rachunkowości może nastąpić:

- 1) na potrzeby wewnętrzne – w siedzibie jednostki do wglądu po uzyskaniu zgody głównego księgowego,
- 2) na zewnątrz – po uzyskaniu pisemnej zgody kierownika jednostki i pozostawieniu pisemnego pokwitowania zawierającego spis wydanych dokumentów.

Źródło: (Szczepankiewicz, 2012, s. 106–108).

Podsumowanie

Problemy zapewnienia bezpieczeństwa zasobów informatycznych rachunkowości powinny być jedną z głównych dziedzin zainteresowania kierownika jednostki. Musi on pamiętać o konieczności skutecznej ochrony przed nieuprawnioną i niekontrolowaną modyfikacją, wprowadzeniem lub usunięciem zapisów księgowych. UoR wychodzi naprzeciw potrzebom jednostek, umożliwiając obecnie bardzo dużą dowolność w kształtowaniu procedur oraz mechanizmów zabezpieczeń zasobów informatycznych rachunkowości z wykorzystaniem najnowszych zdobyczy informatyki.

Ponadto należy mieć na uwadze, że w ostatnich latach większe znaczenie podczas audytu zyskała ocena systemu kontroli wewnętrznej i systemu informatycznego rachunkowości. Audyt obejmuje ocenę ryzyka informatycznego, a także ocenę poprawności oprogramowania, jego funkcjonalnych mechanizmów kontrolnych i algorytmów przetwarzania danych oraz związaną z tym dokumentację. Ponadto audytowana jest dokumentacja ewidencyjna systemu informatycznego rachunkowości, opis systemu ochrony zasobów informatycznych rachunkowości oraz zastosowane zabezpieczenia fizyczno-techniczne, organizacyjno-administracyjne i programowe. Ocenie podlega praktyczne przestrzeganie najważniejszych zasad, m.in.: systematycznego tworzenia re-

zerowych kopii danych, konfiguracji haseł i sposób przydzielania uprawnień dostępu do zasobów oraz sprawowania nadzoru nad służbami informatycznymi i użytkownikami systemu informatycznego rachunkowości. Audytor ocenia również techniczne bezpieczeństwo sprzętu komputerowego oraz posiadanie procedur postępowania w sytuacjach awaryjnych.

Bibliografia

- Dudek, E. (2002a). Dokumentacja ewidencyjna informatycznego systemu przetwarzania danych księgowych w świetle znowelizowanej ustawy o rachunkowości. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 9(65), 28–41.
- Dudek, E. (2002b). Zasady polityki bezpieczeństwa systemu informatycznego rachunkowości a wymagania ustawy o rachunkowości. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 11(67), 5–23.
- Dudek, M. i Szczepankiewicz, E. I. (2009). Rozwój technologii informatycznych a zagrożenia i zarządzanie bezpieczeństwem informacji w przedsiębiorstwach. W: M. Grzybowski i J. Tomaszewski (red.), *Logistyka, komunikacja, bezpieczeństwo: wybrane problemy* (s. 263–274). Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji i Biznesu (WSAiB) im. E. Kwiatkowskiego w Gdyni.
- Kabalski, P. (2009). *Polityka rachunkowości w spółce stosującej MSSF*. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce.
- Szczepankiewicz, E. I. (2012). Praktyka jednostek a polityka rachunkowości w zakresie ochrony zasobów informatycznych rachunkowości. W: M. Wrona i W. Janik (red.), *Polityka rachunkowości w teorii i w praktyce* (s. 91–110). Wydawnictwo KUL.
- Szczepankiewicz, E. I. (2014). Audyt sprawozdań finansowych w środowisku informatycznym. W: W. Gabrusewicz (red.), *Audyt sprawozdań finansowych. Teoria i praktyka* (s. 228–266). Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Szczepankiewicz, E. I. (2016). *Audyt kontroli wewnętrznej rachunkowości w środowisku informatycznym*. Difin.
- Szczepankiewicz, E. I. (2019). *Kontrola zarządcza w jednostkach samorządu terytorialnego. Ocena i doskonalenie procedur kontroli zarządczej w środowisku informatycznym rachunkowości*. CONTACT.
- Ustawa. (2023). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2023r., poz. 120, 295, 1598).
- Ustawa. (2000). Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (Dz.U. Nr 113, poz. 1186).

6. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE ŁADU KORPORACYJNEGO ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/6>

 Joanna Błażyńska

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
joanna.blazynska@ue.poznan.pl

Accounting policy for corporate governance and sustainable development

Abstract

Corporate governance describes the principles, relationships and processes under which an entity is managed and its management bodies are controlled. The aim of the chapter is to assess the accounting policies of listed companies from the point of view of their compliance with good corporate governance practices for sustainable development. Using the source analysis method, the essence and legal basis for shaping corporate governance policy are presented. During the empirical study, five main thematic areas of non-application of corporate governance principles by companies listed on the Warsaw Stock Exchange in the WIG-ESG index were identified: (1) diversity policy towards the management board and the supervisory board, (2) reporting of ESG areas, (3) organization of the general meeting meetings, (4) remuneration of the supervisory board and managerial shares, (5) organization of internal audit.

Keywords: corporate governance, corporate governance policy, sustainable development.

Wprowadzenie

W drugim dziesięcioleciu XXI w. znacząco wzrosło w porównaniu z okresem wcześniejszym zaangażowanie społeczeństwa w kwestie społeczne, środowiskowe i etyczne. Globalizacja jest procesem występującym w gospodarce światowej (zwiększającym współzależność państw, społeczeństw, gospodarek, kultur itd.), ale klimat jest globalny od zawsze (Błażyńska, 2021). Stąd też Unia Europejska (UE) podejmuje intensywne działania na rzecz klimatu i zrównoważonego

Sugerowane cytowanie:

Błażyńska, J. (2024). Polityka rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju. W: M. Remlein i M. Masztalercz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 91–105). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/6>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

rozwoju. W szczególności w 2020 r. UE opublikowała założenia Europejskiego Zielonego Ładu, którego celem jest osiągnięcie w 2050 r. zerowej emisyjności gazów cieplarnianych (Komunikat, 2019). Przełomowym podejściem do raportowania informacji niefinansowych (od 2023 r. określanych raportowaniem zrównoważonego rozwoju) była Dyrektywa 2014/95/UE dotycząca ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności (Dyrektywa, 2014), zastąpiona 14 grudnia 2022 r. przez Dyrektywę 2022/2464 w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (Dyrektywa, 2022). Idea zrównoważonego rozwoju obejmuje w zasadzie wszystkie obszary działalności jednostek, z uwzględnieniem ich wpływu na otoczenie. Już w 2015 r. państwa członkowskie ONZ przyjęły globalne ramy na rzecz przemian w świecie, czyli Agendę 2030, z jej 17 celami zrównoważonego rozwoju.

Od jednostek wymaga się zatem opracowania stosownych polityk obejmujących działania zwłaszcza w obszarze ESG (*environmental, social and corporate governance*), czyli kwestii środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego. ESG pozwala na ustalenie celów strategicznych jednostki w zgodzie z czynnikami środowiskowymi, społecznymi i ładu korporacyjnego poprzez prowadzenie przejrzystej polityki informacyjnej (Cicirko, 2022), np. w odniesieniu do zarobków pracowników bez względu na płeć.

Celem tego rozdziału jest ocena polityki rachunkowości jednostek gospodarczych z punktu widzenia przestrzegania dobrych praktyk ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju. Przybliżono w nim istotę i podstawy prawne polityki ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju oraz obszary i zakres kształtowania tej polityki przez spółki notowane na GPW w Warszawie, a także zweryfikowano stosowanie przez spółki giełdowe dobrych praktyk ładu korporacyjnego. W opracowaniu wskazano na zasadność szerszego rozumienia pojęcia polityka rachunkowości, niż wynika to wprost z ustawy o rachunkowości (dalej UoR) (Ustawa, 1994, art. 3, ust 1 pkt 11).

6.1. Istota i podstawy prawne polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego zrównoważonego rozwoju

Pojęcie *corporate governance* bywa różnie tłumaczone – jako ład korporacyjny, nadzór właścicielski czy też nadzór korporacyjny. Biorąc pod uwagę, że interesariusze coraz częściej oczekują od jednostek odejścia od paradygmatu ładu korporacyjnego opartego na maksymalizacji zysku dla akcjonariuszy na rzecz

paradygmatu zrównoważonego rozwoju (Hart i Zingales, 2022), w niniejszym rozdziale posłużono się określeniem ładu korporacyjnego w kontekście zrównoważonego rozwoju.

Wyrażenie ładu korporacyjnego opisuje ramy zasad, relacji, systemów i procesów, w ramach których władza jest wykonywana i kontrolowana w jednostkach. W literaturze przedmiotu można znaleźć odniesienia do pojęcia „dobry ład korporacyjny” (ASX, 2019; OECD, 2019), tzn. taki, który promuje zaufanie inwestorów do jednostki, co ma kluczowe znaczenie w konkurencji o dostęp do kapitału.

Przestrzeganie dobrych praktyk ładu korporacyjnego, a przez to ujawnianie informacji dotyczących zrównoważonego rozwoju, wpisuje się w teorię legitymizacji i teorię interesariuszy, które wykazują pewne podobieństwa (Deegan i Blomquist, 2006; Michelon i Parbonetti, 2012). Obie zakładają, że jednostka jest częścią systemu społecznego, w którym jednostka i społeczeństwo wpływają na siebie nawzajem. O ile jednak teoria legitymizacji omawia ogólne oczekiwania społeczeństwa, o tyle teoria interesariuszy odnosi się do poszczególnych grup w społeczeństwie.

Dobry ład korporacyjny jest więc narzędziem do wypracowania środowiska zaufania rynkowego, które wspiera rozwój rynku kapitałowego i ułatwia dostęp do kapitału, zwłaszcza na potrzeby finansowania długoterminowych inwestycji. Polityka rachunkowości w zakresie jakości ram ładu korporacyjnego ma istotne znaczenie dla dynamiki i konkurencyjności sektora biznesowego. Ład korporacyjny jest sztuką kierowania i kontrolowania jednostką poprzez równoważenie potrzeb różnych interesariuszy (Junej, 2015). Procesy, procedury i polityki powinny być wdrażane zgodnie z zasadami przejrzystości i odpowiedzialności. Zarządzanie i kierowanie jednostką musi być zgodne ze standardami dotyczącymi etycznego i normatywnego postępowania. Przestrzeganie zasad ładu korporacyjnego ma na celu powstrzymanie jednostki od nieodpowiedzialnych zachowań, które mogłyby godzić w interesariuszy. Polityka rachunkowości w zakresie stosowania zasad ładu korporacyjnego wymaga ujawniania wewnętrznych procesów zarządzania jednostką w sposób przejrzysty, co umożliwi interesariuszom uzyskanie informacji na temat działalności jednostki w zakresach: finansowym, operacyjnym i innych.

Stosowane przez jednostki ramy ładu korporacyjnego ewoluują, ponieważ zmieniają się rynki kapitałowe, a jednostki stają w obliczu nowych wyzwań. Jednostki muszą dostosowywać swoją politykę rachunkowości do tych zmian w celu zachowania skuteczności działania w nowych okolicznościach biznesowych. Zmiany ewolucyjne w podejściu do ładu korporacyjnego mają swoje odzwierciedlenie w szerokim spektrum badań prowadzonych w obszarze ładu korporacyjnego, np. w odniesieniu do analizy mechanizmów ładu korporacyjnego (Kuciński, 2020), wpływu mechanizmów ładu korporacyjnego na społeczną odpowiedzialność jed-

nostek (Och i in., 2016; Legasio i Cucri, 2019), wpływu struktury własnościowej na wyniki finansowe jednostek (Paniagua i in., 2018) czy zakresu stosowania zasad ładu korporacyjnego (Szczepankiewicz i in., 2021, 2022). Należy też wskazać na kompleksowe badania stosowania ładu korporacyjnego w międzynarodowych korporacjach w ostatnich czterech dekadach, z wyodrębnieniem głównych nurtów obecnych i wskazaniem kierunków przyszłych badań (Aguilera i in., 2019).

Skuteczne kształtowanie polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego wymaga zrozumienia właściwości i otoczenia biznesowego jednostki. Jednostki kształtują swoją politykę rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego, uwzględniając zróżnicowane czynniki, np. wielkość jednostki, specyfikę branży, uwarunkowania historyczne czy kulturę organizacyjną. Ważną zasadą wdrażania polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego jest stosowanie się jednostki do wymaganych w danej sytuacji ram prawnych i regulacyjnych, zgodnie z zasadą praworządności, przy skutecznym ich nadzorze i egzekwowaniu.

Dyrektywa 2013/34/UE w art. 20 zobligowała jednostki, których zbywalne papiery wartościowe są dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym, do ujęcia w ramach sprawozdania z działalności wyodrębnionej części w postaci oświadczenia o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego. Jednostki sporządzają takie oświadczenie zgodnie z zasadą *comply or explain*, która zobowiązuje je do ujawnienia i wyjaśnienia, w jakim zakresie odstąpiły od stosowania przyjętego kodeksu ładu korporacyjnego (Dyrektywa, 2013; Zalecenie, 2014). To elastyczne podejście do raportowania kwestii ładu korporacyjnego pozwala jednostce, a w praktyce zarządowi i radzie nadzorczej spółek, na indywidualne kształtowanie polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego i niepublikowanie informacji, które jednostka uznaje za niezasadne. Jednostki, odstępując od stosowania konkretnych zasad ładu korporacyjnego w oświadczeniu o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego, powinny jednoznacznie (Zalecenie, 2014, pkt 8):

- określić, od jakich zasad jednostka odstąpiła,
- opisać przyczyny odstępstwa od stosowania zasady,
- opisać, w jaki sposób podjęto decyzję o odstępstwie od zasady,
- podać ewentualny czas odstępstwa od zasady,
- opisać środki podjęte zamiast przestrzegania zasady.

W ustawodawstwie polskim obowiązek sporządzania oświadczenia o stosowaniu ładu korporacyjnego w ramach sprawozdania z działalności przez spółki, których papiery wartościowe zostały dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym, wynika z art. 49 pkt 2a UoR (Ustawa, 1994). Kwestie związane ze sporządzaniem oświadczenia o stosowaniu ładu korporacyjnego zostały również ujęte w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 9. Sprawozdanie z działalności w części VII.

6.2. Obszary i zasady kształtowania polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego przez spółki notowane na GPW w Warszawie

GPW w Warszawie opracowała własny zbiór zasad ładu korporacyjnego dla emitentów akcji notowanych na Głównym Rynku GPW. Pierwsza jego wersja powstała w 2002 r. pod nazwą *Dobre praktyki w spółkach publicznych 2002*. Dynamiczne zmiany na rynkach kapitałowych wymusiły nowelizację zasad ładu korporacyjnego po trzech latach i opracowanie *Dobrych praktyk w spółkach publicznych 2005*. Kolejna nowelizacja zasad ładu korporacyjnego została wydana w 2016 r. pod nazwą *Dobre praktyki spółek notowanych na GPW 2016 (Dobre praktyki, 2016)*. *Dobre praktyki 2016* obejmowały sześć zasad podstawowych, w ramach których ujęto 20 rekomendacji i 67 zasad szczegółowych.

Z przeprowadzanych badań naukowych (Błażyńska, 2020; Szczepankiewicz i in., 2021, 2022) wynika, że niektóre spółki nie przykładały należytej wagi do kwestii zapewnienia wysokich standardów ładu korporacyjnego. Komitet ds. Ładu Korporacyjnego, ciało doradcze przy GPW w Warszawie w 2019 r., na podstawie podobnych wniosków wskazał kluczowe aspekty skutecznego nadzoru w spółkach publicznych w zakresie (Stanowisko, 2019):

- monitorowania efektywności systemów i funkcji wewnętrznych,
- corocznej weryfikacji skuteczności i rozwiązań funkcjonujących w spółce,
- dbałości o odpowiednio wysokie kompetencje członków rady nadzorczej,
- weryfikacji oświadczeń o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego,
- odpowiedzialności członków rad nadzorczych.

Po dokonaniu krytycznej rewizji *Dobrych praktyk 2016* i uwzględniając cele zrównoważonego rozwoju, opracowano *Dobre praktyki spółek notowanych na GPW 2021 (Dobre praktyki 2021 obowiązuje od 1 lipca 2021)*.

W *Dobrych praktykach 2021*, w porównaniu do wersji wcześniejszej:

- utrzymano układ sześciu zasad podstawowych, ale zrezygnowano z rekomendacji,
- zmniejszono liczbę zasad szczegółowych z 70 do 62,
- wprowadzono zagadnienia z obszaru ESG, np. kwestie ochrony klimatu, zrównoważonego rozwoju, różnorodności w składzie organów spółek i równości wynagrodzeń.

W stosunku do zasad *Dobre praktyki 2021* nadal obowiązuje zasada *comply or explain*. We wprowadzeniu do *Dobrych praktyk 2021* podkreślono, że

w przypadku odstępstwa od jakiegokolwiek zasady ładu korporacyjnego spółka jest zobowiązana do wyjaśnienia okoliczności i przyczyn takiego stanu rzeczy, przy czym wyjaśnienia te powinny być na tyle wyczerpujące, by:

- rzeczowo wyjaśniały powody niestosowania danej zasady,
- pozwoliły na dokonanie oceny podejścia spółki do kwestii stosowania zasad *Dobrych praktyk 2021* i dbałości o wysoki poziom ładu korporacyjnego.

Za politykę rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego odpowiada spółka reprezentowana przez zarząd przy współpracy z radą nadzorczą.

Raportowanie zasad stosowania ładu korporacyjnego odbywa się w ramach szczególności zasad podstawowych:

- polityka informacyjna i komunikacja z inwestorami (7 zasad szczegółowych) – spółka powinna dbać o należytą komunikację z interesariuszami w drodze przejrzystej i rzetelnej polityki informacyjnej;
- zarząd i rada nadzorcza (11 zasad szczegółowych) – spółki powinny stosować politykę różnorodności w składzie zarządu i rady nadzorczej, wprowadzono zasadę niełączenia funkcji przewodniczącego rady nadzorczej z funkcją przewodniczącego komitetu audytu;
- systemy i funkcje wewnętrzne (10 zasad szczegółowych) – spółka powinna posiadać sprawnie działające systemy kontroli wewnętrznej, zarządzania ryzykiem oraz nadzoru zgodności z prawem i funkcji audytu wewnętrznego;
- walne zgromadzenie i relacje z akcjonariuszami (14 zasad szczegółowych) – spółka powinna zapewnić akcjonariuszom możliwość aktywnego udziału w walnym zgromadzeniu, które powinno obradować z poszanowaniem praw wszystkich akcjonariuszy;
- konflikt interesów i transakcje z podmiotami powiązanymi (7 zasad szczegółowych) – spółki powinny wdrożyć przejrzyste procedury zarządzania konfliktami interesów oraz zawierania transakcji z podmiotami powiązanymi;
- wynagrodzenia (5 zasad szczegółowych) – spółki powinny przyjąć politykę wynagrodzeń, której zasady powinny być przejrzyste, sprawiedliwie, spójne i niedyskryminujące.

Polityka rachunkowości spółek w zakresie ładu korporacyjnego powinna zatem obejmować przynajmniej polityki: informacyjną, różnorodności, sprawności działania kontroli i funkcji wewnętrznych, konfliktów wewnętrznych, transakcji z podmiotami powiązanymi, wynagrodzeń.

6.3. Polityka rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego spółek notowanych na GPW w indeksie WIG-ESG

W celu oceny polityki rachunkowości spółek akcyjnych notowanych na GPW w Warszawie w indeksie WIG-ESG w zakresie raportowania zasad ładu korporacyjnego i przestrzegania zasady *comply or explain* przyjęto następujące etapy badania:

- ustalenie wykazu spółek akcyjnych notowanych na GPW w Warszawie w indeksie WIG-ESG na dzień wyboru próby badawczej, tj. na 15 maja 2023 r., oraz ustalenie udziału poszczególnych sektorów i branż w próbie;
- sformułowanie pytań badawczych dotyczących kształtowania polityki rachunkowości w zakresie stosowania przez spółki *Dobrych praktyk spółek notowanych na GPW 2021*, z uwzględnieniem zasady *comply or explain*;
- analiza oświadczeń o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego spółek notowanych w indeksie WIG-ESG za rok 2022.

Próba badawcza została ustalona na dzień 15 maja 2023 r. i objęła 60 spółek notowanych na GPW w Warszawie z indeksu WIG-ESG. WIG-ESG jest publikowany na podstawie wartości portfela akcji spółek uznawanych za odpowiedzialne społecznie, tj. przestrzegających zasad biznesu, w szczególności w zakresie kwestii środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego.

Tabela 6.1. Spółki akcyjne notowane na GPW w Warszawie z WIG-ESG

Nazwa	Ticker	Branża	Udział w portfelu (w %)
PKOBP	PKO	100–110 banki	9,544
PKNORLEN	PKN	200–210 paliwa i gaz	8,979
PZU	PZU	100–120 firmy ubezpieczeniowe	8,674
DINOPL	DNP	600–620 sieci handlowe	6,214
LPP	LPP	500–520 odzież i kosmetyki	5,641
ALLEGRO	ALE	600–660 handel internetowy	5,573
PEKAO	PEO	100–110 banki	5,114
SANPL	SPL	100–110 banki	4,613
KGHM	KGH	300–320 górnictwo	4,257
CDPROJEKT	CDR	600–650 gry	3,341
PEPCO	PCO	600–620 sieci handlowe	2,661
INGBSK	ING	100–110 banki	2,238

cd. tabeli 6.1

Nazwa	Ticker	Branża	Udział w portfelu (w %)
MBANK	MBK	100–110 banki	2,122
KETY	KTY	300 - 330 hutnictwo	2,032
INTERCARS	CAR	500–540 motoryzacja	1,968
KRUK	KRU	100–160 Wierzytelności	1,932
ORANGEPL	OPL	800–810 telekomunikacja	1,847
ACCECOPOL	ACP	800–820 Informatyka	1,656
CYFRPLAST	CPS	800–810 telekomunikacja	1,618
PGE	PGE	200–220 energia	1,571
BUDIMEX	BDX	400–410 Budownictwo	1,377
MILLENNIUM	MIL	100–110 banki	1,088
HANDLOWY	BHW	100–110 banki	1,025
ALIOR	ALR	100–110 banki	0,966
BENEFIT	BFT	600–630 rekreacja i wypoczynek	0,899
CCC	CCC	500–520 odzież i kosmetyki	0,850
LIVECHAI	LVC	800–820 Informatyka	0,785
WIRTUALNA	WPL	600–640 media	0,721
TAURONPE	TPE	200–220 energia	0,612
DEVELIA	DVL	100–140 nieruchomości	0,541
11BIT	11B	600 - 650 gry	05,40
JSW	JSW	300–320 górnictwo	0,539
DOMDEV	DOM	100–140 nieruchomości	0,532
PEP	PEP	200–220 energia	0,493
CIECH	CIE	300–310 chemia	0,493
ENEA	ENA	200–220 energia	0,468
NEUCA	NEU	700–740 dystrybucja leków	0,462
EUROCASH	EUR	600–620 sieci handlowe	0,453
XTB	XTB	100–130 rynek kapitałowy	0,430
HUUGE	HUG	600–650 gry	0,420
ASBIS	ASB	600 - 610 handel hurtowy	0,419
AMREST	EAT	600–630 rekreacja i wypoczynek	0,415
GRUPRACUJ	GPP	600 - 620 media	0,413
GPW	GPW	100–130 rynek kapitałowy	0,377
GRUPAAZOTY	ATT	300–310 chemia	0,367

cd. tabeli 6.1

Nazwa	Ticker	Branża	Udział w portfelu (w %)
AUTOPARTIN	APR	500–540 motoryzacja	0,364
COMARCH	CMR	800–820 Informatyka	0,328
SELVITA	SLV	700 - 750 biotechnologia	0,319
GRENEVIA	GEA	400–420 przemysł elektromaszynowy	0,282
STSHOLDING	STH	600 - 650 gry	0,235
KERNER	KER	500–510 artykuły spożywcze	0,226
MOBRUK	MBR	400 - 410 budownictwo	0,212
TSGAMES	TEN	600–650 gry	0,169
PKPCARGO	PKP	400 - 430 transport i logistyka	0,130
BOGDANKA	LWB	300–320 górnictwo	0,120
ZEPAK	ZEP	200–220 energia	0,095
DATAWALK	DAT	800–820 Informatyka	0,080
MABION	MAB	700–730 produkcja leków	0,062
BUMECH	BMC	400–420 przemysł elektromaszynowy	0,054
MERCATOR	MRC	700–720 sprzęt i materiały medyczne	0,045

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GPW w Warszawie na dzień 15.05.2023 r.

Spółki z próby badawczej przynależą do 8 podstawowych sektorów gospodarki i 27 branż. Na podstawie analizy tabeli 6.1 można wskazać na następujący udział branż w poszczególnych sektorach:

- finanse (14 spółek) – 8 banków, 1 spółka ubezpieczeniowa, 2 spółki z branży rynek kapitałowy, 2 z nieruchomości i 1 z branży wierzycielności;
- paliwa i energia (6 spółek) – 1 z branży paliwa i gaz oraz 5 z branży energia;
- chemia i surowce (6 spółek) – 2 z branży chemia, 3 z górnictwa i 1 z hutnictwa;
- produkcja przemysłowa i budowlano-montażowa (5 spółek) – po 2 z branży budownictwo i przemysł elektromaszynowy i 1 z transportu i logistyki;
- dobra konsumpcyjne (5 spółek) – 1 z branży artykuły spożywcze oraz po 2 z branży odzież i kosmetyki oraz motoryzacja;
- handel i usługi (15 spółek) – 6 z branży gry, 4 z branży sieci handlowe, 2 z sektora rekreacja i wypoczynek, po 1 z branż handel hurtowy, media oraz handel internetowy;
- ochrona zdrowia (3 spółki) – po 1 z branż sprzęt i materiały medyczne, produkcja leków, dystrybucja leków;
- technologie (6 spółek) – 2 z branży telekomunikacja i 4 z informatyki.

Procentowe ujęcie spółek z próby badawczej zaprezentowano w tabeli 6.2.

Tabela 6.2. Procentowe ujęcie spółek z próby badawczej z podziałem na sektory gospodarki

Sektor gospodarki	Udział procentowy
100 – finanse	23
200 – paliwa i chemia	10
300 – chemia i surowce	10
400 – produkcja przemysłowa i budowlano-montażowa	8,5
500 – dobra konsumpcyjne	8,5
600 – handel i usługi	25
700 – ochrona zdrowia	5
800 – technologie	10

Źródło: Opracowanie własne.

Podsumowując, WIG-ESG jest najliczniej prezentowany przez sektory handel i usługi (15 spółek) oraz finanse (14 spółek).

Po wstępnej analizie próby badawczej postawiono następujące pytania badawcze:

- w jakim zakresie spółki uznawane za odpowiedzialne społecznie z WIG-ESG odstępują od stosowania *Dobrych praktyk 2021*?
- czy zgodnie z zasadą *comply or explain* badane spółki rzeczowo wyjaśniają powody niestosowania danej zasady?

Podczas badania dokonano analizy 60 oświadczeń o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego spółek notowanych na GPW w indeksie WIG-ESG, za 2022 r. Po ich analizie wyłączono z badania spółkę PCO, która ujawniła odstępstwa od stosowania zasad ładu korporacyjnego zgodnie z kodeksem holenderskim.

Odnosząc się do pierwszego pytania badawczego, ustalono, że 8 spółek z próby badawczej deklaruje stosowanie wszystkich zasad ładu korporacyjnego *Dobrych praktyk 2021*. Są to spółki z sektorów:

- finanse – PKO, SPL, KRU, MIL, BHW;
- paliwa i energia – PKN;
- dobra konsumpcyjne – CCC;
- handel i usługi – ALE.

Odstąpienia od stosowania zasad ładu korporacyjnego, zgodnie z *Dobrymi praktykami 2021* przez spółki z WIG-ESG, dotyczyły 50 zasad (z łącznej puli 62 zasad), z których można wskazać 12 o istotności powyżej 20% (tabela 6.3).

Tabela 6.3. Ujęcie procentowe odstępiania od stosowania zasad ładu korporacyjnego spółek z WIG-ESG zgodnie z *Dobrymi praktykami 2021*

Zasada	Założenia zasady	Udział procentowy odstępiania
2.1	Spółka posiada politykę różnorodności wobec zarządu oraz rady nadzorczej, określającą cele i kryteria różnorodności. W obszarze płec należy zapewnić udział mniejszości w danym organie spółki na poziomie nie niższym niż 30%	75
2.2	Osoby podejmując decyzję w sprawie wyboru członków zarządu i rady nadzorczej zapewniają różnorodność, o której jest mowa w 2.1	73
2.11.6	Raz w roku rada nadzorcza przedstawia walnemu zgromadzeniu sprawozdanie na temat stopnia realizacji polityki różnorodności, w odniesieniu do zarządu i rady nadzorczej	47
1.4.2	Spółka na stronie internetowej zamieszcza informacje w obszarze ESG, w tym przedstawia wartość wskaźnika równości wynagrodzeń wypłacanych jej pracownikom oraz przedstawia informacje o działaniach podjętych w celu likwidacji ewentualnych nierówności	42
1.4.1	Spółka na stronie internetowej zamieszcza informacje w obszarze ESG, w tym wyjaśnia, w jaki sposób w procesach decyzyjnych uwzględniane są kwestie związane ze zmianą klimatu, wskazując na wynikające z tego ryzyka	41
4.1	Spółka powinna umożliwić akcjonariuszom udział w walnym zgromadzeniu przy wykorzystaniu komunikacji elektronicznej (e-walnej) o ile jest to uzasadnione	39
1.3.1	W ramach strategii biznesowej w obszarze ESG, spółki uwzględniają zagadnienia środowiskowe, zawierające mierniki i ryzyka związane ze zmianami klimatu i zagadnienia zrównoważonego rozwoju	36
1.3.2	W ramach strategii biznesowej obszar ESG obejmuje sprawy społeczne i pracownicze, m.in. dotyczące podejmowanych i planowanych działań na rzecz zapewnienia równouprawnienia płci, należytych warunków pracy, poszanowania praw pracowników, czy też dialogu ze społecznościami lokalnymi	29
6.3	Jeżeli w spółce jednym z programów motywacyjnych jest program opcji menedżerskich, to realizacja programu powinna być uzależniona od spełnienia przez uprawnionych, w przeciągu 3 lat, z góry wyznaczonych realnych i odpowiednich celów	29
3.6	Kierujący audytem wewnętrznym podlega organizacyjnie prezesowi zarządu, a funkcjonalnie przewodniczącemu komitetu audytu lub przewodniczącemu rady nadzorczej, jeśli rada pełni funkcję komitetu audytu	27
6.4	Rada nadzorcza realizuje swoje zadania w sposób ciągły, dlatego wynagrodzenie członków rady nie może być uzależnione od liczby odbytych posiedzeń	24
4.3	Spółka zapewnia powszechnie dostępną transmisję obrad walnego zgromadzenia w czasie rzeczywistym	22

Źródło: Opracowanie własne.

W dalszej części badania skupiono się na wyjaśnieniach odstępstw od stosowania zasad ładu korporacyjnego przez spółki. Można wskazać pięć obszarów odstępstw:

- (1) Polityka różnorodności wobec zarządu oraz rady nadzorczej (2.1, 2.2, 2.11.6),
- (2) Raportowanie obszarów ESG (1.3.1, 1.3.2, 1.4.1, 1.4.2),
- (3) Organizacja walnego zgromadzenia (4.1, 4.3),
- (4) Wynagrodzenia rady nadzorczej i akcje menedżerskie (6.3, 6.4),
- (5) Organizacja audytu wewnętrznego (3.6).

ad. (1) Zasady 2.1 i 2.2 nie stosuje odpowiednio 75% i 73% spółek. Odstępstwa od zasady 2.11.6 są konsekwencją niestosowania 2.1 i 2.2. Można wskazać na trzy nurty wyjaśnień niestosowania wskazanych zasad:

- spółki nie posiadają sformalizowanej polityki różnorodności wobec zarządu oraz rady nadzorczej; mimo to niektóre spółki zaznaczają, że zwracają uwagę na budowanie zróżnicowanego składu organów zarządczych, uwzględniając kompetencje i doświadczenie ich członków (niezależnie od wieku, płci, czy innych cech);
- spółki wskazują, że kształtując składy organów spółek, stosują politykę różnorodności, zachowując równocześnie obiektywizm i kierując się kryteriami merytorycznymi, takimi jak kierunek wykształcenia, doświadczenie zawodowe, specjalistyczna wiedza; te kryteria obiektywnie kolidują ich zdaniem z zapewnieniem udziału mniejszości w organach spółek na poziomie 30%;
- ze względu na kadencyjność organów spółki wprowadzenie kryterium 30% udziału mniejszości w zarządzie i rady nadzorczej wymaga czasu, ale spółki deklarują osiągnięcie tego celu (*Dobre praktyki 2021* obowiązują od 1 lipca 2021r.).

Przy tak wysokim odstępstwie od stosowania zasad z zakresu różnorodności można dojść do wniosku, że problem niekoniecznie tkwi w konflikcie między różnorodnością a kompetencjami członków organów, jak uważa część spółek, ale w mentalności osób mających wpływ na kształtowanie tych organów.

ad. (2) *Dobre praktyki 2021* wprowadziły zasady ładu korporacyjnego z zakresu ESG. Spółki, opracowując swoją politykę rachunkowości, nie miały wcześniej obowiązku raportowania kwestii ESG, chyba że podlegały dyrektywie 2014/95/UE. Należy podkreślić, że spółki będą musiały opracować politykę ESG z powodu nie tylko wymogów *Dobrych praktyk 2021*, ale także dyrektywy 2022/2464, czyli dyrektyw CSRD. Spółki w wyjaśnieniach dotyczących niestosowania zasad 1.3.1 (36%), 1.3.2 (29%), 1.4.1 (41%) i 1.4.2 (42%) wskazują, że pracują nad zdefiniowaniem strategii ESG bądź jej zmianą, tak aby uwzględniała mierzalne cele środowiskowe, społeczne i pracownicze. Można zatem przyjąć, że niestosowanie wskazanych zasad ma charakter przejściowy.

ad. (3) W zakresie zasad 4.1 (39%) i 4.3 (22%), tj. organizacji walnego zgromadzenia z wykorzystaniem komunikacji elektronicznej oraz zapewnienia powszechnej transmisji obrad walnego zgromadzenia, spółki, odstępując od tych zasad, wskazują, że zapewnienie infrastruktury technicznej będzie pociągać koszty niewspółmierne do potencjalnego zainteresowania taką możliwością ze strony akcjonariuszy. Niemniej spółki deklarują rozważenie wprowadzenia zmian w omawianych zakresach, jeżeli taką potrzebę zgłoszą akcjonariusze. Taka argumentacja nie jest przekonująca. Okres pandemii nauczył zarówno spółki, jak i interesariuszy komunikacji elektronicznej. Można też przyjąć, że spółki mają dostęp do narzędzi komunikacji, które nie generują wysokich kosztów. Innym z argumentów odstąpienia od zasad 4.1 i 4.3 jest tzw. czynnik techniczny, tj. obawa, że problemy z łączem internetowym mogą zaburzyć prace walnego zgromadzenia oraz wywołać wątpliwości co do skuteczności uchwał. Skoro jednak sejm i senat w czasie pandemii mogły skutecznie uchwalać prawo online, ten argument również nie wydaje się zasadny.

ad. (4) Spółki nie stosują zasad 6.3 (29%) i 6.4 (24%) dotyczących wynagrodzenia rady nadzorczej i akcji menedżerskich, powołując się na swoją politykę wynagrodzeń.

ad. (5) Odnośnie do zasady 3.6 (27%), dotyczącej zależności kierującego audytem wewnętrznym w strukturze organizacyjnej spółki, odstępstwo od *Dobrych praktyk 2021* spółki tłumaczą własną strukturą organizacyjną dopasowaną do specyfiki organizacji.

Podsumowanie

W rozdziale przedstawiono obszary kształtowania polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego z uwzględnieniem działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Rynki kapitałowe potrzebują dobrych praktyk ładu korporacyjnego, które powinny być dostosowane do oczekiwań interesariuszy. Próba badawcza obejmowała spółki giełdowe z WIG-ESG, a zatem spółki deklarujące wrażliwość na kwestie społeczne, środowiskowe i ładu korporacyjnego. Stąd też otrzymane wyniki z przeprowadzonego badania należy uznać za zaskakujące, zwłaszcza w kształtowaniu polityki rachunkowości w obszarach ESG.

Spółki z WIG-ESG teoretycznie deklarują chęć stosowania wszystkich zasad ładu korporacyjnego, ale tylko osiem spółek, czyli 14% z próby badawczej, robi to w 100%. Wyodrębniono pięć głównych obszarów tematycznych nieuwzględniania w polityce rachunkowości zasad ładu korporacyjnego. Po ich analizie można je ująć w dwa nurty odstąpienia od zasad ładu korporacyjnego w kształtowaniu polityki rachunkowości. Pierwszy nurt (obszary (1) i (2)) wiąże się

z niedostosowaniem polityki rachunkowości spółek do zalecanych przez *Dobre praktyki 2021* zasad ładu korporacyjnego, zwłaszcza w zakresie raportowania kwestii ESG. Drugi nurt (obszary (3), (4) i (5)) jest związany z niechęcią spółek do weryfikacji swojej polityki rachunkowości w zakresie organizacji walnego zgromadzenia, wynagrodzeń zarządu i rady nadzorczej oraz organizacji audytu wewnętrznego. Zauważalny jest zatem konserwatyzm zarządów spółek w kształtowaniu polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego i niechęć do wprowadzania zmian, które są oczekiwane przez interesariuszy w duchu zrównoważonego rozwoju.

Bibliografia

- Aguilera, R. V., Marano, V. i Haxhi, I. (2019). International corporate governance: A review and opportunities for future research. *Journal of International Business Studies*, 50, 457–498.
- ASX. (2019). *Corporate governance principles and recommendations*. ASX Corporate Governance Council. <https://www.asx.com.au/documents/asx-compliance/cgc-principles-and-recommendations-fourth-edn.pdf>
- Błażyńska, J. (2020). Raportowanie ładu korporacyjnego zgodnie z SIN na GPW w Warszawie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 3(987), 87–105.
- Błażyńska, J. (2021). Raportowanie informacji środowiskowych przez spółki notowane na GPW w indeksie ESG. W: M. Gierusz, J. Błażyńska, S. Hońko i M. Rówińska-Král. *Wybrane aspekty sprawozdawczości finansowej w czasach pandemii i kryzysu gospodarczego* (s. 201–248). Wydawnictwo IUS PUBLICOM.
- Cicirko, M. (2022). Znaczenie czynników środowiskowego, społecznego i ładu korporacyjnego (ESG) we współczesnej gospodarce. Percepcja inwestycji ESG wśród studentów uczelni ekonomicznej. *Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka*, 1, 117–139.
- Deegan, C. i Blomquist, C. (2006). Stakeholder influence on corporate reporting: An exploration of the interaction between WWF-Australia and Australian minerals industry. *Accounting, organizations and Society*, 31(4–5), 343–372.
- Dobre praktyki*. (2016). *Dobre praktyki spółek notowanych na GPW 2016*. https://www.gpw.pl/pub/GPW/files/PDF/GPW_1015_17_DOBRE_PRAKTYKI_v2.pdf
- Dyrektywa. (2013). Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (Dz. Urz. UE L 182/19 z 29.06.2013 r.).
- Dyrektywa. (2014). Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże spółki i grupy (Dz. Urz. UE L 330/1 z 15.11.2014).
- Dyrektywa. (2022). Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE,

- dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (Dz. Urz. UE L 322/15 z 16.12.2022).
- Hart, O. i Zingales, L. (2022). The corporate governance. *University Business Law Review*, 1, 1.
- Junej, P. (2015). *What is good corporate governance? Management study giude*. <https://www.managementstudyguide.com/what-is-good-corporate-governance.htm>
- Komunikat. (2014). Komunikat Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 30 kwietnia 2014 w sprawie ogłoszenia uchwały Komitetu Standardu Rachunkowości w sprawie przyjęcia Krajowego Standardu Rachunkowości nr 9 „Sprawozdanie z działalności” (Dz. U. z 2014 r., poz. 17).
- Komunikat. (2019). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejski Zielony Ład. COM 640.
- Kuciński, A. (2020). An analysis of mechanisms of corporate governance in companies with the Treasury shareholding as seen in the example of companies of the energy sector listed on the Warsaw Stock Exchange. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*, 1, 79–91.
- Legasio, V. i Cucri, N. (2019). Corporate governance and environmental social governance disclosure: A meta-analytical review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26, 710–711.
- Michelon, G. i Parbonetti, A. (2012). The effect of corporate governance on sustainable disclosure. *Journal of Management & Governance*, 16, 477–509.
- Och, W.-Y., Chang, Y. K. i Kim, T.-Y. (2016). Complementary or substitutive effects? Corporate governance mechanism and corporate social responsibility. *Journal of Management*, 44, 2716–2739.
- OECD. (2019). *Corporate governance factbook*. <https://www.oecd.org/daf/ca/OECD-Corporate-Governance-Factbook-2019.pdf>
- Paniagua, J., Rivelles, R. i Sapena, J. (2018). Corporate governances in companies with the treasury and board structure. *Journal of Business Research*, 89, 229–234.
- Stanowisko. (2019). Stanowisko Komitetu ds. Ładu Korporacyjnego. https://www.gpw.pl/pub/GPW/files/PDF/Stanowisko_Komitetu_ds_Ladu%20Korporacyjnego_26_06_2019.pdf
- Szczepankiewicz, E., Błażyńska, J. i Zaleska, B. (2021). Comply or explain principle in the context of corporate governance in companies listed at the Warsaw Stock Exchange. *European Research Studies Journal*, 24, 1, 281–310.
- Szczepankiewicz, E. I., Błażyńska, J., Zaleska, B., Ullah, F. i Loopesko, W. E. (2022). Compliance with corporate governance principles by energy companies compared with all companies listed on the Warsaw Stock Exchange. *Energies*, 15, 1–28.
- Ustawa. (1994). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r., poz. 120, 295).
- Zalecenie. (2014). Zalecenie Komisji z dnia 9 kwietnia 2014 r. w sprawie jakości sprawozdawczości dotyczącej ładu korporacyjnego (podejście „przestrzegaj lub wyjaśnij”) (Dz. Urz. UE L109/43 z 12.04.2014).

7. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W ZAKRESIE UJAWNIENÍ DOTYCZĄCYCH ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/7>

 Ewa Róžańska

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
ewa.rozanska@ue.poznan.pl

 Łukasz Matuszak

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
lukasz.matuszak@ue.poznan.pl

Accounting policy for sustainability disclosures

Abstract

The purpose of this chapter is to examine the issue of accounting policy relating to non-financial statements and sustainability reports in the theoretical and practical context, and in particular to redefine it, compare its formulation by EU directives (NFRD and CSRD), evaluate its current implementation on the basis of the NFRD and identifying the challenges of updating it in the light of CSRD among Polish companies listed on the Warsaw Stock Exchange. The following research methods were used to achieve the purpose formulated in this way: terminological analysis, comparative analysis of regulations and analysis of the content of source documents. The research sample covered 258 reports (statements) on non-financial information for 2020 and 2021 published by 129 companies. It was found that both directives allow for some freedom of choice regarding the extent and place of disclosures, although the requirements of the NFRD in these areas are much more flexible. Companies willingly use the solutions allowed by the NFRD relating to the use of various standards, including own standards and two options for placing information (in the management report or in a separate report). In addition, the vast majority of companies applied selected standards on a continuous basis and consistently made disclosures in the same place. 10% of companies did not comply with the obligation to disclose information on the applied standards. The companies, along with the replacement of the current regulations by the CSRD, will be obliged to apply the ESRS and thus will face the challenge of developing, applying and disclosing the policy and its changes adopted in the preparation and presentation of the sustainability report. It will be a great difficulty to implement the adopted principles in a relatively short time, especially for companies without experience in using a comprehensive reporting methodology. The study was limited by the short time horizon and the narrowing of the sample to Polish companies. The chapter contributes to filling a significant gap in the accounting literature in three ways: by redefining the concept of accounting policy, providing empirical evidence on the current state of translating

Sugerowane cytowanie:

Róžańska, E. i Matuszak, Ł. (2024). Polityka rachunkowości w zakresie ujawnień dotyczących zrównoważonego rozwoju. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 106–119). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/7>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

the macro-policy created by the NFRD into micro-policies of companies and identifying challenges for these companies related to shaping (selecting, applying and disclosing) of their internal policies in the context of the upcoming changes introduced by CSRD. The study therefore has theoretical implications that contribute to the emerging debate on accounting policies in the area of non-financial disclosures regarding sustainability. The results of the study also have practical implications for preparers of reporting policy in this area, as well as implications for future research on the determinants and potential impacts of the adopted policy.

Keywords: NFRD, CSRD, ESRS, sustainability disclosures, non-financial reporting, accounting policies.

Wprowadzenie

Obecnie sprawozdawczość dotycząca zrównoważonego rozwoju jest uzupełnieniem sprawozdawczości finansowej, ponieważ zaspokaja dodatkowe potrzeby różnych interesariuszy związane z informacjami o osiągnięciach jednostki w obszarze ładu korporacyjnego oraz jej wpływem na środowisko i społeczeństwo. Są to informacje niefinansowe, które pozwalają decydentom na pełniejszą ocenę wyników jednostki (Róžańska, 2022b). Wraz z nałożeniem przez regulacje prawne obowiązku raportowania takich informacji przez duże jednostki zainteresowania publicznego z krajów UE pojawiła się potrzeba przyjęcia i ujawnienia odpowiedniej polityki w zakresie ich przygotowania i prezentacji. Standardy rachunkowości IFRS (International Financial Reporting Standards) wymagają od jednostek opracowania, stosowania i ujawnienia polityki rachunkowości przyjętej przez jednostkę przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdania finansowego. Natomiast przepisy dotyczące rachunkowości w postaci dyrektyw UE (Non-Financial Reporting Directive, NFRD, i Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD), choć podają pewne analogiczne wymagania w odniesieniu do sprawozdania niefinansowego, a w szczególności do sprawozdania zrównoważonego rozwoju, to wprost nie nazywają tych czynności polityką rachunkowości. Mimo to można zakładać, że jednostki zobligowane do ujawnień niefinansowych (dotyczących zrównoważonego rozwoju) prowadzą i będą prowadzić politykę w tym obszarze.

Polityka rachunkowości od dawna jest przedmiotem zainteresowania akademików i praktyków skupiających się głównie na jej definiowaniu, celach, elementach składowych, determinantach i skutkach zastosowania w różnych obszarach rachunkowości i typach organizacji (np. Remlein i in., 2021; Stępień, 2021; Mikulska, 2012; Wrona i Janik, 2012). Aczkolwiek do tej pory nie podjęto szerszej dyskusji i badań nad tym problemem w obszarze ujawnień niefinansowych dotyczących zrównoważonego rozwoju.

Celem niniejszego rozdziału jest zatem zbadanie zagadnienia polityki rachunkowości odnoszącej się do sprawozdania niefinansowego i sprawoz-

dania zrównoważonego rozwoju w kontekście teoretycznym i praktycznym, a w szczególności ponowne jej zdefiniowanie, porównanie z dyrektywą UE (NFRD i CSRD), dokonanie oceny jej obecnej implementacji na podstawie NFRD, a także zidentyfikowanie wyzwań jej aktualizacji w świetle CSRD wśród polskich spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW).

W rozdziale dokonano analizy terminologicznej, w wyniku której zaproponowano rozszerzenie pojęcia polityki rachunkowości o zasady i praktyki ukierunkowane na realizację celu sprawozdawczości niefinansowej (sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju). Następnie poddano analizie porównawczej makropolityki ustanowionej przez organy regulacyjne UE w NFRD i CSRD, prowadzącej do zidentyfikowania podobieństw i różnic w elementach składowych tych polityk. Następnie przeprowadzono analizę treści materiałów źródłowych – oświadczeń (sprawozdań) na temat informacji niefinansowych, która pozwoliła ustalić aktualny stan przełożenia makropolityki tworzonej przez NFRD na mikropolityki badanych jednostek w obszarze sprawozdawczości niefinansowej za lata 2020 i 2021, a także wskazać wyzwania stojące przed tymi jednostkami związane z kształtowaniem (wyborem, stosowaniem i ujawnianiem) ich wewnętrznych polityk w kontekście nadchodzących zmian wprowadzonych przez CSRD, czyli w obszarze sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju za lata 2024 i późniejsze.

W dalszej części rozdziału zdefiniowano politykę rachunkowości, przedstawiono makropolityki wynikające z regulacji dyrektyw UE, zbadano wdrażanie mikropolityki na podstawie NFRD przez spółki oraz zwrócono uwagę na wyzwania związane ze zmianą tej mikropolityki w świetle nadchodzącej CSRD.

7.1. Definiowanie polityki rachunkowości a cele sprawozdawczości niefinansowej i sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju

Pojęcie polityki rachunkowości zostało wprowadzone do literatury wraz z objęciem rachunkowości regulacjami prawnymi. Zgodnie z IFRS (2023b; 2023a) przez politykę rachunkowości rozumie się konkretne zasady, konwencje, metody, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdania finansowego, które z kolei ma wiernie i rzetelnie odzwierciedlać wyniki i sytuację finansową tej jednostki. Przymiotnik „konkretne” w odniesieniu do zasad można rozumieć jako „wybrane z jakiegoś powodu”, czyli takie, które możliwie najlepiej odzwierciedlają specyfikę jednostki. Międzynarodowe

standardy (IFRS, 2023b) wskazują, że przyjęte przez jednostkę zasady polityki rachunkowości powinny być stosowane w sposób spójny, a ich zmiana jest możliwa tylko wtedy, gdy wymagają tego standardy lub gdy poprawi ona wiarygodność i przydatność informacji w sprawozdaniu finansowym. Międzynarodowe regulacje wymagają ujawnienia informacji na temat polityki rachunkowości (IFRS, 2023a), a także jej zmian w podejściu retrospektywnym (IFRS, 2023b) w informacji dodatkowej. Można zatem stwierdzić, że polityka rachunkowości określona w IFRS dotyczy wyłącznie celu sprawozdawczości finansowej.

Cele sprawozdawczości niefinansowej oraz sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju wynikają z regulacji odpowiednio NFRD i CSRD. Według NFRD jednostka powinna ujawniać informacje niefinansowe w stopniu niezbędnym do zrozumienia jej rozwoju, wyników i sytuacji oraz wpływu jej działalności na poruszane zagadnienia niefinansowe. Podobnie CSRD wymaga, aby jednostka ujawniła informacje niezbędne do zrozumienia jej wpływu na kwestie związane ze zrównoważonym rozwojem oraz tego, w jaki sposób te kwestie wpływają na jej rozwój, wyniki i sytuację. Przedstawione cele są w dużej mierze zbieżne i znacznie wykraczają poza cel sprawozdawczości finansowej.

Realizacja tych celów wymaga przyjęcia przez jednostkę określonej polityki przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdania niefinansowego (sprawozdania zrównoważonego rozwoju). Taka sytuacja zainspirowała różnych autorów do zaproponowania odrębnej definicji polityki stosowanej w tym kontekście. B. Zyznarska-Dworczak (2019) przyjęła termin „polityki rachunkowości zrównoważonej organizacji” do określenia zbioru zasad, według których organizacja przeprowadza rozrachunek z odpowiedzialności ekonomicznej, społecznej i środowiskowej. R. Kamiński (2020) określił „politykę raportowania niefinansowego” jako ogół przedsięwzięć podejmowanych w czasie trwania okresu sprawozdawczego oraz podczas sporządzania i prezentacji raportu niefinansowego, które mają sprzyjać osiągnięciu celów jednostki przy respektowaniu regulacji prawnych i standardów raportowania. Natomiast zdaniem E. Papaj-Wlisłockiej (2021) zasadne byłoby wprowadzenie pojęcia „polityki pozafinansowej”, utożsamianej z ogółem przyjętych przez zarząd działań w celu oddziaływania na przygotowywane sprawozdania niefinansowe i finansowe, co podkreśla możliwy wpływ tej polityki na oba sprawozdania. Z kolei M. Bąk i in. (2022) zaproponowali powrót do terminu „polityka raportowania niefinansowego”, który zdaniem autorów precyzyjniej odzwierciedla merytoryczną stronę tego obszaru.

Należy w tym miejscu zadać pytanie, czy właściwe jest wprowadzanie odmiennego od „polityki rachunkowości” terminu, skoro tego typu sprawozdawczość jest nie tylko uzupełnieniem sprawozdawczości finansowej, ale również częścią coraz szerzej pojmowanego systemu rachunkowości. Zdaniem autorów bardziej uzasadnione byłoby rozszerzenie definicji polityki rachunkowości ade-

kwatnie do dynamicznie zmieniającego się systemu rachunkowości, tak aby obejmowała ona cele sprawozdawczości finansowej oraz niefinansowej (zrównoważonego rozwoju).

Politykę rachunkowości w takim szerokim znaczeniu można określić jako zasady wybrane i konsekwentnie stosowane przez jednostkę przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań (finansowych i niefinansowych), które zdaniem kierownictwa są odpowiednie do okoliczności, najlepiej odzwierciedlają rzetelną prezentację jej dokonań i są niezbędne do zrozumienia tych dokonań w dwóch perspektywach – finansowej oraz wpływu na zagadnienia zrównoważonego rozwoju.

7.2. Elementy składowe polityki rachunkowości wynikające z uregulowań NFRD i CSRD – analiza porównawcza

W literaturze polityka rachunkowości jest rozpatrywana w ujęciu makro- i mikroekonomicznym (Babuška, 2014). Polityka rachunkowości jest bowiem formułowana na szczeblu państw lub organizacji ponadpaństwowych i światowych oraz na szczeblu poszczególnych jednostek. Makropolityka rachunkowości obejmuje zbiór regulacji dotyczących rachunkowości, w tym dyrektywy UE czy standardy rachunkowości IFRS. Organy regulacyjne określają z jednej strony szereg zasad obligatoryjnych – choć niektóre ustalenia mogą mieć też charakter fakultatywny – z drugiej zaś mogą stwarzać jednostkom pewną swobodę wyboru rozwiązań. Mikropolityka rachunkowości jest więc pochodną makropolityki i obejmuje celowo dobrany zestaw zasad spośród dopuszczonych możliwości. Między tymi dwoma szczeblami formułowania polityki rachunkowości istnieje pewna zależność: im bardziej ogólna jest polityka określona na zewnątrz jednostki (makropolityka) i im więcej jest w niej przewidzianych „pól swobodnego wyboru”, tym większe są możliwości formułowania indywidualnej polityki rachunkowości wewnątrz jednostki.

Dyrektywy UE – NFRD oraz CSRD – dopuszczają pewne rozwiązania wariantowe dotyczące sporządzania i prezentacji sprawozdań niefinansowych i sprawozdań zrównoważonego rozwoju, a tym samym zezwalają na elastyczne ujęcie indywidualnej polityki w tym obszarze tak, aby odzwierciedlała specyfikę jednostki i potrzeby jej interesariuszy.

Za podstawowe elementy polityki rachunkowości w obszarze informacji niefinansowych (dotyczących zrównoważonego rozwoju) można przyjąć wybory zasad, względem których selekcja jest możliwa i dopuszczalna. W tym sensie z pewną swobodą wyborów mamy do czynienia w przypadku zakresu

i miejsca ujawnień. Syntetyczne porównanie wskazanych elementów polityki rachunkowości mających źródło w obu regulacjach (NFRD i CSRD) przedstawiono w tabeli 7.1.

Tabela 7.1. Porównanie najważniejszych pól swobodnego wyboru w obszarze ujawnień niefinansowych (dotyczących zrównoważonego rozwoju) w dyrektywach NFRD i CSRD

Obszar	NFRD	CSRD
Miejsce ujawnień	<p>Dwie możliwości:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Oświadczenie na temat informacji niefinansowych w sprawozdaniu z działalności 2. Odrębne sprawozdanie, ale publikowane wraz ze sprawozdaniem z działalności lub podawane do publicznej wiadomości w rozsądnym terminie, nieprzekraczającym sześciu miesięcy po dniu bilansowym, na stronie internetowej jednostki, do którego odniesienie znajduje się w sprawozdaniu z działalności 	<p>Dwie możliwości:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pojedyncza sekcja w sprawozdaniu z działalności (zalecana) z następującą strukturą: informacje ogólne, środowisko, społeczeństwo, ład zarządczy 2. Po spełnieniu określonych warunków możliwość zamieszczenia informacji ogólnych przez odniesienie do innych dokumentów (lub części dokumentów), w tym do sprawozdania z działalności
Zakres ujawnień	<p>Dowolny (międzynarodowy, unijny, krajowy) zestaw standardów lub wytycznych i obowiązek jego wskazania</p> <p>Sześć zagadnień tematycznych: społeczne, pracownicze, środowiska naturalnego, poszanowania praw człowieka, przeciwdziałania korupcji oraz różnorodności stosowanej do organów administrujących, zarządzających i nadzorczych jednostki (wiek, płeć, wykształcenie i doświadczenie zawodowe).</p> <p>W odniesieniu do pierwszych pięciu zagadnień następujące obszary raportowania: opisy polityk, w tym procedur należytej staranności, wyniki tych polityk oraz istotne ryzyka i zarządzanie nimi.</p> <p>Dodatkowo: krótki opis modelu biznesowego oraz niefinansowe kluczowe wskaźniki wyników</p>	<p>Zestaw jednolitych standardów ESRS (European Sustainability Reporting Standards)</p> <p>Trzy zagadnienia tematyczne dotyczące: środowiska naturalnego (E – <i>environment</i>), ludzi i społeczeństwa (S – <i>social</i>) oraz ładu zarządczego, etyki i relacji (G – <i>governance</i>).</p> <p>W odniesieniu do powyższych zagadnień następujące obszary raportowania: organizacja zarządzania zagadnieniami; strategia (w tym model biznesowy i łańcuch wartości); zarządzanie wpływami, ryzykiem i szansami (w tym polityki i działania); pomiar dokonań (w tym wskaźniki i cele).</p> <p>Trzy warstwy ujawnień (wskaźników): jednolita dla wszystkich spółek, jednolita dla spółek z danego sektora, specyficzna dla danej spółki</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Dyrektywa, 2014; Dyrektywa, 2022; EFRAG. 2022a, 2022b).

Wśród zaprezentowanych instrumentów polityki największą siłą oddziaływania na lepsze zrozumienie dokonań jednostki uwzględniających jej specyfikę może mieć przyjęty zakres ujawnień, czyli materialny instrument polityki. Mi-

nimalny zakres ujawnień w sensie zagadnień i obszarów raportowania wynika z regulacji NFRD i CSRD, ale konkretne wskaźniki i ich liczba są w dużej mierze zdeterminowane przez wybrane standardy.

Dokonując ujawnień informacji w świetle NFRD, jednostki mogą się opierać na krajowych, unijnych lub międzynarodowych zasadach ramowych, przy czym wskazują, z jakich zasad ramowych korzystały. Wśród nich można wymienić standardy Global Reporting Initiative (GRI), standardy Sustainability Accounting Standards Board (SASB), czy też polski Standard Informacji Niefinansowych (SIN). NFRD nie wymaga jednak, aby jednostki korzystały ze wspomnianych ram i nie zabrania jednostkom podjęcia decyzji o niekorzystaniu z żadnych z nich. Stąd jednostki mogą opracować indywidualne ramy sprawozdawczości niefinansowej na bazie elementów różnych standardów, które będą adekwatne do ich strategii, a także zgodne z ich branżą, regionem i specyfiką działalności (Różańska, 2022a).

Natomiast w przypadku CSRD jednostki są zobowiązane dokonywać ujawnień zgodnie z zestawem jednolitych standardów ESRS wydanych przez Komisję Europejską w formie aktów delegowanych, które zastępują dotychczasową swobodę wyboru standardów. ESRS dają jednak jednostkom pewną elastyczność w obrębie warstwy wskaźników specyficznych pozwalających na przekazanie informacji, które nie zostały ujęte w warstwach niezależnej od sektora i sektorowej, a są istotne, bo najlepiej opisują unikatową sytuację danej jednostki.

Warto też zwrócić uwagę na tzw. formalny instrument polityki dotyczący miejsca ujawniania informacji. Zgodnie z NFRD jednostka ma dwie możliwości (w sprawozdaniu z działalności lub w odrębnym sprawozdaniu), natomiast po wejściu w życie CSRD będzie mogła dokonywać ujawnień jedynie w sprawozdaniu z działalności, ale będzie miała dwie opcje dotyczące struktury tych ujawnień (wszystkie w jednej sekcji bądź zamieszczenie części informacji przez odniesienie do innych dokumentów).

Nadrzędnym kryterium doboru zasad w procesie tworzenia polityki na poziomie mikroekonomicznym powinno być zapewnienie przekazania informacji w dwóch perspektywach (wpływu i finansowej), tj. niezbędnych do zrozumienia wpływu jednostki na ludzi i środowisko oraz tego, w jaki sposób wpływają na rozwój i kondycję finansową jednostki. Należy dodać, że niewłaściwe byłoby wykorzystanie polityki rachunkowości jako narzędzia manipulacji czy zarządzania wrażeniem w celu kreowania pożądanego wizerunku lub też pewnego rodzaju symulakrum jednostki.

7.3. Implementacja polityki rachunkowości dopuszczonej przez NFRD w praktyce jednostek

W tym punkcie przedstawiono badanie empiryczne, które pozwoliło na zidentyfikowanie obecnie przyjętych przez spółki notowane na GPW rozwiązań polityki rachunkowości dopuszczonych przez NFRD do sporządzenia i prezentacji obowiązkowych oświadczeń (sprawozdań) na temat informacji niefinansowych. Sformułowano następujące pytania badawcze:

Jakie miejsce ujawnień niefinansowych wybierają badane spółki – oświadczenia stanowiące wyodrębnioną część sprawozdań z działalności czy też odrębne sprawozdania?

Czy badane spółki dokonują zmiany miejsca ujawnień niefinansowych w kolejnych latach obrotowych (między 2020 a 2021)?

Na podstawie jakich standardów badane jednostki sporządzają i prezentują sprawozdania niefinansowe?

Czy badane jednostki stosują w sposób ciągły w kolejnych latach obrotowych (2020 i 2021) wybrane standardy do sporządzania i prezentacji sprawozdań niefinansowych?

Czy i w jaki sposób jednostki informują o ewentualnej zmianie wybranych standardów do sporządzania i prezentacji sprawozdań niefinansowych?

Do ustalenia populacji spółek notowanych na GPW, wykonujących obowiązki wynikające z NFRD wykorzystano bazę raportów przygotowaną przez Fundację Standardów Raportowania (2023) z datą aktualizacji na 29.07.2022 r. Badaniem objęte zostały oświadczenia/sprawozdania sporządzane za lata 2020 i 2021. Pierwotna próba obejmowała 200 spółek. Aby odpowiedzieć na pytania badawcze oraz zapewnić porównywalność wyników, z próby wyłączono spółki, które:

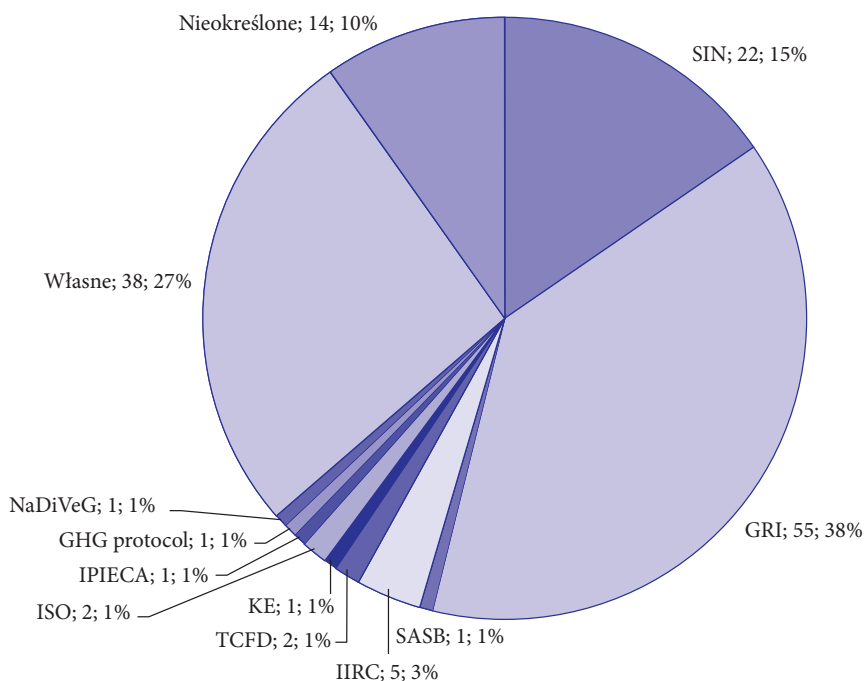
- nie były spółkami polskimi (identyfikator giełdowy ISIN był inny niż PL),
- miały rok obrotowy niepokrywający się z rokiem kalendarzowym, czyli łączony (2020/2021 lub 2021/2022),
- nie udostępniły oświadczeń/sprawozdań dla 2020 lub 2021 r.,
- były objęte sprawozdaniem niefinansowym innej spółki.

Ostateczna wielkość próby badawczej wyniosła 129 spółek. W przypadku trzeciego pytania badawczego uwzględniono możliwość wyboru kilku standardów przez spółkę, a zatem liczba obserwacji była większa niż liczebność próby.

W badaniu zastosowano metodę analizy treści oświadczeń/sprawozdań na temat informacji niefinansowych udostępnianych na stronach internetowych spółek, przy czym w pierwszej kolejności brano pod uwagę informacje skonsolidowane, a w sytuacji ich braku informacje jednostkowe.

Wyniki przeprowadzonej analizy pozwoliły odpowiedzieć na wszystkie postawione pytania badawcze. Odpowiadając na dwa pierwsze pytania, ustalono, że za 2021 r. aż 72 spółki (56% badanej próby) sporządziły oświadczenie na temat informacji niefinansowych, a 57 spółek (44%) sporządziło odrębne sprawozdanie. Między latami obrotowymi (2020 i 2021) tylko 4% spółek (4 spółki) dokonało zmiany miejsca ujawnienia informacji niefinansowych (z oświadczenia na sprawozdanie lub odwrotnie). Oznacza to, że preferowanym miejscem publikacji informacji niefinansowych było sprawozdanie z działalności.

Wyniki analizy w odniesieniu do trzeciego pytania badawczego prezentuje rysunek 7.1, wskazując kolejno nazwy standardów, liczby spółek je wykorzystujących oraz ich udziały procentowe w badanej próbie. Przy sporządzaniu sprawozdań niefinansowych za 2021 r. badane spółki najczęściej stosowały standardy GRI 38% (55 spółek) oraz SIN 15% (22 spółki). Duży odsetek spółek (27% – 38 spółek) opracował tzw. własne standardy, często wzorowane na standardach GRI lub SIN. W badanej próbie 10% spółek (14 spółek) nie poinformowało, na podstawie których standardów sporządzono sprawozdanie niefinansowe.

Rysunek 7.1. Rodzaj stosowanych standardów do sporządzania i prezentacji sprawozdań niefinansowych za 2021 r. oraz ich rozkład ilościowy i procentowy w badanej próbie

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej analizy.

Odpowiadając na czwarte pytanie badawcze, na podstawie analizy stwierdzono, że między rokiem 2020 a 2021 w badanej próbie jedynie trzy spółki (2%) dokonały zmiany stosowanych standardów, przechodząc w 2021 r. na standardy GRI, przy czym dwie spółki w sprawozdaniu za 2020 r. nie podawały konkretnego standardu, zaś jedna spółka wykorzystywała uprzednio standard SIN. Z powyższego wynika, że w badanych dwóch latach zdecydowana większość spółek konsekwentnie stosowała wybrane standardy.

W celu udzielenia odpowiedzi na ostatnie pytanie badawcze, analizując sprawozdania spółek, które dokonały zmiany stosowanych standardów między badanymi latami, poszukiwano ujawnień dotyczących omówienia takiej zmiany. Zaobserwowano, że jedna spółka poinformowała o zmianie stosowanych standardów w stosunku do roku poprzedniego, a także zaprezentowała dane porównawcze, z kolei dwie spółki wskazały jedynie, że sprawozdanie sporządzono na podstawie standardów GRI.

7.4. Wyzwania wiążące się z ujawnianiem polityki rachunkowości i jej zmian w świetle CSRD

Należy zauważyć, że spółki z badanej próby, jako duże jednostki zaufania publicznego objęte obecnie obowiązkiem raportowania niefinansowego w świetle NFRD, będą zobowiązane opublikować w 2025 r. (za 2024 r.) sprawozdania przygotowane zgodnie z wymogami CSRD i ESRS. Dokumenty te, jak wymaga CSRD, będą musiały być poddane audytowi zewnętrznemu. Nowe regulacje są bardzo wymagające i będą wyzwaniem dla każdej spółki niezależnie od tego, jakie standardy spółka wcześniej stosowała do przygotowania sprawozdania niefinansowego i czy było ono audytowane. Dla zapewnienia sprawnie działającego systemu informacyjnego na potrzeby sprawozdawczości według ESRS, w zależności od jego obecnego stanu, spółki będą musiały dokonać przeglądu i aktualizacji bądź opracowania od podstaw narzędzi do gromadzenia i przetwarzania danych niefinansowych. Ponadto spółki staną przed wyzwaniem opracowania, stosowania, a nawet ujawniania polityki i jej zmian, przyjętej przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdania na temat zrównoważonego rozwoju. Największą rolę w tym obszarze będzie odgrywać opracowanie wskaźników specyficznych dla danej spółki, gdzie pozostała pewna swoboda rozwiązań. Jak stanowi projekt ESRS 1 (EFRAG, 2022a), definiowanie i obliczanie wskaźników, w tym wskaźników stosowanych do wyznaczania i monitorowania celów, musi być spójne w czasie. W przypadku ponownego zdefiniowania lub zastąpienia miernika lub celu spółka przedstawia przekształcone dane porównawcze, chyba że jest to praktycznie niewykonalne. Ponadto założenia i szacunki, w tym analiza scena-

riuszy lub analiza wrażliwości, przyjęte przy przygotowaniu wskaźników muszą być dokładnie opisane i wyjaśnione. A jeśli mają one charakter finansowy, to powinny być w miarę możliwości spójne z odpowiednimi danymi i założeniami zastosowanymi w sprawozdaniu finansowym. Spółki będą również zobowiązane do ujawniania informacji porównawczych, które odzwierciedlają zaktualizowane szacunki. Zgodnie z projektem ESRS 2 (EFRAG, 2022b) w przypadku zmian w przygotowaniu i prezentacji informacji dotyczących zrównoważonego rozwoju w porównaniu z poprzednimi okresami sprawozdawczymi spółka jest zobowiązana wyjaśnić zmiany, powody tych zmian, w tym dlaczego zastąpiony wskaźnik dostarcza bardziej użytecznych informacji, oraz podać przekształcone dane porównawcze, chyba że jest to niewykonalne w praktyce.

Wymóg ujawniania polityki i jej zmian, a wraz z nimi subiektywnych ocen i szacunków w sprawozdaniu zrównoważonego rozwoju, podobnie jak w przypadku polityki odnoszącej się do sprawozdawczości finansowej należy uznać za krok w dobrym kierunku. Ujawniona polityka pozwoli na lepsze zrozumienie i porównywanie danych sprawozdawczych, a tym samym podniesienie jakości informacji dostępnych dla interesariuszy, co umożliwi im odpowiednią ocenę ryzyka, dokonań i perspektyw rozwojowych spółki i w konsekwencji podejmowanie trafniejszych decyzji. Przyjęta w tym obszarze polityka spółek najprawdopodobniej będzie też mieć konsekwencje ekonomiczne, społeczne i środowiskowe. Może bowiem oddziaływać na zachowania klientów, dostawców, pracowników czy społeczeństwa jako całości, wpływać na przekierowanie kapitału od inwestorów i pożyczkodawców do spółek, które odpowiadają na kluczowe cele zrównoważonego rozwoju, co może przełożyć się na realne korzyści społeczne i pomoc w osiągnięciu neutralności klimatycznej. Z uwagi na potencjalnie duży wpływ ujawnianej polityki na jednostkę, jej interesariuszy, a nawet cele ponadnarodowe spółki powinny mniej uwzględniać kryteria pragmatyczne – mniejszą pracochłonność lub kosztochłonność – a bardziej „dobro publiczne”, z którego będą korzystać wszyscy zainteresowani.

Podsumowanie

W niniejszym rozdziale rozpatrzono problem polityki rachunkowości w obszarze ujawnień niefinansowych dotyczących zrównoważonego rozwoju w kontekście teoretycznym i praktycznym, czyli na poziomie jej definiowania, a także formułowania na szczeblu dyrektyw UE oraz w praktyce poszczególnych spółek.

Zauważono, że wraz z rozbudową systemu rachunkowości o ujawnienia niefinansowe (dotyczące zrównoważonego rozwoju) definicja polityki rachunkowości zawarta w regulacjach IFRS, zarezerwowana tylko dla celu sprawoz-

dawczości finansowej, stała się nieadekwatna. Zaproponowano zatem własną definicję polityki rachunkowości, która powinna być również ukierunkowana na zrozumienie wpływu jednostki na ludzi i środowisko oraz tego, w jaki sposób ludzie i środowisko wpływają na rozwój, wyniki i sytuację jednostki.

Przeprowadzona analiza porównawcza elementów polityki rachunkowości mających źródło w regulacjach NFRD i CSRD pozwoliła na stwierdzenie, że obie dyrektywy dopuszczają pewną swobodę wyboru dotyczącą zakresu i miejsca ujawnień, aczkolwiek wymogi NFRD w tych obszarach są znacznie bardziej elastyczne.

Wyniki badania empirycznego wykazały, że polskie spółki giełdowe chętnie korzystają z dozwolonych przez NFRD rozwiązań odnoszących się do używania różnych standardów, w tym zasad własnych i dwóch opcji umieszczania informacji (w sprawozdaniu z działalności lub w odrębnym sprawozdaniu). Ponadto zdecydowana większość spółek stosowała w sposób ciągły wybrane standardy i konsekwentnie dokonywała ujawnień w tym samym miejscu w kolejnych dwóch latach. Problem stanowiło ujawnianie informacji o zastosowanych standardach i zasadach własnych. Natomiast w przypadku zmiany wykorzystywanych standardów tylko jedna na trzy spółki ujawniła informacje o tego typu zmianie, jej powodzie, a także zaprezentowała dane porównawcze. Choć formalnie nie było takiego wymogu, wydaje się to oczywiste z punktu widzenia jakości sprawozdania niefinansowego. Zapewnieniu jakości ujawnianych informacji nie sprzyjał też brak ich obligatoryjnej atestacji. Warto bowiem dodać, że w badanej próbie praktyka zewnętrznej weryfikacji informacji niefinansowych była marginalna, dotyczyła tylko 5% spółek (6 spółek).

Spółki z próby badawczej, wraz z zastąpieniem obecnych regulacji przez CSRD, będą obowiązkowo stosować standardy ESRS i tym samym staną przed wyzwaniem opracowania, stosowania, a także ujawniania polityki i jej zmian przyjętych przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdania na temat zrównoważonego rozwoju. Dużą trudnością będzie wdrożenie przyjętych zasad w stosunkowo krótkim czasie, aby przygotować dane dobrej jakości i w terminie umożliwiającym obligacyjną zewnętrzną weryfikację. Sprostanie powyższym wymogom będzie szczególnie kłopotliwe dla spółek, które mają najmniejsze doświadczenie w korzystaniu z kompleksowej metodologii raportowania takiej jak w standardach GRI. W skali mikro przyjęta przez spółki polityka może się przełożyć na dostęp do finansowania, utrzymanie łańcucha dostaw, reputację w oczach klientów i wreszcie wzrost wartości biznesu. W skali globalnej może wpłynąć pozytywnie na osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju, a w szczególności na redukcję emisji CO₂ i ograniczenie zmian klimatu.

Wszystkie wymienione potencjalne skutki polityki spółek w zakresie ujawnień dotyczących zrównoważonego rozwoju niosą również wyzwania dla akademików i wyznaczają kierunki przyszłych badań.

Bibliografia

- Babuška, E. W. (2014). Teoria rachunkowości w tworzeniu i rozwijaniu zasad rachunkowości. W: B. Micherda (red.), *Teoria rachunkowości a jej współczesne regulacje* (s. 27–48). Difin.
- Bąk, M., Strojek-Filus, M., Kobiela-Pionnier, K. i Masztalerz, M. (2022). *Narracje w sprawozdawczości finansowej i niefinansowej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Dyrektywa. (2014). Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy (Dz. Urz. UE L 330/1 z 15.11.2014).
- Dyrektywa. (2022). Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (Dz. Urz. UE L 322/15 z 16.12.2022).
- EFRAG. (2022a). Draft European Sustainability Reporting Standards. ESRS 1 general requirements. Pobrane 15 września 2023 z <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F06%2520Draft%2520ESRS%25201%2520General%2520requirements%2520November%25202022.pdf>
- EFRAG. (2022b). Draft European Sustainability Reporting Standards. ESRS 2 general disclosures. Pobrane 15 września 2023 z <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F07.%2520Draft%2520ESRS%25202%2520General%2520disclosures%2520November%25202022.pdf>
- FSR. (2023). Fundacja Standardów Raportowania. *Raporty spółek*. <https://standardy.org/pl/raporty-spolek/>
- IFRS. (2023a). IFRS Foundation. *IAS 1 presentation of financial statements*. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2023/issued/part-a/ias-1-presentation-of-financial-statements.pdf>
- IFRS. (2023b). IFRS Foundation. *IAS 8 accounting policies, changes in accounting estimates and errors*. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2023/issued/part-a/ias-8-accounting-policies-changes-in-accounting-estimates-and-errors.pdf>
- Kamiński, R. (2020, 18 lutego). *Polityka przedsiębiorstw w zakresie raportowania informacji niefinansowych*. Konferencja: Społecznie kompetentne zarządzanie korporacjami w umysłach ekonomii behawioralnej. Łuck. Ukraina.
- Mikulska, D. A. (red.). (2012). *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*. Wydawnictwo KUL. https://www.kul.pl/files/839/Ksiazki/Polityka_rachunkowosci_jednostki_a_jakosc_sprawozdania_finansowego_red._D._Mikulska_2012.pdf
- Papaj-Wlisłocka, E. (2021). *Uwarunkowania ujawnień informacji niefinansowych w Polsce – teoria i praktyka*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
- Remlein, M., Strojek-Filus, M. i Świetla, K. (2021). *Polityka rachunkowości grup kapitałowych*. CeDeWu.
- Różańska, E. (2022a). Standardy sprawozdawczości niefinansowej rekomendowane do sporządzenia oświadczenia (sprawozdania) na temat informacji niefinansowych. W: E. Różańska (red.), *Sprawozdawczość niefinansowa. Ujawnianie i atestacja informacji niefinansowych w świetle regulacji i standardów* (s. 83–107). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-127-9>

- Róžańska, E. (2022b). *Zakończenie*. W: E. Róžańska (red.), *Sprawozdawczość niefinansowa. Ujawnianie i atestacja informacji niefinansowych w świetle regulacji i standardów* (s. 83–107). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-127-9>
- Stępień, K. (2021). *Polityka rachunkowości w kreowaniu wartości informacyjnej sprawozdań finansowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wrona, M. i Janik, W. (red.). (2012). *Polityka rachunkowości w teorii i praktyce*. Wydawnictwo KUL. https://www.kul.pl/files/839/Ksiazki/Polityka_rachunkowosci_w_teorii_i_praktyce_red._M._Wrona_W._Janik_2012.pdf
- Zyznarska-Dworczak, B. (2019). *Rachunkowość zrównoważona w ujęciu kognitywno-teoretycznym*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-66199-91-0>

8. KOMUNIKOWANIE POLITYKI RACHUNKOWOŚCI – NOWE TRENDY

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/8>

 Marek Masztalerz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marek.masztalerz@ue.poznan.pl

Communication of accounting policy – new trends

Abstract

The purpose of the chapter is to discuss new trends in communicating the accounting policy in entity financial reports. The concept of the “plain language” is presented and different initiatives of national and international accounting organizations aiming at improving the effectiveness of communication in financial reporting, especially in the area of narrative disclosures. The case study of the LPP company for the period 2005–2023 illustrates the scope and forms of communicating the accounting policy in the financial statements.

Keywords: accounting communication, narrative reporting, notes to the financial statements.

Wprowadzenie

Polityka rachunkowości, zarówno w skali makro (jako zbiór dostępnych możliwości wyboru w zakresie wyceny i prezentacji składników sprawozdania finansowego), jak i w skali mikro (jako zestaw wybranych i przyjętych przez jednostkę założeń, zasad i metod na potrzeby sprawozdawczości finansowej), musi być jasno komunikowana. W przypadku makropolityki rachunkowości komunikowanie sprowadza się zwykle do publikacji tekstu aktu prawnego czy standardu rachunkowości. Warto dodać, że w przypadku MSSF proces komunikacji jest dynamiczny w tym sensie, że publikacja każdego nowego (lub zmienionego) standardu jest poprzedzona wielomiesięczną (a czasem wieloletnią) procedurą obejmującą prezentację projektu standardu, przedstawienie dyskusji nad standardem oraz uzasadnienie wniosków. Z kolei w przypadku mikropolityki ra-

Sugerowane cytowanie:

Masztalerz, M. (2024). Komunikowanie polityki rachunkowości – nowe trendy. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 120–130). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/8>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

chunkowości komunikacja polega na opisanu przyjętej przez jednostkę polityki (zasad) rachunkowości w informacji dodatkowej, stanowiącej integralną część sprawozdania finansowego. Przez lata w raportach finansowych dominowało syntetyczne wskazywanie wybranych przez jednostkę rozwiązań oferowanych przez regulacje prawne, jednak w ostatnich latach można zaobserwować istotne zmiany w zakresie sposobu komunikowania polityki rachunkowości.

Celem rozdziału jest omówienie nowych trendów w zakresie komunikowania polityki rachunkowości jednostek w sprawozdaniu finansowym. Rozważania teoretyczne zostaną wzbogacone o studium przypadku spółki, w którym przedstawiono ewolucję sposobu i formy komunikowania polityki rachunkowości w okresie dwóch dekad.

8.1. Informacja dodatkowa jako narracja o polityce rachunkowości

Polityka (zasady) rachunkowości jednostki raportującej powinna być opisana w informacji dodatkowej, która stanowi integralną część sprawozdania finansowego. Jest to narracyjna część raportu, która obejmuje różne informacje (w tym dotyczące polityki rachunkowości), mające charakter pomocniczy (ale też niezbędny) dla właściwej interpretacji sprawozdania finansowego.

Ustawa o rachunkowości (dalej UoR) nie określa w sposób szczegółowy formy tego elementu sprawozdania. Wskazuje jedynie, że we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego powinny być omówione przyjęte przez jednostkę zasady (polityka) rachunkowości, w tym metody wyceny aktywów i pasywów (także amortyzacji), ustalenia wyniku finansowego oraz sposobu sporządzenia sprawozdania finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru. Ponadto w informacji dodatkowej powinny być zawarte dodatkowe objaśnienia do poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego, jednak nie muszą być one ujęte równoległe z opisem przyjętej polityki rachunkowości dla danej grupy składników.

W świetle MSSF informacje dodatkowe również obejmują przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, przy czym ujawnieniu podlegają wyłącznie istotne zasady, tj. takie, które mogą pomóc użytkownikowi sprawozdania finansowego w zrozumieniu sposobu, w jaki transakcje i zdarzenia wpływają na wyniki finansowe i sytuację finansową jednostki. MSSF, podobnie jak UoR, nie precyzują formy informacji dodatkowej jako elementu sprawozdania finansowego.

Opisując przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, jednostki stosują w praktyce różne rozwiązania, począwszy od zwykłego kopiowania fragmentów regu-

lacji prawnych (np. odnośnie do metod wyceny aktywów i pasywów), poprzez wzbogacanie opisu polityki rachunkowości o informacje dotyczące specyfiki branży, w której działa jednostka (co ma wpływ na wybór określonej polityki), aż po kompleksowe narracje nie tylko wskazujące na dokonane wybory w ramach możliwości zawartych w regulacjach, lecz również objaśniające wpływ przyjętych rozwiązań na obraz sytuacji majątkowo-finansowej jednostki.

8.2. Nowe trendy w raportowaniu polityki rachunkowości

Raportowanie polityki rachunkowości przyjętej przez jednostkę gospodarczą odbywa się przede wszystkim w formie tekstowej. Jednym z problemów komunikacji językowej może być wysoki stopień skomplikowania tekstów w zakresie stosowanego słownictwa, stylu czy konstrukcji gramatycznych. Od dekad (zwłaszcza w sferze publicznej) podejmowane są próby promowania tzw. prostego języka (*plain language*), którego zasadniczym celem jest poprawa skuteczności komunikacji, np. między instytucjami publicznymi a obywatelami. T. Piekot, G. Zarzeczny i E. Moroń (Piekot i in., 2019, s. 199) zdefiniowali prosty język jako „sposób organizacji tekstu, który zapewnia przeciętnemu obywatelowi szybki dostęp do zawartych w nim informacji, lepsze ich zrozumienie oraz – jeśli trzeba – skuteczne działanie na ich podstawie”. Stosowanie prostego języka pozwala poszerzyć zasięg odbiorców, skrócić czas przetwarzania tekstu, zminimalizować straty informacji w odbiorze oraz zwiększyć efektywność działań podejmowanych na podstawie uzyskanych informacji. Wśród licznych (mniej lub bardziej szczegółowych) cech prostego języka wskazywanych przez różne organizacje deklarujące jego stosowanie wyróżnić można aspekt leksykalny, składniowy, kompozycyjny, kognitywny (związany z organizacją treści) czy wizualny (Piekot i in., 2019, s. 202).

Koncepcja „prostego języka” jako recepty na poprawę skuteczności komunikacji znalazła podatny grunt w obszarze raportowania biznesowego, w tym finansowego. Przykładowo amerykańska Komisja Papierów Wartościowych i Giełd już w 1998 r. opublikowała praktyczny poradnik dla emitentów pt. *A plain English handbook. How to create clear SEC disclosure documents*, w którym zawarto katalog konkretnych wskazówek, jak przygotowywać dokumenty, by były one jasne, zrozumiałe i atrakcyjne dla odbiorców (US Securities and Exchange Commission, 1998). Zalecenia zawarte w tym poradniku dotyczyły takich kwestii, jak:

- organizacja dokumentu (np. stosowanie nagłówków, tytułów i śródtytułów, grupowanie w jednym miejscu informacji powiązanych ze sobą);

- pisanie prostym językiem (np. unikanie skomplikowanej fachowej terminologii, budowanie możliwie krótkich i klarownych zdań);
- projektowanie dokumentu (np. dobór wielkości, kroju czy koloru czcionek, zachowanie „światła” w tekście poprzez stosowanie większych odstępów między wierszami oraz pustych wierszy pomiędzy akapitami lub sekcjami tekstu, wykorzystanie tabel i grafiki o przejrzystej i zrozumiałej konstrukcji).

W latach 2012–2017 różne krajowe i międzynarodowe organizacje związane z rachunkowością podejmowały inicjatywy zmierzające do poprawy efektywności komunikacji w raportowaniu finansowym, zwłaszcza w zakresie ujawnień narracyjnych, na przykład w dodatkowych informacjach i objaśnieniach zawartych w sprawozdaniach finansowych. Dokładnego przeglądu tych inicjatyw dokonała E. Łazarowicz (2022), która przeanalizowała cztery kluczowe dokumenty dyskusyjne w tym obszarze:

- *Towards a disclosure framework for the notes*, wydany w 2012 r. przez European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG), francuską Autorité des Normes Comptables (ANC) oraz brytyjską Financial Reporting Council (FRC)*;
- *Thinking about disclosures in a broader context*, wydany w 2012 r. przez wymienioną w poprzednim punkcie brytyjską FRC;
- *Disclosure framework*, wydany w 2012 r. przez amerykańską Financial Accounting Standards Board (FASB);
- *Disclosure initiative – principles of disclosure*, wydany w 2017 r. przez International Accounting Standards Board (IASB).

Pierwszy z tych dokumentów (EFRAG, ANC, FRC, 2012) zawiera zestaw zaleceń odnośnie do dodatkowych informacji (not) w sprawozdaniach finansowych. Wyróżniono w nim zasady prezentacji informacji w notach, zgodnie z którymi ujawnienia powinny być:

- charakterystyczne dla danej jednostki, a nie ogólne (np. skopiowane z treści standardów);
- aktualne, a nie zaczerpnięte ze sprawozdań z lat poprzednich (chyba że zachowują aktualność i są nadal użyteczne);
- informatywne, tj. objaśniające istotę zjawisk i zdarzeń zgodnie z zasadą przewagi treści ekonomicznej nad formą prawną (nawet jeśli konieczne jest wyjście poza wymogi standardów);

---

* Warto dodać, że wymienione instytucje konsultowały dokument z licznymi innymi instytucjami, w tym również polskim Komitetem Standardów Rachunkowości (KSR) czy amerykańską Financial Accounting Standards Board (FASB).

- uporządkowane zgodnie z ich wagą i znaczeniem dla oceny sytuacji i dokonania finansowych jednostki;
- wyważone i napisane zwięzłym i prostym językiem dla zachowania jasności, przejrzystości oraz zrozumiałości przekazu;
- powiązane zarówno w sensie formalnym (przez stosowanie odnośników do stosownych not przy poszczególnych pozycjach sprawozdania finansowego), jak i merytorycznym (przez grupowanie not dotyczących różnych aspektów tych samych zjawisk czy zdarzeń, np. ujmowanie w jednym punkcie przyjętej polityki rachunkowości dla danego składnika oraz dodatkowych obliczeń, założeń, wyjaśnień czy uzgodnień kwot).

Poza wymienionymi zasadami ujawnień EFRAG, ANC i FRC (2012) podejmują dyskusję nad dwiema formami organizowania not w sprawozdaniach finansowych, a mianowicie formą standaryzacji (najpierw polityka rachunkowości, potem noty objaśniające do pozycji ujętych w głównych elementach sprawozdania finansowego, a na końcu informacje dodatkowe) lub formą elastyczną (np. prezentowanie ujawnień w kolejności ich istotności dla użytkowników raportu czy tematyczne grupowanie informacji). Każda z tych form ma swoje zalety i wady: „standaryzacja” jest mniej pracochłonna w przygotowaniu oraz ułatwia porównania pomiędzy różnymi jednostkami raportującymi, natomiast „elastyczność”, choć wymaga większego wysiłku ze strony sporządzających, ułatwia odbiorcy dotarcie do kluczowych informacji o zjawiskach i zdarzeniach wpływających na spółkę.

Drugi dokument dyskusyjny (FRC, 2012) zawiera właściwie te same zalecenia odnośnie do ujawnień narracyjnych w raportach finansowych, które opisano w poprzednim akapicie (co nie jest zaskakujące, skoro FRC współtworzyła tamten dokument), jednak tekst opracowany autonomicznie przez FRC jest dodatkowo wzbogacony o praktyczne wskazówki i przykłady zastosowania tych zaleceń (Łazarowicz, 2022).

Trzeci dokument dyskusyjny (FASB, 2012) również jest inspirowany opracowaniem EFRAG, ANC i FRC (2012). FASB zwraca uwagę na to, że wśród problemów związanych z formatem i strukturą not w sprawozdaniu finansowym kluczowe jest to, że ujawnienia mają zwykle standardowy charakter, są prezentowane w kolejności oderwanej od ich znaczenia i przydatności dla odbiorcy oraz są rozproszone w raporcie, przez co trudno je ze sobą powiązać w spójną całość. FASB proponuje, by ujawnienia te:

- były specyficzne dla jednostki (a nie kopiowane bezpośrednio ze standardów lub formułowane w sposób tak ogólny, że można je z powodzeniem powtarzać co roku w kolejnych raportach);

- zawierały powszechne punkty odniesienia (takie jak przedziały czasowe czy poziomy agregacji i dezagregacji informacji);
- były prezentowane w sposób bardziej zrozumiały dzięki zastosowaniu nagłówków, tytułów, śródtytułów, podkreśleń, wyróżnień, tabel czy rysunków.

W zakresie organizacji not FASB (2012) rozważa – podobnie jak EFRAG, ANC i FRC – dwie możliwości, tj. prezentację w układzie obligatoryjnym dla wszystkich jednostek (co ułatwia szybkie odnajdywanie informacji w raportach różnych spółek stosujących ten układ) lub prezentację elastyczną (co sprzyja efektywnemu pozyskiwaniu istotnych informacji przez użytkownika raportu). FASB proponuje również, by w ramach tzw. elastycznego organizowania not grupować powiązane informacje w jednym punkcie, porządkować je według ich przydatności dla odbiorcy, a także – w miarę możliwości – kategoryzować informacje zgodnie z podziałem działalności jednostki na działalność operacyjną, inwestycyjną i finansową.

Czwarty dokument dyskusyjny (IASB, 2017) wskazuje na liczne przykłady uchybień w praktyce raportowania finansowego (konkretnie w notach), które prowadzą do pogorszenia efektywności komunikacji. Są to np.: stosowanie ogólnych opisów bez odniesienia do specyfiki jednostki, nadużywanie języka specjalistycznego, który jest niezrozumiały dla użytkowników raportów, złe organizowanie informacji (w tym nawet pomijanie spisu treści w raportach), rozproszenie informacji lub ich powtarzanie w różnych miejscach sprawozdania, ujawnianie informacji nieistotnych przy jednoczesnym pomijaniu informacji istotnych, stosowanie ujawnień narracyjnych, mimo że lepiej sprawdziłyby się tabele lub grafika (rysunki, wykresy, schematy). W związku z tymi spostrzeżeniami IASB (2017) proponuje zestaw siedmiu zasad efektywnej komunikacji, zgodnie z którymi informacje dodatkowe ujawniane w sprawozdaniach finansowych powinny być:

- specyficzne dla jednostki (*entity-specific*),
- zwięzłe i konkretne (*simple and direct*),
- lepiej uporządkowane (*better organised*),
- lepiej powiązane (*better linked*),
- lepiej sformatowane (*better formatted*),
- wolne od powtórzeń (*free of duplication*),
- bardziej porównywalne (*enhanced comparability*).

W celu zilustrowania praktycznego wymiaru tych zasad IFRS Foundation (IFRS, 2017) opracowała raport pt. *Better communication in financial reporting. Making disclosures more meaningful*, w którym zawarto studia przypadków kilku jednostek, które dokonały zmian w prezentacji informacji dodatkowych

w sprawozdaniach finansowych. Raport ten pokazuje, jak każda z siedmiu zasad efektywnej komunikacji (wskazanych przez IASB) może być zastosowana w praktyce raportowania finansowego.

Zmiany w sposobach dokonywania ujawnień w notach do sprawozdania finansowego są też przedmiotem badań autorów krajowych, wśród których na szczególną uwagę zasługują studia przypadków opracowane przez E. Łazarowicz (2022), a dotyczące krajowych spółek ORLEN i PGNiG, jak również podmiotów międzynarodowych opisanych w raporcie IFRS Foundation (2017).

8.3. Analiza przypadku

Studium przypadku opracowano w celu zilustrowania ewolucji zakresu i formy komunikowania polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym. Jest ono rozwinięciem wyników badań autora rozdziału ujętych w publikacji M. Bąk, M. Strojek-Filus, K. Kobieli-Pionnier i M. Masztalerza (Bąk i in., 2022). Podmiotem badania jest Grupa Kapitałowa LPP S.A. (lider branży odzieżowej w Polsce), a zakres czasowy badania obejmuje lata 2000–2023 (przy czym należy dodać, że do 2018 r. sprawozdania finansowe były sporządzane za rok obrotowy pokrywający się z rokiem kalendarzowym, natomiast od 2019 r. za okresy od 1 lutego do 31 stycznia, co jednostka uzasadniła specyfiką cyklu operacyjnego w branży odzieżowej). Łącznie przeanalizowano 23 raporty (skonsolidowane sprawozdania finansowe), w tym pięć sporządzonych zgodnie z UoR (lata 2000–2004) i osiemnaście sporządzonych zgodnie z MSSF (lata 2005–2023). Dobór podmiotu badania był związany z łatwością dostępu do historycznych raportów okresowych na stronie internetowej Grupy, jak również z zaobserwowanymi istotnymi i ciekawymi zmianami w zakresie komunikowania polityki rachunkowości w raportach rocznych.

Analiza wstępna zebranego materiału badawczego pozwoliła na sformułowanie kilku wniosków o charakterze ogólnym. Po pierwsze, początkowo polityka (zasady) rachunkowości i dodatkowe noty objaśniające były publikowane odrębnie (jako osobne pliki PDF i XLS), a od 2005 r. (czyli odkąd LPP sporządza raporty zgodnie z MSSF), są one częścią składową raportu rocznego (w jednym pliku PDF). Po drugie, w raportach brakuje spisu treści not (można jedynie zauważyć, że od 2017 r. LPP umieszcza w raporcie rocznym ogólny spis treści, który wskazuje miejsce, gdzie są informacje dodatkowe do sprawozdania finansowego – bez szczegółowej struktury), co utrudnia nawigowanie w dokumencie. Tymczasem wiele spółek nie tylko umieszcza w swoich raportach szczegółowy spis treści (w tym wykaz not), lecz także wstawia hiperłącza (w pliku PDF), aby można było szybko i łatwo dotrzeć do potrzebnej noty. Po

trzecie, objętość informacji dodatkowych (jako całość) wzrosła od kilku do kilkudziesięciu stron. Precyzyjny pomiar liczby stron jest utrudniony ze względu na różne w różnych latach sprawozdawczych wielkości i kroje czcionek tekstu, odstępy między wierszami i akapitami, style łamania tekstu, a także z uwagi na wykorzystanie tabel i elementów graficznych; ponadto wzrost objętości not wynika czasami z przyczyn niezależnych od spółki, np. z konieczności opisanie wpływu zastosowania nowych MSSF na przyjętą politykę rachunkowości. Po czwarte, dodatkowe noty objaśniające są ponumerowane i wyraźnie podawane przy poszczególnych pozycjach w bilansie i innych elementach głównych sprawozdania, co ułatwia odnalezienie stosownej noty w raporcie, przy czym do 2016 r. polityka rachunkowości i dodatkowe noty objaśniające do składników sprawozdania finansowego były prezentowane odrębnie. Po piąte, w ostatnich latach zauważalny jest wpływ publikacji instytucji międzynarodowych (omówionych w rozdziale), zwłaszcza w zakresie organizacji not (grupowania i lepszego powiązania z polityką rachunkowości), użycia prostego i związłego języka, formatowania tekstu czy wykorzystania tabel i grafiki. Raporty spółki (w tym informacje dodatkowe) stają się coraz bardziej „atrakcyjne” wizualnie dzięki zmianom w zakresie formatowania tekstu (nagłówki, akapity, czcionki, odstępy, szpalty), wykorzystania kolorów oraz stosowania elementów wizualnych (tabele, wykresy, schematy, zdjęcia, mapy, grafiki).

W latach 2000–2004 polityka rachunkowości Grupy LPP była opisywana w sposób pozwalający na spełnienie minimalnych wymogów ustawowych, przy czym już wtedy noty dotyczące przyjętej polityki (zasad) rachunkowości uwzględniały (często, lecz nie zawsze) specyfikę jednostki i nie były (jak się nierzadko zdarzało w innych podmiotach) jedynie kopią adekwatnych fragmentów UoR.

Przez kolejną dekadę (2005–2014) nie nastąpiły istotne zmiany w zakresie formy komunikowania polityki (zasad) rachunkowości. Opis polityki rachunkowości był ujmowany w jednym punkcie informacji dodatkowej i charakteryzował się małą czytelnością. Akapity dotyczące poszczególnych składników sprawozdania finansowego nie wyróżniały się wizualnie poza tym, że podkreślona była nazwa danej grupy składników. W tekście polityki rachunkowości tej Gupy brakowało odstępów i trudno było odnaleźć zasady odnoszące się do konkretnej grupy składników sprawozdania finansowego.

W 2015 r. wprowadzono pewne zmiany redakcyjne sprzyjające efektywności komunikowania polityki rachunkowości: pojawiły się nagłówki i śródtytuły (pisane pogrubioną czcionką), wolne wiersze pomiędzy akapitami poświęconymi różnym składnikom sprawozdania finansowego, a także dodano opisy tekstowe do tabelarycznych not objaśniających, dzięki czemu stały się one bardziej zrozumiałe.

Istotne zmiany w strukturze informacji dodatkowej Grupy LPP nastąpiły w 2017 r., gdy rozbudowano punkt o ważnych szacunkach i założeniach (pro-

fesjonalny osąd, niepewność szacunków i założeń), a także przeniesiono opis polityki rachunkowości do not objaśniających, do poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego. Takie elastyczne podejście (z perspektywy użytkownika sprawozdania finansowego) sprzyja szybszemu zrozumieniu stosowanych zasad i ich wpływu na sprawozdanie bez konieczności ciągłego przemieszczania się w treści not objaśniających.

W 2018 r. w raportach Grupy LPP wprowadzono nowy układ tekstu, a mianowicie szpały (dwie na stronę) z tekstem wyrównanym do lewej strony, co powoduje, że łatwiej się ten tekst czyta (krótsze wersy i brak nieproporcjonalnych przerw między wyrazami). Ponadto zmieniono kolorystykę raportu, tj. zamiast jednolitej barwy dla wszystkich elementów sprawozdania zastosowano różne kolory (np. dla sekcji z polityką rachunkowości i notami objaśniającymi wybrano granat i jego odcienie).

Od 2019 r. LPP grupuje w informacji dodatkowej podobne elementy, np. przychody i koszty są omawiane w jednym punkcie, co zwiększa przejrzystość informacji. Ponadto polityka rachunkowości dotycząca danej grupy składników jest wyróżniona graficznie stonowanym granatowym tłem, dzięki czemu odróżnia się ona od tekstu opisującego i uzupełniającego wartości ujęte w sprawozdaniu.

Dla zilustrowania pozytywnych zmian w zakresie organizacji i treści not (w zakresie komunikowania polityki rachunkowości) warto się posłużyć konkretnymi przykładami. Jedną z ważnych zmian jest to, że informacje dodatkowe stawały się z czasem coraz bardziej szczegółowe i specyficzne dla Grupy LPP. Przykładem są noty dotyczące oszacowań i osądów. Początkowo zawierały one jedynie syntetyczny wykaz (bez objaśnień) szacunków wpływających na wartości wykazane w sprawozdaniu finansowym, a obecnie są opatrzone komentarzami, które zawierają tak szczegółowe (i specyficzne dla jednostki) informacje, jak procentowe wskaźniki zwrotów towarów w zależności od kanału dystrybucji czy wskaźnik wrażliwości poziomu rezerw na odprawy emerytalne w zależności od zmian wielkości będących podstawą szacunku.

Innym przykładem mogą być noty dotyczące zapasów (stanowiących jeden z kluczowych składników majątkowych firmy handlowej), w których początkowo wspomniano tylko o tym, że zapasy, które utraciły wartość handlową lub użytkową, są obejmowane odpisem aktualizującym, a obecnie zawierają konkretne zasady ustalania tych odpisów, z których można dowiedzieć się, że:

- występują dwa sezony regularnej sprzedaży, tj. marzec – czerwiec (dla kolekcji wiosna/lato) oraz wrzesień – grudzień (dla kolekcji jesień/zima), a pomiędzy nimi są okresy sezonowych wyprzedaży;
- analizy wartości zapasów dokonuje się dwa razy w roku, co jest zgodne z cyklem operacyjnym, tj. wymianą kolekcji ubrań i terminami sezonowych wyprzedaży;

- odpisy aktualizujące dotyczące towarów wyprzedażowych i starszych niż ostatni sezon są ustalane albo zgodnie z bieżącą analizą (jeśli towar jest przeznaczony do sprzedaży w salonach), albo w wysokości 10% (jeśli towar jest przeznaczony do outletów), albo w wysokości 80% (jeśli towar jest przeznaczony do sprzedaży do zewnętrznych odbiorców hurtowych).

Taka prezentacja zasad wyceny zapasów na dzień bilansowy jest przejrzysta i zrozumiała dla użytkowników raportu, którzy nie mają zaawansowanej wiedzy z rachunkowości, a ponadto – co jest tutaj szczególnie istotne – odnosi się do specyfiki firmy i branży, w której firma działa. Podobne zmiany, polegające na uszczegółowieniu informacji dodatkowych o przyjmowanych założeniach, stosowanych metodach czy objaśnianiu kontekstu kalkulacji, można zaobserwować również w notach dotyczących innych składników sprawozdania.

Zmiany o charakterze merytorycznym i formalnym, które były wprowadzane w zakresie komunikowania polityki rachunkowości w Grupie LPP w badanym 23-letnim okresie, należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. W kolejnych raportach LPP informacje były coraz lepiej uporządkowane i powiązane, konkretne, zwarte i specyficzne dla jednostki, a także coraz lepiej sformatowane (w zakresie organizacji i struktury not, stosowania i formatowania nagłówków i śródtytułów, doboru kroju, wielkości, grubości czy koloru czcionki, oprawy graficznej). W raportach z ostatniej dekady widać (pozytywne) efekty wpływu omówionych wcześniej dokumentów dyskusyjnych, zwłaszcza dokumentu wydanego przez IASB (2017), co nie jest zaskakujące, zważywszy że Grupa sporządzała raporty zgodnie z MSSF. Warto jednak zauważyć, że nadal istnieją pewne obszary, w których możliwe są dalsze usprawnienia zwiększające efektywność komunikacji w ramach informacji dodatkowych. Po pierwsze, w raporcie rocznym warto byłoby umieścić szczegółowy spis treści (wzbogacony hiperlinkami do odpowiednich części pliku PDF), który wskazuje nie tylko stronę, na której zaczyna się sekcja z informacjami dodatkowymi, ale też strony poszczególnych not. Po drugie, można rozważyć zastosowanie jeszcze bardziej elastycznego podejścia do struktury not, tj. uporządkowania ich w kolejności potencjalnej przydatności dla użytkowników.

Podsumowanie

Prawne wymogi (krajowe lub międzynarodowe) w zakresie komunikowania przyjętej przez jednostkę polityki (zasad) rachunkowości koncentrują się wyłącznie na kwestiach merytorycznych, czyli na konieczności ujawnienia, jakich wyborów dokonała jednostka raportująca odnośnie do zasad czy metod wyceny

i prezentacji składników sprawozdania finansowego. Nowe trendy propagowane przez różne krajowe i międzynarodowe organizacje związane z rachunkowością wskazują, że ważnym aspektem komunikowania polityki rachunkowości jest również forma jej prezentacji. Zwraca się uwagę na potrzebę stosowania możliwie prostego i przejrzystego języka, grupowanie informacji (np. metody wyceny, założenia odnośnie wyceny oraz noty objaśniające do pozycji sprawozdawczych) w jednym miejscu czy wykorzystanie tabel i grafiki. Przedstawione studium przypadku ilustruje ewolucję sposobu raportowania polityki rachunkowości w Grupie LPP zgodnie z obserwowanymi trendami.

Bibliografia

- Bąk, M., Strojek-Filus, M., Kobiela-Pionnier, K. i Masztalerz, M. (2022). *Narracje w sprawozdawczości finansowej i niefinansowej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- EFRAG, ANC, FRC. (2012). European Financial Reporting Advisory Group, Autorité des Normes Comptables, Financial Reporting Council. *Towards a disclosure framework for the notes*.
- FASB. (2012). Financial Accounting Standards Board. *Disclosure Framework*.
- FRC. (2012). Financial Reporting Council. *Thinking about disclosures in a broader context*.
- IFRS. (2017). IFRS Foundation. *Better communication in financial reporting. Making disclosures more meaningful*. <https://www.ifrs.org/news-and-events/news/2017/10/ifrs-foundation-publishes-a-case-study-report-on-better-communication/>
- IASB. (2017). IASB Foundation. *Disclosure initiative – principles of disclosure*. Discussion Paper, 1.
- Łazarowicz, E. (2022). *Sprawozdanie finansowe jako narzędzie efektywnej komunikacji spółki publicznej*. Oficyna Wydawnicza SGH.
- Piekot, T., Zarzeczny, G. i Moroń, E. (2019). Standard plain language w polskiej sferze publicznej. W: M. Zaśko-Zielińska i K. Kredens (red.), *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka* (s. 205–210). Uniwersytet Wrocławski.
- U. S. SEC. (1998). U. S. Securities and Exchange Commission. *A plain English handbook. How to create clear SEC disclosure document*. <http://sec.gov/pdf/handbook.pdf>

9. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W KREOWANIU WIZERUNKU JEDNOSTKI GOSPODARCZEJ I ZARZĄDZANIU WRAŻENIEM

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/9>

 Katarzyna Czajkowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
katarzyna.czajkowska@ue.poznan.pl

Accounting policy in creating the image of an economic entity and impression management

Abstract

The purpose of this chapter is to assess how accounting policy can affect the creation of the image of an economic entity generated by the accounting system and presented in published reports, especially financial statements, as well as the possibility of using accounting policy in impression management. The conducted considerations show that the selection of appropriate solutions in the field of accounting policy functioning within the right to choose and the fields of free action allows to create an image of the company favourable from the point of view of a given company. Conscious creating accounting policy of an economic entity and the application of selected principles makes it possible to evoke such an impression on the recipients of reporting information, which may encourage them to make decisions desirable from the point of view of managers.

Keywords: accounting policy, image, creating image, impression management.

Wprowadzenie

Informacje generowane przez system rachunkowości stanowią główne źródło wiedzy na temat sytuacji majątkowej i finansowej jednostek gospodarczych oraz ich działalności. Przedsiębiorstwa świadome roli dostarczanych informacji w podejmowaniu decyzji przez interesariuszy mogą być zainteresowane wywieraniem wpływu na wizerunek jednostki kształtowany przez rachunkowość oraz

Sugerowane cytowanie:

Czajkowska, K. (2024). Polityka rachunkowości w kreowaniu wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzaniu wrażeniem. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 131–144). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/9>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

wrażenia, jakie mają na jej temat odbiorcy informacji. Znacznych możliwości w zakresie kreowania wizerunku jednostki gospodarczej oraz zarządzania wrażeniem dostarcza polityka rachunkowości.

Celem rozdziału jest ocena, w jaki sposób polityka rachunkowości może wpływać na kreowanie wizerunku jednostki gospodarczej wygenerowanego przez system rachunkowości oraz prezentowanego w publikowanych sprawozdaniach, zwłaszcza sprawozdaniu finansowym, a także możliwości wykorzystania polityki rachunkowości w zarządzaniu wrażeniem. W rozdziale przedstawiono istotę kreowania wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzania wrażeniem oraz cele polityki rachunkowości, a także wyjaśniono kształtowanie wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzanie wrażeniem za pomocą polityki rachunkowości. Następnie omówiono instrumenty polityki rachunkowości w kreowaniu wizerunku i zarządzaniu wrażeniem i dokonano krótkiego podsumowania ze wskazaniem kierunków dalszych badań w obszarze polityki rachunkowości.

9.1. Istota kreowania wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzania wrażeniem

Polityka rachunkowości stanowi narzędzie kreowania pożądanego wizerunku przedsiębiorstwa. Wizerunek to „podobizna, portret, obraz, wyobrażenie” (Sobol, 2002, s. 1172). Na podstawie tej definicji można stwierdzić, że wizerunek przedsiębiorstwa jest tożsamy z obrazem przedsiębiorstwa, czyli jest związany ze sposobem, w jaki ludzie (z otoczenia wewnętrznego i otoczenia zewnętrznego) postrzegają daną jednostkę we wszystkich aspektach jej działalności (Tkaczyk i Rachwalska, 1997, s. 6). Wizerunek jest subiektywnym wyobrażeniem, które kształtuje się pod wpływem odbioru różnorodnych informacji oraz własnych obserwacji (Altkorn, 2004, s. 14). Terminy „obraz” oraz „wizerunek” występują tu jako synonimy i mogą być stosowane zamiennie.

Na wizerunek mogą mieć wpływ działania podejmowane przez samą jednostkę gospodarczą, która w sposób świadomy i zaplanowany dąży do wykreowania w świadomości odbiorców pożądanego obrazu. Jednym z możliwych do wykorzystania w tym celu instrumentów jest polityka rachunkowości. Wizerunek jest zbiorem wierzeń, idei i wrażeń, jakie ma dana osoba na temat jakiegoś obiektu (Kotler, 2002, s. 273). Taki sposób rozumienia wizerunku wyjaśnia zależność pomiędzy wrażeniem a wizerunkiem. Wizerunek (jako pojęcie szersze) to zbiór wrażeń, a wrażenia tworzą wizerunek.

Wizerunek stanowi efekt oddziaływania źródeł informacji oraz innych czynników, do których należą opinie czy emocje jednostki (Dowling, 2001, s. 51). Zgodnie z tym podejściem wizerunek można organizować i kontrolować.

W kontekście rozważań na temat polityki rachunkowości mającej znaczenie dla informacji generowanych w systemie rachunkowości istotną kwestią jest to, że informacje wpływają na wizerunek. Co więcej, sam wizerunek może być kontrolowany przy zastosowaniu odpowiednich narzędzi.

Wizerunek stanowi wynik interakcji pomiędzy informacjami uzyskiwanymi od nadawcy a indywidualnymi, subiektywnymi wrażeniami, przekonaniem, ideami, uczuciami i wiedzą dotyczącymi odbiorcy i procesem komunikacji zachodzącym między nadawcą a odbiorcą (Adamus-Matuszyńska i Dzik, 2017, s. 227). Definicja ta jest ważna, choć nie zawsze doceniana w rachunkowości, ponieważ istotą rachunkowości jest komunikacja pomiędzy nadawcą informacji a ich odbiorcą.

Na potrzeby rozważań w rachunkowości wizerunek można rozumieć jako sposób, w jaki jednostka gospodarcza jest postrzegana przez interesariuszy na podstawie informacji przedstawionych w sprawozdaniach i raportach wygenerowanych w systemie rachunkowości, a także jako zbiór wrażeń, jakie ma użytkownik informacji dostarczanych przez rachunkowość na temat jednostki gospodarczej (Czajkowska, 2021, s. 149).

Wrażenie jest definiowane jako „uświadomiona reakcja narządu zmysłowego na bodziec zewnętrzny” oraz „stan psychiczny wywołany jakimś bodźcem; przeżycie, odczucie” (Szymczak, 2002, s. 705). Wrażenie w rachunkowości to stan użytkownika informacji dostarczonych przez system rachunkowości wywołany tymi informacjami (Czajkowska, 2021, s. 150). Może ono być pozytywne lub negatywne. Czytelnicy sprawozdań i raportów mogą odnosić różne wrażenia na temat sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego. Wizerunek przedsiębiorstwa może być efektem informacji dostarczanych przez system rachunkowości i prezentowanych w sprawozdaniu finansowym, co wynika z przyjętej polityki rachunkowości jednostki gospodarczej.

Pojęcie „zarządzanie wrażeniem” wywodzi się z psychologii społecznej i jest rozumiane jako prezentacja siebie przed innymi w taki sposób, aby być postrzeganym pozytywnie (Hooghiemstra, 2000, s. 60). W innym ujęciu zarządzanie wrażeniem to proces, w którym jednostka próbuje kontrolować wrażenie, jakie inni formułują na jej temat (Leary i Kowalski, 1990, s. 34).

Koncepcja zarządzania wrażeniem znalazła zastosowanie w rachunkowości i w obszarze raportowania korporacyjnego. Służy analizie sposobów wywierania wpływu na to, jak dana organizacja jest postrzegana przez odbiorców informacji (Brennan i Merkl-Davies, 2013, s. 6). Publikowane przez jednostki gospodarcze raporty przeznaczone głównie dla odbiorców zewnętrznych stanowią przedmiot zarządzania wrażeniem. Informacje w nich zawarte mają na celu wzbudzenie u odbiorców wrażenia pożądanego z punktu widzenia jednostki oraz wykreowanie określonego wizerunku i reputacji (Jaworska i Bucior, 2018, s. 131). Zarządzanie wrażeniem w rachunkowości jest rozumiane jako próba

kontrolowania i manipulowania wrażeniem przekazywanym użytkownikom informacji księgowych (Clatworthy i Jones, 2001, s. 311).

Kreowanie wizerunku jednostki gospodarczej przez rachunkowość może się odbywać na każdym etapie przetwarzania danych w systemie rachunkowości, tzn. zarówno w ujęciu i wycenie, jak i w prezentacji. W związku z tym, że wizerunek jest zbiorem wrażeń, zarządzanie wrażeniem mogłoby zostać włączone w ramy szeroko rozumianego kreowania wizerunku. Można jednak również zastosować inne podejście i przyjąć, że termin zarządzania wrażeniem odnosi się do działań dotyczących prezentacji i interpretacji publikowanych danych, a kształtowanie wizerunku – do wszystkich pozostałych działań.

9.2. Cele polityki rachunkowości

Głównym celem polityki rachunkowości jednostki gospodarczej jest wywieranie wpływu na odbiorców informacji sprawozdawczych, aby wybierali te działania, które są korzystne dla danego podmiotu (Remlein, 2013, s. 74). Wśród celów częściowych polityki rachunkowości wyróżnia się cele bezpośrednio związane z oddziaływaniem na odbiorców sprawozdań finansowych, kształtowanie wielkości zysku do podziału, optymalizację podatkową, poprawę płynności finansowej oraz kształtowanie struktury poszczególnych elementów sprawozdania finansowego (Kaczmarek, 2008, s. 20; Remlein, 2013, s. 75).

Bezpośrednie oddziaływanie na odbiorców informacji sprawozdawczych może być ukierunkowane na podwyższenie zaufania do jednostki, kształtowanie oceny przedsiębiorstwa dokonywanej m.in. przez inwestorów i wierzycieli oraz wywieranie wpływu na wskaźniki finansowe wykorzystywane do analizy sytuacji i działalności jednostki i wydawania na tej podstawie opinii. W odniesieniu do właścicieli należy zwrócić uwagę na oddziaływanie na wypłaty z zysku, a w kontekście pracowników na wywieranie wpływu na te pozycje sprawozdania finansowego, od których zależą korzyści finansowe pracowników. Pozytywna ocena przedsiębiorstwa dokonywana przez odbiorców sprawozdań finansowych, a szczególnie właścicieli, może się wiązać z przyznawaniem członkom zarządu dodatkowego wynagrodzenia lub przynajmniej wydawaniem na ich temat korzystnej opinii, która pozwoli na utrzymanie przez nich stanowisk. W związku z tym celem polityki rachunkowości może być również uzyskiwanie korzyści przez osoby zarządzające przedsiębiorstwem.

Bardzo istotnym celem polityki rachunkowości jest kształtowanie poziomu wyniku finansowego. W ramach polityki rachunkowości funkcjonuje wiele obszarów i możliwości wyboru mających znaczenie dla wysokości wyniku finansowego. Optymalizacja podatkowa z wykorzystaniem polityki rachunkowości

może sprowadzać się do obniżania obciążeń podatkowych lub przesuwania ich w czasie. Pod celem poprawy płynności finansowej kryje się wykazywanie odpowiedniego poziomu gotówki, kształtowanie zadowalających wskaźników płynności finansowej oraz wywieranie wpływu na ocenę płynności dokonywaną przez obecnych i potencjalnych kredytodawców i inwestorów. Kolejny cel szczegółowy polityki rachunkowości, jakim jest kształtowanie struktury elementów sprawozdania finansowego, odnosi się przede wszystkim do bilansu.

Pomiędzy celami polityki rachunkowości mogą występować sprzeczności, gdyż rezultaty stosowania jej instrumentów mogą być w odmienny sposób oceniane przez różnych odbiorców. Jednostka powinna zwrócić na to uwagę, aby uniknąć niespodziewanych skutków, odwrotnych do zamierzonych. Przykładem może być sytuacja, w której jednostka dąży do wywarcia pozytywnego wrażenia na obecnych inwestorach oraz zachęcenia potencjalnych inwestorów poprzez maksymalizowanie zysku w celu wypłaty dywidendy. Takie działanie może spowodować wzrost obciążeń podatkowych. Odwrotna sytuacja wystąpi w sytuacji realizowania przez jednostkę celu obniżania obciążeń podatkowych. Wykazanie niewielkiego zysku lub straty może wywołać na czytelnikach sprawozdań finansowych niekorzystne wrażenie na temat jednostki.

Podmiot gospodarczy świadomie kształtujący zapisy polityki rachunkowości, a nie jedynie wypełniający ciężący na nim wymóg formalny, dąży zasadniczo do wywierania pozytywnego wrażenia na swój temat. Służy temu korzystniejsze ukazywanie sytuacji majątkowej oraz wykazywanie wyższego wyniku finansowego. Efektem może być podwyższenie kursu akcji, wyższa zdolność kredytowa jednostki, zachęcenie do nabywania jej akcji czy poprawienie poczucia stabilności pracy wśród pracowników. Należy jednak zwrócić uwagę, że pozytywny obraz jednostki może skłonić wierzycieli do zażądania wyższych odsetek od zobowiązań, udziałowców do zażądania wyższych wypłat z zysku, a pracowników do domagania się podwyżki wynagrodzeń.

Kształtowanie obrazu jednostki poprzez wykorzystywanie polityki rachunkowości ma wpływ na ocenę różnych aspektów jej działalności przez otoczenie (Świtła i Zieniuk, 2017, s. 195). Wywieranie dobrego wrażenia jest jednym ze sposobów konkurencyjności przedsiębiorstw. Pozytywne wrażenie pozwala m.in. uzyskać i utrzymać akceptację interesariuszy dla inicjatyw podejmowanych przez jednostkę (Jaworska i Bucior, 2018, s. 129). Korzystny wizerunek przekłada się na odpowiednią reputację.

Kreowaniem wizerunku są bardziej zainteresowane jednostki, których główne źródło finansowania stanowi kapitał pochodzący z rynku kapitałowego. Kapitałodawcy interesują się bowiem bardziej przedsiębiorstwami, których wizerunek jest pozytywny i które osiągają wysokie wyniki finansowe. Z tego powodu szczególnie wrażliwe na kwestię wizerunku są spółki notowane na giełdzie. Można się

spodziewać, że zjawisko kształtowania przez jednostki gospodarcze wizerunku prezentowanego w informacjach dostarczanych przez system rachunkowości może się nasilać wraz z pojawiającymi się i pogłębiającymi trudnościami z pozyskaniem kapitału.

9.3. Kształtowanie wizerunku jednostki gospodarczej i zarządzanie wrażeniem za pomocą polityki rachunkowości

W sprawozdaniach prezentujących informacje wygenerowane przez system rachunkowości jednostki są w większości zainteresowane uzyskaniem obrazu lepszego niż w rzeczywistości, co służy osiągnięciu postawionych przez przedsiębiorstwo celów, a także stanowi instrument zarządzania (Zieniuk, 2010, s. 80). W związku z tym występuje ryzyko nadużyć przez osoby odpowiedzialne za prowadzenie rachunkowości w przedsiębiorstwie oraz zarządzających. Szczególnie w kryzysie gospodarczym, kiedy wiele przedsiębiorstw znajduje się w trudniejszej sytuacji finansowej, rośnie znaczenie świadomego stosowania polityki rachunkowości (Zeniuk, 2010, s. 72).

Polityka rachunkowości jest jednym z działań mających wpływ na kształtowanie oceny jednostki gospodarczej, na podstawie której użytkownicy zewnętrzni podejmują decyzje korzystne dla tego podmiotu. Pozwala ona oddziaływać na wielkości poszczególnych elementów sprawozdania finansowego. Pozycje te służą następnie do analizy sytuacji i działalności, w tym obliczenia wskaźników finansowych, na podstawie których wyłania się obraz przedsiębiorstwa i przeprowadzana jest jego ocena.

Świadome posługiwanie się zapisami polityki rachunkowości oraz ich aktualizowanie w sytuacji zmian zewnętrznych, takich jak zmiany przepisów prawa oraz zmian wewnętrznych, np. wystąpienia nowych zdarzeń gospodarczych, pozwala na generowanie informacji wywierających dobre wrażenie na odbiorcach rachunkowości, co może wpływać na pożądane przez jednostkę zachowania użytkowników informacji sprawozdawczych. Należy zwrócić uwagę, że polityka rachunkowości nie może być wykorzystywana do kreowania pożądanego wizerunku poprzez omijanie istotnych informacji czy ich fałszowanie (Mikulska, 2012, s. 16). Jednostka gospodarza może również korzystać z nierówności w dostępie do informacji wśród zarządzających i osób odpowiedzialnych za prowadzenie rachunkowości w przedsiębiorstwie oraz odbiorców zewnętrznych.

Wykorzystywanie polityki rachunkowości do kreowania obrazu jednostki gospodarczej w rachunkowości powinno się odbywać z poszanowaniem prze-

pisów prawa. Posługiwanie się narzędziami polityki rachunkowości jest co do zasady zgodne z prawem i powinno być tak postrzegane. Możliwe jest jednak wykorzystywanie pewnej swobody pozostawionej w polityce rachunkowości w sposób niezgodny z jej ramami i przeznaczeniem.

Polityka rachunkowości jest dokumentem, w którym dominującym środkiem przekazu jest słowo. W związku z tym, że jest to dokument opisowy, narracyjny, może stanowić potencjalny przedmiot zarządzania wrażeniem w celu takiego przedstawiania jednostki, aby wywoływać pozytywne wrażenia czytelników.

9.4. Instrumenty polityki rachunkowości w kreowaniu wizerunku i zarządzaniu wrażeniem

Dążenie do wykreowania pożądanego z punktu widzenia jednostki obrazu działalności i wywierania określonych wrażeń na odbiorcach informacji może się odbywać za pomocą dwóch form polityki rachunkowości – materialnej i formalnej (Sawicki, 1997, s. 130). Materialna polityka rachunkowości wpływa na wartość aktywów i pasywów oraz wysokość wyniku finansowego, natomiast formalna polityka rachunkowości przejawia się m.in. w objaśnianiu pozycji elementów sprawozdania finansowego. Materialna polityka rachunkowości może się wpisywać w zarządzanie wrażeniem rozumiane szeroko, zaś elementy formalnej polityki rachunkowości mogą wpisywać się także w zarządzanie wrażeniem rozumiane w węższym ujęciu.

Wyróżnia się instrumenty polityki rachunkowości stanowiące prawa wyboru oraz tzw. pola swobodnego działania (Sawicki, 1997, s. 131). Prawa wyboru polegają na możliwości dokonania przez jednostkę wyboru spośród przynajmniej dwóch alternatywnych rozwiązań. W ramach obszaru stanowiącego „pole swobodnego działania” jednostka może podjąć samodzielne decyzje. Drugi rodzaj instrumentów polityki rachunkowości charakteryzuje się większym subiektywizmem i swobodą. Prawa wyboru występujące w zakresie sposobu prezentacji informacji w sprawozdaniu finansowym są znacznie ograniczone przede wszystkim przez załączniki do ustawy o rachunkowości (dalej UoR) wskazujące obowiązkową zawartość poszczególnych elementów sprawozdań finansowych. Wszystkie przyjęte przez jednostkę rozwiązania odnoszące się do prezentacji danych w sprawozdaniu finansowym, w których zakresie zostały podjęte przez przedsiębiorstwo indywidualne decyzje, powinny zostać przedstawione w polityce rachunkowości jednostki (Koc, 2009, s. 7).

W ramach innego podziału wyróżniane są instrumenty polityki rachunkowości materialne, formalne i czasowe (Remlein, 2013, s. 79). Instrumenty

materialne odnoszą się do wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego. Wybór instrumentów jest uzależniony od celu nadrzędnego postawionego przez jednostkę, determinującego stosowane zasady. Takim celem może być ukierunkowanie na rentowność, wynik finansowy, płynność finansową, wartość majątku (Walińska, 2014, s. 1037). Cel jest uzależniony od wizerunku, jaki jednostka chce prezentować. Jednostka zainteresowana utrzymaniem wizerunku podmiotu współpracującego z wiarygodnymi kontrahentami oraz radzącymi sobie ze ściągalnością płatności może się wstrzymać od dokonywania odpisów aktualizujących należności i zamieszczać w polityce rachunkowości takie zapisy dotyczące odpisów, które umożliwiają jak najdłuższe ich niedokonywanie. Podobnie jednostka dbająca o wizerunek stabilnej i unikającej problemów może opracowywać zasady tworzenia rezerw w znacznym stopniu ograniczające ich wystąpienie i minimalizujące ich wartość.

Instrumenty formalne obejmują prawa wyboru dotyczące układu i poziomu szczegółowości elementów sprawozdania finansowego. Stopień szczegółowości może dotyczyć przede wszystkim informacji dodatkowej, której swoboda sporządzania jest dość znaczna. Wybór poziomu szczegółowości odnosi się również do innych elementów sprawozdania finansowego. Jednostki mogą zdecydować się na stosowanie uproszczeń przewidzianych np. dla jednostek małych i mikro lub ujawnianie większego zakresu informacji.

Z jednej strony jednostka ma prawo stosować w ramach przyjętej polityki rachunkowości uproszczenia, jeśli nie wywiera to ujemnego wpływu na realizację obowiązku rzetelnego i jasnego przedstawiania jej sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego (Ustawa, 1994, art. 4, ust. 4). Prezentowanie informacji w sposób mniej szczegółowy może być stosowane w celu zamierzonego ukrywania pewnych informacji, zdarzeń, a eksponowania innych. W związku z tym prawo zmniejszenia szczegółowości stanowi ważne narzędzie formalnej polityki rachunkowości, które może znaleźć zastosowanie w kreowaniu wizerunku przedsiębiorstwa. Szczególnie ważne w tym podejściu jest kształtowanie informacji znajdujących się w informacji dodatkowej oraz sprawozdaniu z działalności.

Z drugiej strony jednostka może zaprezentować w sprawozdaniu finansowym informacje z większą szczegółowością niż to wynika z załączników do UoR, jeśli według niej takie rozwiązanie będzie właściwe z uwagi na jej specyfikę czy potrzeby informacyjne odbiorców (Ustawa, 1994 r., art. 50, ust. 1). Zwiększenie szczegółowości może się odbywać poprzez umieszczenie we wzorze danego elementu sprawozdania finansowego dodatkowych wierszy (Koc, 2009, s. 7). Większa szczegółowość umożliwia przedstawienie informacji uznanych przez jednostkę za ważne z punktu widzenia kształtowania jej wizerunku, mimo że ich prezentacja nie jest wymagana przy standardowym zakresie informacji. Może się to przyczynić do zwiększania zaufania do jednostki i kształtowania

jej wizerunku jako podmiotu szczerego, nieukrywającego informacji i darzącego szacunkiem odbiorców sprawozdawczości.

We wskazanych przypadkach dostrzegalne jest zarządzanie wrażeniem za pomocą poziomu szczegółowości i selekcji informacji, a także zarządzanie tematyką informacji. Co więcej, forma oraz zakres informacji ujawnianych i prezentowanych w sprawozdaniu finansowym powinny być odpowiednie dla rodzaju działalności prowadzonej przez jednostkę, jej rozmiarów oraz potrzeb informacyjnych odbiorców (Kamiński, 2003, s. 182–183). Takiej oceny dokonuje jednostka, co sprawia, że nadal pozostawiony jest jej znaczny poziom swobody.

UoR określa jedynie zakres obowiązkowych informacji, ale nie narzuca ich kolejności (Koc, 2009, s. 7). Pozostawia to zatem jednostce możliwość zmiany kolejności danych zamieszczonej we wzorach sprawozdania finansowego. Jednostka może w ten sposób dążyć do lepszego ukazania obrazu swojej sytuacji czy działalności. Zarządzając wrażeniem na swój temat, jednostka może również wykorzystać to prawo wyboru w ramach zarządzania prezentacją i lokalizacją informacji.

Instrumenty czasowe polityki rachunkowości dotyczą głównie wyboru dnia bilansowego oraz terminu zatwierdzenia i publikacji sprawozdania finansowego. Takie instrumenty mogą również mieć znaczenie dla wrażenia wywieranego na odbiorcach informacji sprawozdawczych. Wybór dnia bilansowego jest szczególnie ważny w przypadku branż charakteryzujących się sezonowością. Moment publikacji raportów finansowych może być istotny np. w kontekście ujawniania informacji finansowych przez przedsiębiorstwa konkurencyjne i porównywania pomiędzy jednostkami z tej samej branży.

UoR w wielu sytuacjach, np. dotyczących wyceny, odwołuje się do istotności. Nie wszystkie zdarzenia gospodarcze zachodzące w danej jednostce muszą być znaczące dla prezentacji jej sytuacji i działalności. Podobnie nie każdy błąd czy pominięcie jest ważne dla całości sprawozdania finansowego. Z uwagi na to jednostka gospodarcza powinna określić w swojej polityce rachunkowości próg istotności. Wyróżnia się istotność ogólną, czyli odpowiadającą całemu sprawozdaniu finansowemu, oraz istotność cząstkową, tzn. przypisaną do danej pozycji sprawozdania (Drózd, 2011, s. 90).

Z poziomem istotności i szczegółowości jest ściśle związany zakres danych w dodatkowych informacjach i objaśnieniach. Elementy, które powinny się znaleźć w tej części informacji dodatkowej, zawierają załączniki do UoR. Istnieje w tym przypadku obszerne prawo wyboru wynikające z tego, że jednostka powinna ujawnić także informacje inne niż wymienione w załączniku, jeśli mogą one w istotny sposób wpłynąć na ocenę sytuacji majątkowej, finansowej oraz wynik finansowy. Podobnie jak w innych przypadkach ocena jest pozostawiona jednostce, co powoduje znaczne możliwości kreowania wizerunku i zarządzania wrażeniem za pomocą ujawnianych informacji.

Poziom istotności odnosi się do zdarzeń, które jednostka może uznać za ważne lub nieważne dla użytkowników sprawozdań finansowych. Informacje ocenione jako nieistotne mogą zostać pominięte, jeśli nie spowoduje to znacznego zmniejszenia jakości sprawozdania finansowego, a prezentowany obraz sytuacji przedsiębiorstwa pozostanie wierny i rzetelny.

Stosując instrumenty polityki rachunkowości, należy zwrócić uwagę na ich oddziaływanie na zawartość sprawozdań finansowych, zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie. Podczas ich wyboru należy wziąć pod uwagę siłę oddziaływania instrumentu, skutki jego zastosowania i czas oddziaływania (Kaczmarek, 2008, s. 31). Analiza powinna obejmować nie tylko możliwe skutki pozytywne, do których się dąży, ale również ewentualne skutki negatywne.

Polityka rachunkowości powinna być stosowana w sposób ciągły w celu zapewnienia ciągłości i porównywalności. W życiu gospodarczym często zachodzą jednak potrzeby dokonania modyfikacji stosowanych zasad. Zmiany zapisów polityki rachunkowości mogą być podyktowane zmianami przepisów prawa lub suwerennymi decyzjami jednostki, których przyczyny mogą być różne.

UoR przewiduje możliwość dokonywania zmian stosowanych zasad rachunkowości (Ustawa, 1994 r., art. 8, ust. 2). Wskazuje jednak, że celem takich zmian powinno być jasne i rzetelne przedstawienie sytuacji jednostki. Wynika z tego, że w intencji ustawodawcy zmiany polityki rachunkowości powinny przyczyniać się do polepszenia jakości informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym (Walińska, 2014, s. 1052). W praktyce jednak jednostki często decydują się na zmiany polityki rachunkowości, kierując się własnym interesem i chęcią wprowadzenia takich rozwiązań, które będą dla nich korzystniejsze. Korzyść może polegać np. na zmniejszeniu kosztów i wykazaniu wyższego wyniku finansowego. Jednostka może też podejmować takie działania w celu szeroko rozumianego kształtowania własnego wizerunku i wywierania pożądanego wrażenia na odbiorcach informacji sprawozdawczych. Dokonane zmiany polityki rachunkowości wchodzi w życie od pierwszego dnia roku obrotowego, co uniemożliwia kształtowanie pozycji sprawozdania finansowego swobodnie w trakcie okresu sprawozdawczego.

Jednostka, która dokonała zmian polityki rachunkowości, ma obowiązek wskazania w informacji dodatkowej wpływu tych zmian na sprawozdanie finansowe. W takiej sytuacji w informacji dodatkowej należy podać przyczyny dokonania zmian, określić liczbowo ich wpływ na wynik finansowy oraz zapewnić porównywalność danych ze sprawozdaniami finansowymi za lata obrotowe poprzedzające rok dokonania zmian. Obowiązek ujawnienia i wytłumaczenia zmian stanowi swego rodzaju zabezpieczenie przed swobodnym i niekontrolowanym wykorzystywaniem zmian polityki rachunkowości do kształtowania wartości pozycji sprawozdania finansowego i wywierania wpływu na obraz jednostki wyłaniający się z informacji sprawozdawczych.

Jednostki gospodarcze dokonują w ramach polityki rachunkowości wyboru dopuszczalnych rozwiązań. Nie wszystko w rachunkowości podlega wyborowi i decyzji jednostki. Niektóre kwestie pozostają bezwzględnie obowiązujące. Sednem polityki rachunkowości są obszary rachunkowości przedsiębiorstwa, w ramach których pozostają prawa wyboru lub pola swobodnego działania. To one odpowiadają za możliwość kształtowania systemu rachunkowości w sposób najbardziej odpowiadający jej specyfice, a także postawionym przez zarządzających celom. Świadome wykorzystanie polityki rachunkowości do kreowania wizerunku jest możliwe jedynie przy dobrej znajomości możliwości wyboru.

Jednym z obszarów wyboru są przyjmowane przez jednostkę metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego. W przypadku wielu pozycji bilansowych występują prawa wyboru. Wiele kwestii podlegających wyborowi jednostki dotyczy aktywów. Najwięcej możliwości wyboru funkcjonuje w odniesieniu do środków trwałych. Istotnymi instrumentami polityki rachunkowości są kwestie dotyczące amortyzacji, przede wszystkim środków trwałych, ale również wartości niematerialnych i prawnych. Możliwości wyboru występują również w zakresie wyceny inwestycji długoterminowych.

Jednym z obszarów wyboru dotyczącym aktywów obrotowych jest metoda prowadzenia ksiąg pomocniczych dla poszczególnych grup rzeczowych aktywów obrotowych. Kolejne wybory dotyczą wyceny towarów, materiałów, produktów w toku i wyrobów gotowych. Możliwości wyboru występują także w odniesieniu do wyceny rozchodu, w tym zużycia, rzeczowych składników aktywów obrotowych. W gestii jednostki pozostaje również wybór wyceny bilansowej inwestycji krótkoterminowych.

Zasada istotności nakazuje w odniesieniu do aktywów uwzględnić w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość, zmniejszenia wartości użytkowej lub handlowej składników aktywów. Dotyczy również obowiązku dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych. Jednostkom gospodarczym pozostawia się znaczny obszar wyboru w kwestii odpisów aktualizacyjnych. Do kierownictwa należy decyzja dotycząca częstotliwości dokonywania odpisów w ciągu roku obrotowego oraz kryteriów stanowiących o trwałej utracie wartości (Dróżdż, 2011, s. 60).

Jedną z grup aktywów, do której odnoszą się odpisy aktualizujące, są środki trwałe. Odpisów aktualizujących dokonuje się również dla inwestycji długoterminowych. Mogą one dotyczyć także rzeczowych aktywów obrotowych.

Z zasady ostrożnej wyceny wynika też obowiązek dokonywania odpisów aktualizujących należności. Jednostka powinna samodzielnie ustalić, kiedy dokonuje odpisu, wskazać stopień prawdopodobieństwa zapłaty oraz ustalić wielkość odpisu. Zagadnienie odpisów aktualizujących należności stanowi szeroki obszar samodzielnych działań przedsiębiorstwa o znacznym stopniu subiektywizmu.

Kolejny obszar wyboru, a dzięki temu możliwy instrument kształtowania wizerunku przedsiębiorstwa, stanowi dokonywanie tzw. odwrócenia odpisu aktualizującego, które powinno się pojawić w przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość aktywów. Brakuje jednak precyzyjnych wytycznych w tym zakresie. Odpisy aktualizujące są często wykorzystywane do obniżania lub zwiększania wyniku finansowego w zależności od sytuacji i przyjętej przez jednostkę polityki (Stępień, 2013, s. 690).

Istotnym narzędziem wywierania wpływu na wizerunek jednostki poprzez politykę rachunkowości są rezerwy. Obszarem wyboru dla jednostki jest samodzielne podjęcie decyzji, jaki stopień prawdopodobieństwa wystąpienia przyszłego zobowiązania uznaje za wysoki oraz w jaki sposób szacuje to prawdopodobieństwo. Kolejną możliwością wyboru jest wysokość rezerwy, ponieważ to jednostka jest zobowiązana do wiarygodnego oszacowania kwoty przyszłego zobowiązania. Nieco podobne w swej istocie do rezerw są bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, które również mogą się stać instrumentem kształtowania obrazu sytuacji finansowej jednostki.

Rezerwy oraz bierne rozliczenia międzyokresowe mogą mieć znaczny wpływ na wynik finansowy. Ich utworzenie powoduje zwiększenie pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych. Rozwiązanie rezerwy wiąże się ze zwiększeniem odpowiednich przychodów. Natomiast w przypadku, gdy bierne rozliczenia okażą się zbędne lub za wysokie, podlegają rozliczeniu, zmniejszając koszty, w których ciężar zostały utworzone. Zarówno rezerwy, jak i bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów stanowią znaczny obszar subiektywnych działań jednostek i pozostawiają możliwość ingerencji w wysokość wyniku finansowego.

Podsumowanie

Interesariusze podejmują decyzje na podstawie wizerunku jednostki prezentowanego poprzez informacje dostarczane przez system rachunkowości oraz kierując się wrażeniami, jakie odnoszą na podstawie tych informacji na temat sytuacji majątkowej i finansowej, a także działalności danego podmiotu. Z uwagi na istotny wpływ wizerunku na decyzje podejmowane przez użytkowników informacji jednostki gospodarcze mogą być zainteresowane jego kształtowaniem w taki sposób, aby odpowiadał przyjętej strategii i sprzyjał realizacji postawionych celów. W innym ujęciu chęć wywierania wpływu na wrażenia, jakie odnoszą użytkownicy sprawozdań i raportów, sprawia, że w rachunkowości jest obserwowane zjawisko zarządzania wrażeniem.

Z informacji generowanych przez system rachunkowości wyłania się obraz sytuacji i działalności jednostki. W związku z tym wybór odpowiednich rozwią-

zań pozwala kreować we właściwy z punktu widzenia podmiotu gospodarczego sposób wizerunek przedsiębiorstwa, a przez to oddziaływać na decyzje podejmowane przez odbiorców. Instrumenty polityki rachunkowości są działaniami dopuszczalnymi, jeśli nie następuje złamanie przepisów prawnych, a prezentowany obraz jednostki pozostaje zgodny z rzeczywistością.

Zagadnienie kreowania wizerunku, a w szczególności zarządzania wrażeniem, przy wykorzystaniu narzędzi polityki rachunkowości stanowi ciekawy i nadal niewystarczająco zbadany obszar dla badań naukowych. Powinny one dotyczyć przede wszystkim narracyjnych dokumentów polityki rachunkowości oraz części informacji dodatkowych dotyczących przyjętej polityki rachunkowości w kontekście stosowania strategii zarządzania wrażeniem.

Bibliografia

- Adamus-Matuszyńska, A. i Dzik, P. (2017). Czy można zarządzać wizerunkiem? Teoria wizerunku i procesu jego budowania. W: A. Kampka, A. Kiryjow i K. Sobczak (red.), *Czy obrazy rządzą ludźmi?* (221–237). Wydawnictwo SGGW.
- Altkorn, J. (2004). *Wizerunek firmy*. Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej.
- Brennan, N. M. i Merkl-Davies, D. M. (2013). Accounting narratives and impression management. W: L. Jack, J. Davison i R. Craig (red.), *The Routledge companion to accounting communication* (s. 109–132). Routledge.
- Clatworthy, M. i Jones, M. J. (2001). The effect of thematic structure on the variability of annual report readability. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 14(3), 311–326.
- Czajkowska, K. (2021). Wizerunek i wrażenie w rachunkowości. W: A. Walasik (red.), *Gospodarka współdzielenia: rynki, instytucje, organizacje* (s. 117–128). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
- Dowling, G. (2001). *Creating corporate reputations identity, image and performance*. Oxford University Press.
- Drózd, Z. (2011). *Polityka rachunkowości jednostek gospodarczych. Istota i funkcjonowanie w systemach zarządzania przedsiębiorstwami*. Presshouse.
- Hooghiemstra, R. (2000). Corporate communication and impression management – new perspectives why companies engage in corporate social reporting. *Journal of Business Ethics*, 27, 55–68.
- Jaworska, E. i Bucior, G. (2018). Atrybucja jako strategia zarządzania wrażeniem w raportowaniu zewnętrznym – przykład spółki z większościovym udziałem Skarbu Państwa. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 514, 128–138.
- Kaczmarek, M. (2008). *Polityka bilansowa jako narzędzie rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kamiński, R. (2003). *Polityka bilansowa a ocena działalności przedsiębiorstwa*. *Ars boni et aequi*.
- Koc, S. (2009). Zasady (polityka) rachunkowości. *Rachunkowość*, 5, 2–11.
- Kotler, P. (2002). *Marketing, management*, millennium edition. Pearson Custom Publishing.
- Leary, M. R. i Kowalski, R. M. (1990). Impression management: A literature review and two-component model. *Psychological Bulletin*, 107(1), 34–47.

- Mikulska, D. A. (2012). Polityka rachunkowości jednostki w świetle obowiązujących przepisów prawnych. W: D. A. Mikulska (red.), *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego* (s. 11–34). Wydawnictwo KUL.
- Remlein, M. (2013). *Rachunkowość grup kapitałowych według polskiego prawa bilansowego i międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sawicki, K. (1997). Polityka bilansowa a badanie rocznych sprawozdań finansowych. *Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKWP*, 40, 126–134.
- Sobol, E. (red.). (2002). *Słownik wyrazów obcych*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stępień, K. (2013). Odpisy aktualizujące wartość aktywów jako instrument manipulowania wynikiem finansowym przedsiębiorstwa. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 62, 689–700.
- Szymczak, M. red. (2002). *Słownik języka polskiego PWN*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Świetla, K. i Zieniuk, P. (2017). Polityka rachunkowości w praktyce jednostek gospodarczych w kontekście jej oceny przez biegłych rewidentów. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 92(148), 191–205. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0010.0998>
- Tkaczyk, J. i Rachwalska, J. (1997). Wszystko jest obrazem... Kształtowanie wizerunku przedsiębiorstwa. *Marketing i Rynek*, 5, 5–10.
- Turyńska, J. (2003). *Standardy rachunkowości. MSR-US GAAP – polskie ustawodawstwo*. Difin.
- Ustawa. (1994). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r., poz. 217 ze zm.).
- Walińska, E. (2014). Polityka rachunkowości jako narzędzie kształtowania sprawozdania finansowego. W: E. Walińska (red.), *Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa* (s. 1028–1069). Wolters Kluwer business.
- Zieniuk, P. (2010). Znaczenie polityki rachunkowości w okresie kryzysu. W: B. Micherda (red.), *Rachunkowość wobec kryzysu gospodarczego* (s. 72–85). Difin.

10. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI W BADANIU SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/10>

 Beata Zyznarska-Dworczak

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
beata.zyznarska-dworczak@ue.poznan.pl

Accounting policy in financial audit

Abstract

The aim of the chapter is to present the importance of accounting policy in the audit of financial statements. The chapter identifies the basic functions of accounting policy in financial reporting and then refers them to the tasks of a financial auditor during the process of financial audit. After presenting the specifics of the relevant audit procedures relating to accounting policy the chapter shows accordingly the main conclusions of the auditor presented in the audit report. Due to the lack of exhaustive research in the analysed research area of this chapter, the study contributes to reducing the cognitive gap existing in the Polish scientific literature. The considerations presented are of a legislative and theoretical nature, however they may constitute an incentive for further research aimed at showing the role of accounting policy in the practice of financial auditing.

Keywords: accounting policy, auditing, financial audit, audit of financial statements, audit report.

Wprowadzenie

Badanie sprawozdania finansowego jest jednym z podstawowych narzędzi zapewniania bezpieczeństwa i przejrzystości rynków finansowych. Służy wzmacnianiu jakości sprawozdania finansowego, jak również podnoszeniu zaufania jego użytkowników do sprawozdawczości finansowej. Badanie jest przeprowadzane zgodnie z obowiązującymi w danym państwie standardami dotyczącymi kluczowych procedur jego przeprowadzania. Zasadniczo standardy nie wskazują konkretnych procedur czy technik w zakresie badania polityki rachunkowości,

Sugerowane cytowanie:

Zyznarska-Dworczak, B. (2024). Polityka rachunkowości w badaniu sprawozdania finansowego. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 145–159). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/10>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

jednak z uwagi na jej znaczenie w ocenie jakości sprawozdania finansowego biegły rewident ocenia zarówno poprawność przyjętej przez badany podmiot polityki rachunkowości i jej zgodność z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej, jak i jej spójność ze stosowanymi w praktyce zasadami rachunkowości.

Celem niniejszego rozdziału jest wskazanie podstawowych funkcji polityki rachunkowości w sprawozdawczości finansowej, a następnie ocena ich wpływu na proces badania sprawozdania finansowego, w tym stosowane procedury badania oraz wnioski biegłego rewidenta prezentowane w sprawozdaniu z badania. Wykorzystano metodę studiów literaturowych dotyczących piśmiennictwa naukowego, opracowań zawodowych, a także przepisów prawnych i regulacji zawodowych dla biegłych rewidentów oraz metodę krytycznej analizy i wnioskowania dedukcyjnego.

W rozdziale zidentyfikowano podstawowe funkcje polityki rachunkowości w sprawozdawczości, przedstawiono procedury badania dotyczące polityki rachunkowości, wskazując dwa podejścia – *sensu stricte*, odnoszące się wprost do poprawności stosowanej polityki, i *sensu largo*, rozszerzające perspektywę weryfikacji polityki na ocenę poprawności prowadzenia ksiąg rachunkowych i ich zgodności z polityką przyjętą przez badaną jednostkę. Następnie wyjaśniono znaczenie polityki rachunkowości w formułowaniu wniosków przez biegłego rewidenta w sprawozdaniu z badania oraz wskazano obowiązki biegłego rewidenta w odniesieniu do poszczególnych funkcji polityki rachunkowości. Rozważania podsumowano wyznaczeniem kierunków dalszych badań w obszarze polityki rachunkowości w rewizji finansowej.

10.1. Funkcje polityki rachunkowości w sprawozdawczości i rewizji finansowej

W literaturze przedmiotu wskazywane są różne funkcje polityki rachunkowości, które dotyczą zarówno perspektywy makro-, i mikroekonomicznej. W ujęciu makroekonomicznym polityka rachunkowości oznacza zbiór przepisów prawnych, standardów oraz dyrektyw metodologicznych stosowanych w celu określenia zasad rachunkowości w danym państwie w pewnym okresie (Foster, 1980; Morris, 1987; Brzezina, 1998, s. 22; Zyznarska-Dworczak, 2019; Dhole i in., 2021). Z kolei polityka rachunkowości w ujęciu mikroekonomicznym dotyczy danej jednostki gospodarczej, zgodnie z przyjętymi w makropolicy zasadami rachunkowości. W literaturze przedmiotu można spotkać różne definicje polityki rachunkowości jednostki gospodarczej (Robson, 1993; Hendriksen, von Breda

2002, s. 250; Hope, 2003; Sawicki, 2000; Pfaff, 2014; Stępień, 2014). Ponieważ niniejszy rozdział dotyczy badania sprawozdania finansowego podmiotu, uwagę poświęcono *stricte* mikropolityce rachunkowości, czyli polityce rachunkowości jednostki gospodarczej.

Podstawową funkcją polityki rachunkowości jest funkcja regulacyjna, polegająca na uregulowaniu zasad funkcjonowania systemu rachunkowości w danej jednostce gospodarczej zgodnie z obowiązującym ją prawem. Zgodnie z art. 10 ustawy o rachunkowości (dalej UoR) oznacza to przyjęcie „konkretnych zasad rachunkowości”, w tym w szczególności dotyczących:

- określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych;
- metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego;
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, w tym co najmniej:
  - zakładowego planu kont,
  - wykazu ksiąg rachunkowych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – wykazu zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na informatycznych nośnikach danych,
  - opisu systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego;
- systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów.

Z kolei jednostki stosujące zgodnie z ustawą Międzynarodowe Standardy Rachunkowości traktują politykę rachunkowości jako „konkretne prawidła, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę gospodarczą przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych” (MSR 8, 2008, par. 5).

Do realizacji regulacyjnej funkcji rachunkowości stosowane są różne instrumenty, które ze względu na ich rodzaj można podzielić na (Stępień, 2012, s. 294 i 295):

- instrumenty materialne – wykorzystywane do wyboru metod wyceny zasobów przedsiębiorstwa bezpośrednio wpływających na wartość aktywów i pasywów, a także kategorii wynikowych;
- instrumenty formalne – wykorzystywane do wyboru sposobu prezentacji i ujawnień w sprawozdaniu finansowym;
- instrumenty czasowe – wykorzystywane do wyboru roku obrotowego i dnia bilansowego, a także terminu zatwierdzenia i opublikowania sprawozdania finansowego.

---

* W KSR 7 (2018, par. 2.1) została przyjęta definicja polityki rachunkowości za UoR, poprzez odwołanie do art. 3 ust. 1 pkt 11 ustawy.

Wskazane instrumenty służą adaptacji obowiązującego prawa i regulacji w zakresie rachunkowości finansowej dla potrzeb jednostki gospodarczej (Kondraszuk, 2011, s. 190). Pomagają kierownictwu jednostki przyjąć i stosować konkretne rozwiązania w ramach dobrowolnego autonomicznego doboru polityki rachunkowości, dopuszczalne prawnie. Zasadniczo ta autonomia służy dostosowaniu polityki do specyfiki i potrzeb działalności danego podmiotu. Jednak może rodzić ryzyko niepoprawnego doboru zasad w polityce czy braku spójności w ich stosowaniu bądź też celowego wykorzystywania polityki do manipulowania wynikami jednostki gospodarczej. W związku z tym niezbędna jest ocena realizacji funkcji regulacyjnej polityki. Ocena przestrzegania przyjętej polityki rachunkowości, realizowana najczęściej w ramach kontroli wewnętrznej jednostki, wyznacza kontrolną funkcję polityki rachunkowości. Funkcja kontrolna służy zasadniczo ujawnianiu błędów oraz przeciwdziałaniu nieprawidłowościom w księgach rachunkowych.

Ramowy charakter regulacji prawa bilansowego umożliwia jednostkom gospodarczym świadome prowadzenie polityki rachunkowości, które pozwala na kreowanie obrazu przedsiębiorstwa (Świetla i Zieniuk, 2017). Polityka rachunkowości może być wówczas postrzegana jako część ogólna polityki jednostki gospodarczej, a jednocześnie jako środek realizacji jej złożonych celów (Poniatowska, 2014). Przyjmowanie konkretnych rozwiązań obowiązujących w polityce rachunkowości danej organizacji poprzez dostosowanie się zgodnie z prawem wyboru do strategii jednostki wyznacza zarządczo-strategiczną funkcję polityki rachunkowości. Kierownicy mogą wyznaczać w ramach polityki rachunkowości, poza wspomnianym już prawem wyboru w zakresie metod wyceny i pomiaru wyniku finansowego, także m.in. szczegółowość ujawnień (punkt 9 i 10) informacji dodatkowej zgodnie z załącznikiem 1 UoR w ramach:

- opisu ewentualnych niepewności co do możliwości kontynuowania działalności i opisu podejmowanych bądź planowanych przez jednostkę działań mających na celu eliminację niepewności, np. zakres ujawnień w zakresie niepewności wynikającej z wpływu na działalność gospodarczą koronawirusa i pandemii COVID-19 (szerzej Zyznarska-Dworczak, Rudźcionienė, 2022);
- opisu innych informacji, jeżeli mogłyby w istotny sposób wpłynąć na ocenę sytuacji majątkowej i finansowej oraz wynik finansowy jednostki, np. odniesienie się do wyników jednostki w ramach rozwoju zrównoważonego (szerzej Fijałkowska i Zyznarska-Dworczak, 2017).

Decyzje kierownictwa nakreślają ramy zakresu sprawozdawczości danej jednostki i jednocześnie wpływają na zakres komunikacji jednostki z jej interesariuszami. Funkcja zarządczo-strategiczna polityki rachunkowości jest bowiem ściśle powiązana z funkcją komunikacyjną i wizerunkową polityki

rachunkowości. W ramach funkcji komunikacyjnej jednostka gospodarcza ujawnia stosowane zasady i zakres ich stosowania w informacji dodatkowej, w których dominują ujawnienia o charakterze narracyjnym. Świadome, ukierunkowane na oczekiwania informacyjne interesariuszy posługiwanie się polityką rachunkowości może służyć zarządzaniu wrażeniem. Z jednej strony jednostka prezentuje realizację strategii oczekiwanej przez użytkowników sprawozdania finansowego, a z drugiej dąży do oddziaływania na pożądane przez nią ich zachowania.

Kreowanie pożądanego wizerunku jednostki gospodarczej wpisuje się w kreatywność jako cechę rachunkowości, która w ramach obowiązujących regulacji rachunkowości pozwala na wybór optymalnych dla danej jednostki rozwiązań. Ponadto wykorzystywanie polityki rachunkowości w oddziaływaniu na interesariuszy służy w dużej mierze legitymizowaniu pożądanego przez nich statusu jednostki gospodarczej. Proces legitymizacji w rachunkowości jest zjawiskiem coraz powszechniejszym (Zyznarska-Dworczak, 2018; Zyznarska-Dworczak i Fijałkowska, 2018), jednak nie uzasadnia wykorzystywania polityki rachunkowości jako narzędzia manipulowania informacją przedstawianą w sprawozdaniu finansowym. Granicą pomiędzy realizacją funkcji zarządczej, komunikacyjnej i wizerunkowej polityki rachunkowości a rachunkowością oszukańczą jest moment przekroczenia prawa wyznaczającego odpowiedzialność karną za naruszenie obowiązków w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdań finansowych. Zgodnie z art. 77 UoR osoba dopuszczająca się:

- nieprowadzenia ksiąg rachunkowych, prowadzenia ich wbrew przepisom ustawy lub podawania w tych księgach nierzetelnych danych;
- niesporządzenia sprawozdania finansowego, sporządzenia go niezgodnie z przepisami ustawy lub zawarcia w sprawozdaniu nierzetelnych danych

podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat dwóch, albo obu tym karom łącznie.

Do podstawowych przyczyn przekraczania granicy prawa bilansowego zalicza się w szczególności brak profesjonalizmu i etyki zawodowej służb księgowych oraz ich brak poczucia odpowiedzialności za tworzone informacje, a także występowanie rozbudowanych i mało przejrzystych struktur organizacyjnych podatnych na obejście funkcji kontrolnej (Michalczyk, 2011). Czynnikiem sprzyjającym manipulowaniu informacją w sprawozdaniu finansowym jest również próba godzenia interesów właścicieli oraz innych interesariuszy przedsiębiorstwa (Karmańska, 2008). Presja na manipulowanie informacjami może mieć charakter wewnętrzny, służący realizacji strategii przedsiębiorstwa, jak i zewnętrzny, będący odpowiedzią na oczekiwania interesariuszy jednostki. W związku z istnie-

jącym ryzykiem nieprawidłowego stosowania polityki rachunkowości badanie sprawozdania finansowego wymaga uwzględnienia wszystkich jej funkcji:

- regulacyjnej,
- kontrolnej,
- zarządczo-strategicznej,
- komunikacyjnej,
- wizerunkowej.

Biegły rewident ocenia realizację poszczególnych funkcji zgodnie z koncepcją zawodowego sceptycyzmu. Niewłaściwa realizacja poszczególnych funkcji może bowiem skutkować istotnym zniekształceniem informacji w sprawozdaniu finansowym.

10.2. Procedury badania dotyczące polityki rachunkowości

Krajowe Standardy Rewizji Finansowej w brzmieniu Międzynarodowych. Standardów Badania IAASB, które obecnie obowiązują w Polsce na podstawie Uchwały Krajowej Rady Biegłych Rewidentów nr 3430/52a/2019, nie zawierają konkretnego standardu z zakresu badania zasad (polityki) rachunkowości. Brak w nich także szczegółowej metodyki weryfikacji poprawności ksiąg rachunkowych prowadzonych przez daną jednostkę (Szczotka, 2012; Salterio i Koonce, 1997; Baklarz 2020a, 2020b; Pinto i in., 2020; Cho i Krishnan, 2023).

Analiza standardów badania pozwala wyróżnić dwa podejścia do badania polityki rachunkowości:

- *sensu stricto* – badania polityki rachunkowości w aspekcie poprawności przyjętych i stosowanych zasad rachunkowości;
- *sensu largo* – badania polityki rachunkowości w aspekcie poprawności poszczególnych elementów systemu, w tym ksiąg rachunkowych.

Badanie polityki rachunkowości *sensu stricto* dotyczy oceny poprawności przyjętych i stosowanych zasad rachunkowości. W szczególności biegły sprawdza, czy przyjęte rozwiązania są zasadne, legalne, przestrzegane oraz ujawnione w należyty sposób w sprawozdaniu finansowym (Furman, 2011). Paragraf 19 lit. (b) Krajowego Standardu Badań (KSB 315 (Z), 2019) wskazuje, by biegły rewident przeprowadzał procedury oszacowania ryzyka w celu uzyskania zrozumienia mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej i zasad (polityki) rachunkowości jednostki oraz przyczyn wszelkich zmian w tych zasadach. Z kolei zgodnie z par. 20 tego standardu biegły rewident

ocenia, czy zasady (polityka) rachunkowości jednostki są odpowiednie i spójne z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. W tabeli 10.1 wskazano przykładowe kwestie, które biegły rewident może rozważyć, badając stosowane przez badaną jednostkę zasady oraz sposoby ich zastosowania.

Tabela 10.1. Przykładowy zakres uzyskania zrozumienia polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta

Zakres	Szczegółowe rozpoznanie
Zgodność polityki z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej	<ul style="list-style-type: none"> zasady rachunkowości i praktyki specyficzne dla danej branży, w tym znaczące dla danej branży grupy transakcji, salda kont i powiązane ujawnienia w sprawozdaniu finansowym, jak na przykład pożyczki i inwestycje w bankach lub prace badawcze i rozwojowe w branży farmaceutycznej ujmowanie przychodów rachunkowość dotycząca instrumentów finansowych, w tym związanych z nimi strat kredytowych aktywa, zobowiązania i transakcje w walucie obcej rachunkowość nietypowych lub złożonych transakcji, w tym tych w obszarach kontrowersyjnych lub nowatorskich, np. rachunkowość oparta na kryptowalutach
Zrozumienie sposobu doboru i zastosowania zasad (polityk) rachunkowości przez jednostkę, w tym wszelkich zmian i ich przyczyn	<ul style="list-style-type: none"> metody stosowane przez jednostkę do ujmowania, wyceny, prezentacji i ujawniania znaczących i nietypowych transakcji skutek znaczących zasad (polityk) rachunkowości w kontrowersyjnych lub nowatorskich obszarach, dla których nie ma wiążących wytycznych lub uzgodnionego podejścia zmiany w otoczeniu, takie jak zmiany mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej lub reformy podatkowe, które mogą wymagać zmiany zasad (polityk) rachunkowości jednostki standardy sprawozdawczości finansowej oraz przepisy prawa i regulacji, które są nowe dla jednostki, oraz kiedy i w jaki sposób jednostka wdroży lub spełni takie wymogi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (KSB 315 (Z), 2019, par. A82).

Ocena systemu rachunkowości i funkcjonowania jego elementów pod kątem realizacji zasad przyjętych w polityce rachunkowości stanowi szersze podejście biegłego rewidenta, który w tym zakresie weryfikuje (Baklarz, 2020b):

- poprawność opisu polityki rachunkowości dla każdego zidentyfikowanego elementu (podsystemu) składającego się na księgi zgodnie z art. 10 ust. 1 UoR;
- spełnienie wymogów formalnych każdego ze zidentyfikowanych elementów systemu informatycznego (podsystemów) uznanych za składnik ksiąg, łącznie z kontami księgi głównej.

Ocena spełnienia wymogów prawidłowego prowadzenia ksiąg w odniesieniu do każdego podsystemu wymaga weryfikacji spełnienia podstawowych warunków prowadzenia ksiąg rachunkowych wskazanych w art. 9, 10 i 24 ustawy. Obowiązkiem jednostki jest prowadzenie ksiąg rachunkowych w języku polskim i walucie polskiej, przy zapewnieniu rzetelności, czyli zgodności ze sprawdzonymi pod względem prawdziwości danymi dokumentów lub innymi źródłami, a także bezbłędności i sprawdzalności. Zgodnie z par. 5 KSB 330 biegły rewident projektuje ogólne reakcje i wdraża je odpowiednio do oszacowanego ryzyka istotnego zniekształcenia na poziomie sprawozdania finansowego, przy czym istotny jest tu rodzaj procedur badania (KSB 330, 2019, par. A5). Zależy on od celu reakcji (test kontroli lub procedura wiarygodności) oraz jej rodzaju (inspekcja, obserwacja, zapytania, potwierdzenia, ponowne przeliczanie, ponowne wykonywanie czynności lub procedury analityczne). Ocenę przestrzegania formalnych wymogów prawidłowego prowadzenia ksiąg biegły rewident może sprowadzić do wykonania pojedynczego testu, przykładowo poprzez zapytanie, ogląd podsystemu, przeprowadzenie poszczególnych operacji w podsystemie rachunkowości razem z pracownikami badanej jednostki, a także przegląd uzyskiwanych z podsystemu zestawień (Baklarz, 2020b). Zakres badania prawidłowego prowadzenia ksiąg może dotyczyć (Baklarz, 2020a, 2020b):

- możliwości zamknięcia ksiąg pomocniczych i księgi głównej, jak również ich faktycznego zamykania w sposób trwały;
- poprawności oznaczenia wydruku lub podglądu, a także zapisu ksiąg rachunkowych, prawidłowości sporządzenia dziennika, prawidłowości sporządzenia zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej oraz ksiąg pomocniczych w kontekście nazwy jednostki, automatycznego numerowania stron, oznaczania strony pierwszej i ostatniej generowanego dokumentu, identyfikowania osób odpowiedzialnych za zapis, a także uzgodnienia zapisów księgi pomocniczej z kontami księgi głównej;
- prawidłowości zapisów w kontekście art. 20 ust. 5 UoR, w tym trwałości zapisu, źródeł pochodzenia zapisu, osób odpowiedzialnych za dokonanie zapisu, a także zapewnienia przez program sprawdzenia poprawności przetwarzania danych oraz kompletności i identyczności zapisów;
- sposobu korygowania błędnych zapisów, w tym oceny, czy możliwa jest korekta błędu w inny sposób niż wprowadzenie do ksiąg dowodu zawierającego korektę błędnego zapisu dokonywaną tylko zapisami dodatnimi albo tylko ujemnymi.

Przy planowaniu i przeprowadzaniu badania prawidłowości ksiąg rachunkowych, w tym ich oceny pod kątem zapisów w przyjętej polityce rachunkowości, biegły uwzględni również związane z tym ryzyko. Zgodnie z KSB (KSB 315 (Z), 2019, par. A82) ryzyko błędów przy przetwarzaniu informacji finansowych

może ograniczać zatrudnianie kompetentnego personelu z zakresu finansów, rachunkowości i IT. Jednak, jak się podkreśla w standardzie, polityki i praktyki zarządzania zasobami ludzkimi mogą nie zapobiegać silnym skłonnościom naczelnego kierownictwa do zawyżania zysków.

Biegły rewident rozpoznaje także ryzyko nieprawidłowości stosowania zasad polityki rachunkowości, badając poszczególne istotne pozycje sprawozdania finansowego. Przykładowo badanie wartości szacunkowych zgodnie z KSB (KSB 540 (Z), 2020) wymaga odniesienia się biegłego do zasad obowiązujących w badanym okresie, jak również ich zmian na skutek zmiany strategii jednostki bądź zmian ramowych założeń sprawozdawczości finansowej. Biegły ocenia bowiem, czy kierownictwo wdrożyło proces kontroli wewnętrznej sprawozdawczości finansowej dotyczącej ustalania i ujawniania szacunków księgowych, w tym w zakresie (KSB 540 (Z), 2020, par. A22):

- wyboru odpowiednich zasad (polityk) rachunkowości oraz określania procesów szacowania, w tym odpowiednich metod szacowania lub wyceny, a tam gdzie ma to zastosowanie, modeli;
- opracowania lub identyfikacji odpowiednich danych i założeń, które wpływają na szacunki księgowe;
- okresowych przeglądów okoliczności powodujących konieczność ustalania i ujawniania szacunków księgowych oraz, jeśli to konieczne, ich aktualizacji.

Zatem proponowane przez biegłego rewidenta korekty w toku badania mogą być związane z wysokością szacunków ustalonych przez jednostkę i ich wartości prezentowanych w sprawozdaniu finansowym, a także ujawnieniami informacji o wycenie w informacji dodatkowej i ich spójności z rozwiązaniami przyjętymi w polityce rachunkowości (Staszek i Ziemiak, 2023).

Przeprowadzenie procedur badania w zakresie polityki rachunkowości powinno zostać odpowiednio udowodnione przez biegłego rewidenta w dokumentacji badania. Jak już wspomniano, żaden ze standardów badania nie precyzuje wprost kryteriów oceny, metody badania oraz konkretnego sposobu dokumentowania wniosków. Kluczowym zadaniem biegłego jest zebranie odpowiednich i wystarczających dowodów badania, by udokumentować uzyskanie zrozumienia przez biegłego zasadności i poprawności stosowania polityki rachunkowości przez badany podmiot. Biegły powinien zatem przygotować dokumentację badania poprzez włączenie do niej:

- kluczowych elementów zrozumienia,
- źródeł informacji, z których zrozumienie przez biegłego rewidenta zostało uzyskane;
- przeprowadzonych procedur oszacowania ryzyka.

Tak przygotowana dokumentacja powinna zgodnie par. 8 KSB 230 umożliwić doświadczonemu audytorowi, który nie miał wcześniejszych powiązań z tym badaniem, zrozumienie rezultatów przeprowadzonych procedur badania i uzyskanych dowodów badania.

10.3. Wnioski biegłego rewidenta dotyczące polityki rachunkowości w sprawozdaniu z badania

Ustawowym zadaniem biegłego rewidenta (Ustawa, 2017, art. 83, ust. 3, pkt 8) jest wyrażenie opinii, czy sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego badanej jednostki zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, a także „przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości”. Ustawa wyznacza obowiązek oceny przez biegłego rewidenta spójności i poprawności stosowania przyjętej przez jednostkę polityki rachunkowości, co wymaga w szczególności weryfikacji realizacji funkcji regulacyjnej i kontrolnej polityki. Badanie powinno dotyczyć w szczególności:

- formalnych aspektów przyjęcia przez daną jednostkę polityki rachunkowości, jak pisemna, aktualna, obowiązująca polityka rachunkowości, zatwierdzona przez kierownika jednostki, a także okres jej obowiązywania, jej aktualizacja stosownie do zmian przepisów prawa, ocena ewentualnych zmian polityki w trakcie badanego roku i zapewnienie ciągłości jej stosowania;
- poprawności polityki rachunkowości i jej spójności ze stosowanymi przez jednostkę zasadami rachunkowości;
- spójności stosowanych zasad rachunkowości z zasadami zastosowanymi do prezentacji poszczególnych pozycji w sprawozdaniu finansowym badanej jednostki, a także ich zgodności z ujawnieniami w informacji dodatkowej;
- udokumentowanego zrozumienia polityki rachunkowości, w tym oceny poprawności i stosowania metod wyceny dla istotnych pozycji sprawozdania finansowego.

Wnioski biegłego rewidenta powinny również wykluczyć ryzyko nadużyć związanych z nieodpowiednią realizacją funkcji zarządczo-strategicznej, komunikacyjnej i wizerunkowej. Zachowanie zawodowego sceptycyzmu jest szczególnie ważne w trakcie rozważania ryzyka istotnego zniekształcenia spowodowanego oszukańczym manipulowaniem obrazem jednostki prezentowanym w sprawozdaniu finansowym. Wymaga świadomości wykorzystywania funkcji polityki rachunkowości w realizacji założeń strategicznych jednostki, w tym także oddziaływania na interesariuszy, które przekraczałyby dopuszczone pra-

wem rozwiązania. W celu uzyskania racjonalnej pewności biegły rewident jest w szczególności odpowiedzialny za rozważenie możliwości obejścia kontroli przez kierownictwo oraz uznanie faktu, że procedury badania, które są efektywne przy wykrywaniu błędów, mogą być nieefektywne przy wykrywaniu oszustw (par. 8 KSB 240). W związku z tym w sprawozdaniu z badania w sekcji „Odpowiedzialność biegłego rewidenta za badanie sprawozdania finansowego” zgodnie z (KSB 700 (Z), 2019, par. 39 lit. (a)) biegły podkreśla znaczenie tego podejścia i stwierdza, że jako element badania zgodnie z KSB stosuje zawodowy osąd i zachowuje zawodowy sceptycyzm przez cały czas badania.

W przypadku gdy biegły rewident uzna za konieczne zgłoszenie uwag do prawidłowości bądź stosowania polityki rachunkowości, w zależności od oceny istotności ich wpływu na sprawozdanie finansowe, może zgodnie z (KSB 700(Z), 2019; KSB 705 (Z) , 2019; KSB 706 (Z), 2019):

- dodać objaśnienia w formie paragrafu, wskazując rodzaj i zakres nieprawidłowości;
- wprowadzić zastrzeżenie w przypadku istotnych uwag w zakresie stwierdzonych nieprawidłowości o charakterze nierozległym, wskazując ich skutki w sprawozdaniu finansowym;
- wydać opinię negatywną wobec rozległych i istotnych nieprawidłowości, przedstawiając ich zakres i skutki w sprawozdaniu finansowym.

Bardzo rzadko w praktyce rewizji finansowej spotyka się opinię odmowną, wynikającą wprost z naruszeń polityki rachunkowości. Rozszerzenie perspektywy oceny polityki rachunkowości na ocenę prawidłowości ksiąg rachunkowych i ich prowadzenie zgodnie z przyjętą polityką umożliwia wskazanie skutków ograniczeń zakresu badania w tym zakresie. Przykład opinii odmownej podaje A. Baklarz (2020a, s. 72) wobec stwierdzonego braku prawidłowych procedur zabezpieczających dostęp do ksiąg i zagwarantowania bezpiecznej archiwizacji w sytuacji jednostki, w której serwery z księgami rachunkowe poddane zostały atakowi hackerskiemu. Opinia odmowna wskazuje wówczas ograniczenie zakresu badania, gdyż księgi rachunkowe i dokumenty stanowiące ich podstawę uległy nieodwracalnemu zniszczeniu, a jednostka nie dysponowała ich archiwum.

Obserwowane obecnie warunki niepewności gospodarczej i biznesowej, jak okres popandemiczny, inwazja Rosji na Ukrainę, zmienność inflacji, cyberprzestępczość, przejawy kryzysu ekologicznego, mogą wpływać na jakość sprawozdawczości finansowej i niefinansowej (szerzej por. Zyznarska-Dworczak i Rudzionienė, 2022; Zyznarska-Dworczak, 2022, 2023). Warunki niepewności mogą implikować wzrost ryzyka oszustwa poprzez kreowanie informacji nieprawdziwych w sprawozdaniu finansowym. Odpowiedzią rewizji finansowej jest właściwe dostosowanie znaczenia zawodowego sceptycyzmu audytora

(Zyznarska-Dworczak, 2024). W szczególności krytyczna weryfikacja realizacji poszczególnych funkcji polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta pozwala na sformułowanie wniosku o poprawności jej kompleksowego stosowania w badanej jednostce, determinującego jakość prezentowanych i ujawnianych w sprawozdaniu finansowym informacji.

Podsumowanie

W rozdziale zidentyfikowano pięć podstawowych funkcji polityki rachunkowości – regulacyjną, kontrolną, zarządczo-strategiczną, komunikacyjną oraz wizerunkową. Następnie ukazano sposób przeprowadzenia procedur badania służących ocenie poprawności realizacji tych funkcji w badanej jednostce. W odniesieniu do funkcji regulacyjnej i kontrolnej polityki rachunkowości biegły ocenia przestrzeganie mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej poprzez weryfikację spójności zasad ze stosowanymi w praktyce zasadami rachunkowości, z uwzględnieniem poprawności prowadzenia ksiąg rachunkowych. W odniesieniu do pozostałych funkcji polityki rachunkowości – funkcji zarządczo-strategicznego, komunikacyjnej oraz wizerunkowej – biegły ocenia ryzyko celowego manipulowania informacją w sprawozdaniu finansowym, przekraczającego obowiązujące ramy prawne. Mimo że jednostce przysługują prawa wyboru w ramach stosowanych zasad polityki rachunkowości i ujawnień z nimi związanych w sprawozdaniu finansowym, to zadaniem biegłego rewidenta jest ocena, jak daleko sięga kreatywność kierownictwa jednostki w tym zakresie. Biegły, dostosowując procedury badania do ewentualnego ryzyka badania, upewnia się, czy badana jednostka nie stosuje polityki rachunkowości jako narzędzia rachunkowości oszukańczej. Wnioski biegłego rewidenta, poparte odpowiednimi i wystarczającymi dowodami badania, wymagają odpowiedniego, stosownego do istotności ewentualnych nieprawidłowości uwzględnienia w sprawozdaniu z badania i ewentualnej modyfikacji opinii.

Ocena biegłego rewidenta w zakresie poprawnej realizacji funkcji polityki rachunkowości w badanej jednostce wymaga w szczególności zachowania zawodowego sceptycyzmu. Sceptyczne podejście biegłego w tym zakresie nabiera coraz większego znaczenia wobec warunków rosnącej niepewności gospodarczej i biznesowej. Podjęcie naukowych badań empirycznych w przedstawnym obszarze może stanowić cenne źródło informacji dla regulatorów, biegłych rewidentów i zarządzających firmami audytorskimi, jak również dla użytkowników sprawozdania finansowego oraz użytkowników sprawozdania z badania.

Bibliografia

- Baklarz, A. A. (2020a). Badanie prawidłowości prowadzenia ksiąg rachunkowych za pomocą systemu informatycznego – artykuł dyskusyjny (cz. I). *Rachunkowość*, 3(84), 71–79.
- Baklarz, A. A. (2020b). Badanie prawidłowości prowadzenia ksiąg rachunkowych za pomocą systemu informatycznego – artykuł dyskusyjny (cz. II). *Rachunkowość*, 4(85), 63–72.
- Brzezin, W. (1998). *Ogólna teoria rachunkowości*. Wyższa Szkoła Handlu i Prawa.
- Chluska, J. i Rubik, J. (2016). Polityka rachunkowości w sprawozdawczości i badaniu sprawozdań finansowych. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 80, 31–37. <https://doi.org/10.18276/frfu.2016.2.80/2-03>
- Cho, M. i Krishnan, G. V. (2023). Principles-based accounting standards and audit outcomes: empirical evidence. *Review of Accounting Studies*, 28(1), 164–200.
- Dhole, S., Liu, L., Lobo, G. J. i Mishra, S. (2021). Economic policy uncertainty and financial statement comparability. *Journal of Accounting and Public Policy*, 40(1), 106800.
- Fijałkowska, J. i Zyznarska-Dworczak, B. (2017). Społeczna odpowiedzialność biznesu a tworzenie wartości banków. *Zarządzanie i Finanse*, 15(2, cz. 1), 107–119.
- Foster, G. (1980). Accounting policy decisions and capital market research. *Journal of Accounting and Economics*, 2(1), 29–62.
- Furman, J. (2011). Badanie zasadności polityki rachunkowości przedsiębiorstwa przez biegłego rewidenta. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 60, 85–94.
- Hendriksen, E. A. i van Breda, M. F. (2002). *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hope, O. K. (2003). Accounting policy disclosures and analysts' forecasts. *Contemporary Accounting Research*, 20(2), 295–321.
- Karmańska, A. (2008). Kierunki zmian w pomiarze dokonania przedsiębiorstwa a wyzwania dla współczesnej rachunkowości. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 44, 115–133.
- Kondraszuk, T. (2011). Polityka rachunkowości a zasada kontynuacji działania. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 60, 189–200.
- KSB 230. (2019). Krajowy Standard Badania 230. Dokumentacja badania. Załącznik nr 1.4 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 315. (2019). Krajowy Standard Badania 315. Identyfikacja i oszacowanie ryzyk istotnego zniekształcenia poprzez zrozumienie jednostki i jej otoczenia. Załącznik nr 1.10 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 315 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 315 (Z) (zmieniony w 2022 r.) w brzmieniu MSB (PL) 315 (zmienionego w 2019 r.) – Identyfikacja i oszacowanie ryzyk istotnego zniekształcenia (2272). Załącznik nr 1.10 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 330. (2019). Krajowy Standard Badania 330. Reakcje biegłego rewidenta na oszacowane ryzyka. Załącznik nr 1.12 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 540 (Z). (2020). Krajowy Standard Badania 540 (Z). Badanie szacunków księgowych, w tym szacunków księgowych wartości godziwej i powiązanych ujawnień. Załącznik nr 1 do uchwały Nr 1107/15a/2020 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 8 września 2020 r.
- KSB 700 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 700 (Z). Formułowanie opinii oraz sprawozdawczość na temat sprawozdania finansowego. Załącznik nr 1.29 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.

- KSB 705 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 705 (Z). Modyfikacje opinii w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta. Załącznik nr 1.31 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 706 (Z). (2019). Krajowy Standard Badania 706 (Z). Akapity objaśniające ze zwróceniem uwagi oraz akapity zawierające inne sprawy w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta. Załącznik nr 1.32 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSR 7. (2018). Krajowy Standard Rachunkowości 7. Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja. Załącznik do uchwały Nr 3/2018 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 13 listopada 2018 r.
- Michalczyk, L. (2011). Współczesne nurty rachunkowości w aspekcie realizacji celów ekonomicznych przedsiębiorstw. *Przegląd Organizacji*, 2, 34–38.
- Morris, R. D. (1987). Signalling, agency theory and accounting policy choice. *Accounting and Business Research*, 18(69), 47.
- MSR 8. (2008). Międzynarodowy Standard Rachunkowości 8. Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów (Dz. Urz. UE L 320/34 z 29.11.2008).
- Pfaff, J. (2014). Polityka rachunkowości w procesie badania sprawozdań finansowych. *Studia Ekonomiczne*, 201, 233–243.
- Pinto, I., Morais, A. I. i Quick, R. (2020). The impact of the precision of accounting standards on the expanded auditor's report in the European Union. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 40, 100333.
- Poniatowska, L. (2014). Polityka rachunkowości w zakresie rezerw na zobowiązania i jej znaczenie w kształtowaniu wyniku finansowego. *Studia Ekonomiczne*, 201, 255–265.
- Robson, K. (1993). Accounting policy making and “interests”: Accounting for research and development. *Critical Perspectives on Accounting*, 4(1), 1–27.
- Salterio, S. i Koonce, L. (1997). The persuasiveness of audit evidence: The case of accounting policy decisions. *Accounting, Organizations and Society*, 22(6), 573–587.
- Sawicki, K. (2000). Polityka rachunkowości i polityka bilansowa Zakres terminologiczny i zastosowanie. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 1, 84–95.
- Staszal, A. i Zieniuk, P. (2023). *Badanie wartości szacunkowych w praktyce rewizji finansowej*. Difin.
- Stępień, K. (2012). Polityka rachunkowości jako instrument kreowania wizerunku przedsiębiorstwa w okresie kryzysu gospodarczego. *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego*, 13.
- Stępień, K. (2014). Polityka rachunkowości w kontekście rachunkowości kreatywnej. *Studia Ekonomiczne*, 201, 314–326.
- Szczotka, J. (2012). Polityka rachunkowości jako element badania sprawozdania finansowego. W: D. Mikulska (red.), *Polityka rachunkowości jednostki a jakość sprawozdania finansowego* (s. 149–164). Wydawnictwo KUL.
- Świetla, K. i Zieniuk, P. (2017). Polityka rachunkowości w praktyce jednostek gospodarczych w kontekście jej oceny przez biegłych rewidentów. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 92(148), 191–206.
- Uchwała. (2019). Uchwała Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r. w sprawie krajowych standardów badania oraz innych dokumentów. Polska Izba Biegłych Rewidentów.
- Ustawa. (1994). Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 120 ze zm.).

- Ustawa. (2017). Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz. U. z 2023 r., poz. 1015).
- Zyznarska-Dworczak, B. (2018). Teoria legitymizacji w badaniach rachunkowości zarządczej. *Problemy Zarządzania – Management Issues*, 16, 1(72), 195–203.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2019). *Rachunkowość zrównoważona w ujęciu kognitywno-teoretycznym*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2022). Financial and ESG reporting in times of uncertainty. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 46(4), 161–180. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.1307>
- Zyznarska-Dworczak, B. (2023). Nadzór korporacyjny w zapewnianiu jakości sprawozdawczości finansowej i z zakresu rozwoju zrównoważonego w warunkach niepewności. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 47(2), 99–119. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0053.6061>
- Zyznarska-Dworczak, B. (2024). Zawodowy sceptycyzm audytora w warunkach niepewności gospodarczej. *Rocznik Audytu i Rachunkowości* (The Annual Journal of Audit and Accounting), 546/12, 183–209.
- Zyznarska-Dworczak, B. i Fijałkowska, J. (2018). Sustainability assurance in the light of the legitimacy theory. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 19(11), 395–408.
- Zyznarska-Dworczak, B. i Rudźzionienė, K. (2022). Corporate COVID-19-related risk disclosure in the electricity sector: Evidence of public companies from Central and Eastern Europe. *Energies*, 15(16), 5810. <https://doi.org/10.3390/en15165810>

ZAKOŃCZENIE

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/11>

 Marzena Remlein

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marzena.remlein@ue.poznan.pl

 Marek Masztalerz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
marek.masztalerz@ue.poznan.pl

Rachunkowość jest powszechnie (w środowisku naukowym i zawodowym) postrzegana jako „byt trójczłonowy” obejmujący teorię, praktykę i politykę. Wzajemne relacje pomiędzy tymi członami pozwalają na rozwój rachunkowości i jej dostosowywanie do zmieniających się potrzeb i wymogów gospodarczych. Znaczenie polityki rachunkowości jest w tym systemie niepodważalne, bowiem stanowi ona swego rodzaju pomost łączący teorię z praktyką rachunkowości. To dzięki niej możliwe jest zastosowanie teorii rachunkowości w praktyce gospodarczej.

Polityka rachunkowości może być rozpatrywana na różnych poziomach, szczególnie znaczenie ma ujęcie makroekonomiczne (jako zbiór przepisów prawnych, standardów, dyrektyw i innych regulacji) oraz mikroekonomiczne (jako zbiór przyjętych przez jednostkę rozwiązań dopuszczanych przez obowiązujące normy). Przedmiotem zainteresowania autorów niniejszej monografii była przede wszystkim polityka rachunkowości w tym drugim aspekcie, tj. polityka rozumiana jako świadomie wybrane przez podmiot raportujący zasady i metody rachunkowości na potrzeby prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzenia sprawozdania finansowego. Realizacja polityki rachunkowości odbywa się poprzez instrumenty, które są określane jako dopuszczone przepisami prawa rozwiązania w zakresie systemu rachunkowości, za pomocą których jednostka gospodarcza osiąga własne określone cele, w tym dążenie do właściwego odzwierciedlenia w sprawozdaniu finansowym jej sytuacji majątkowej, finansowej, kapitałowej oraz wyniku finansowego. Stosowanie instrumentów polityki rachunkowości w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań pozwala jednostce gospodarczej wpływać na wartość poszczególnych składników majątkowych i zobowiązań, a w konsekwencji na kształtowanie obrazu jednostki. Szczegółowego znaczenia nabierają instrumenty polityki rachunkowości w sytuacjach

Sugerowane cytowanie:

Remlein, M. i Masztalerz, M. (2024). Zakończenie. W: M. Remlein i M. Masztalerz (red.), *Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej* (s. 160–162). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-219-1/11>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

kryzysowych, które pozwalają jednostce odzwierciedlić realną wartość majątku. W przypadku trwałej utraty wartości określonego składnika aktywów należy skorzystać z możliwości dokonania odpisu aktualizującego wartość aktywów. Aktualizacja wyceny aktywów w polityce rachunkowości jest kluczowym elementem, który wpływa na urealnienie wartości, ale również na rzetelność i wiarygodność sprawozdań finansowych jednostki gospodarczej.

Kolejny problem, z jakim muszą się zmierzyć podmioty gospodarcze w odniesieniu do polityki rachunkowości, to rozwiązania zawarte w prawie podatkowym. Wpływ podatku dochodowego oraz regulacji prawnych z nim związanych jest bardzo widoczny w polityce rachunkowości jednostek prowadzących działalność gospodarczą. Jednak coraz częściej w literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na konieczność wyeliminowania wpływu prawa podatkowego na sposób ujmowania zdarzeń gospodarczych w księgach rachunkowych i podaje się w wątpliwość jakość sprawozdań sporządzonych na podstawie takiej ewidencji (Gierusz i Martyniuk, 2009, s. 61–62; Bryl, 2015, s. 16; Poszwa, 2015, s. 238; Kotyla, 2014, s. 144; Gierusz i Martyniuk, 2015, s. 63). Spośród występujących różnic pomiędzy rachunkowością a prawem podatkowym istotne są rozbieżności dotyczące wyceny składników majątku i zobowiązań.

Rozwój rozwiązań informatycznych dla rachunkowości oraz identyfikowanie w jednostkach coraz większej liczby nowych rodzajów ryzyka zagrażających zasobom informatycznym spowodował, że problemy bezpieczeństwa danych, ksiąg rachunkowych oraz systemów informatycznych rachunkowości stały się ważnym przedmiotem regulacji prawnych oraz rozwiązań w ramach polityki rachunkowości jednostek gospodarczych. W polityce rachunkowości – zgodnie z wymaganiami ustawy o rachunkowości – powinny się znaleźć zasady określające system ochrony zasobów informatycznych rachunkowości, w tym co najmniej dotyczący systematycznego tworzenia rezerwowych kopii danych księgowych oraz technicznej, programowej i organizacyjnej ochrony tych zasobów.

Polityka rachunkowości w zakresie stosowania zasad ładu korporacyjnego wymaga ujawniania wewnętrznych procesów zarządzania jednostką w sposób przejrzysty, aby umożliwić interesariuszom uzyskanie informacji na temat działalności jednostki. Ważną zasadą wdrażania polityki rachunkowości w zakresie ładu korporacyjnego jest uwzględnianie aktualnie obowiązującego prawa oraz zasad praworządności, przy skutecznym ich nadzorze i egzekwowaniu. Ze względu na fakt, że sprawozdawczość niefinansowa jest tylko uzupełnieniem sprawozdawczości finansowej, ale również częścią coraz szerzej pojmowanego systemu rachunkowości, uzasadnione jest rozszerzenie definicji polityki rachunkowości, adekwatnie do dynamicznie zmieniającego się systemu rachunkowości, tak aby obejmowała cele sprawozdawczości finansowej oraz niefinansowej (zrównoważonego rozwoju). W niniejszej monografii zaproponowano, aby polityka rachunkowości była definiowana jako zasady wybrane

i konsekwentnie stosowane przez jednostkę przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań (finansowych i niefinansowych), które zdaniem kierownictwa są odpowiednie do okoliczności, najlepiej odzwierciedlają rzetelną prezentację jej dokonań i są niezbędne do zrozumienia tych dokonań w dwóch perspektywach – finansowej oraz wpływu na zagadnienia zrównoważonego rozwoju. Za podstawowe elementy polityki rachunkowości w obszarze informacji niefinansowych (dotyczących zrównoważonego rozwoju) można przyjąć wybory zasad, względem których selekcja jest możliwa i dopuszczalna.

Polityka rachunkowości jednostki gospodarczej powinna być opisana w informacji dodatkowej, która stanowi integralną część sprawozdania finansowego, zatem istotne jest, aby jej zapisy były zrozumiałe dla potencjalnie zainteresowanych czytelników. Prawne regulacje koncentrują się wyłącznie na kwestiach merytorycznych w zakresie komunikowania przyjętej przez jednostkę polityki rachunkowości, czyli na konieczności ujawnienia np. zastosowanych zasad i metod wyceny i prezentacji składników sprawozdania finansowego. Natomiast coraz częściej zwraca się również uwagę na formę prezentacji polityki rachunkowości oraz potrzebę stosowania prostej i zrozumiałej terminologii. Na informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym i sposób prezentacji ma wpływ przyjęta przez jednostkę polityka rachunkowości. W związku z tym można stwierdzić, że polityka rachunkowości ma znaczenie w procesie kształtowania obrazu jednostki gospodarczej wyłaniającego się z informacji sprawozdawczych. Wachlarz instrumentów (materialnych i formalnych) wykorzystywanych w ramach polityki rachunkowości jest stosunkowo szeroki, zatem możliwości wpływania na sprawozdawczy obraz jednostki można ocenić jako znaczący.

Bibliografia

- Bryl, B. (2015). Wpływ obciążeń podatkowych na system rachunkowości przedsiębiorstwa. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 41, 5–18.
- Gierusz, B. i Martyniuk, T. (2009). Wpływ prawa podatkowego na ujmowanie w rachunkowości podatkowych skutków zdarzeń. *Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego*, 4/1, 57–65.
- Gierusz B. i Martyniuk T. (2015). Zasadność podmiotowego ograniczenia obowiązku ujmowania odroczonego podatku dochodowego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 873, 77, 61–69.
- Kotyła, C. (2014). Jakość tworzonego prawa podatkowego i jego wpływ na obraz jednostki prezentowany w sprawozdaniu finansowym. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 818, 68, 137–144.
- Poszwa, M. (2015). Wynik podatkowy a wynik finansowy – analiza różnic i ich konsekwencji. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 854, 73, 229–238.

W monografii przedstawiono miejsce i rolę polityki rachunkowości oraz możliwości stosowania jej instrumentów w procesie kształtowania obrazu jednostki gospodarczej. Omówiono politykę rachunkowości w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań, aktualizacji wartości w warunkach kryzysu gospodarczego, ochrony zasobów informatycznych, ładu korporacyjnego oraz ujawnień dotyczących zrównoważonego rozwoju. Poruszono problem podatkowego oddziaływania na politykę rachunkowości. Zaprezentowano nowe trendy w komunikowaniu polityki rachunkowości przez jednostki gospodarcze, a także wskazano na instrumenty polityki rachunkowości w kreowaniu wizerunku i zarządzaniu wrażeniem. Przedstawiono też rolę polityki rachunkowości w badaniu sprawozdania finansowego. Monografia ma charakter naukowy, jednak ze względu na przejrzysty język i liczne przykłady praktyczne może być cennym źródłem wiedzy i inspiracji nie tylko dla badaczy w obszarze rachunkowości, lecz również studentów kierunków ekonomicznych i praktyków (księgowych, biegłych rewidentów, dyrektorów finansowych).

ISBN 978-83-8211-218-4

9 78 83 82 11 21 84